BARIŞ DÜNYASI

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

A. Atalay

İDEOLOJİ :

Bugünkü Parlamento Sistemi Yürümez

Beş Yıllık İdeoloji Savaşımız

AÇIK OTURUM :

Zararlı Akımlar Nasıl Önlenir ?

Türk Parası Serbest Bırakılabilir mi ?

HATIRALAR :

İstanbul Limanı Nasıl Millîleşti ?

Gençlik Teşkilâtı zararlı akımların propaganda örgütü haline sokulmamalıdır

Sayı : 59 Nisan 1967 2 Lira

JUNKER+RUH
Piyasada satın alabileceğiniz
YEGÂNE
TAM
EMNİYETLİ
FIRIN
Bütün dünyanın zarafet ve güzelliğine hayran kaldığı JUNKER-RUH Havagazı ve Bütangazı Fırınlarının bazı özellikleri:
● Ani parlamaya karşı TAM ALEV EMNİYET TERTİBATI
● İstenilen sıcaklığa ayar sağlayan HAKİKİ TERMOSTAT
● Kapağı açmadan kontrolu mümkün kılan ateşe dayanıklı, kırılmaz, Pyrex İLÂVE CAM KAPAK
● Infraruj ışınlarıyla çalışan IZGARA
● Fırın içinde LÂMBA
TÜRK DEMİR DÖKÜM FABRİKALARI A.Ş.
Silâhtar - İstanbul
Fırınlı Ocak
Fırın
Ocak
Bütangazı Sobası
Soba
Şofben
Kalorifer Kazanı
Radyatör

(Basın : 10346)

Barış DÜNYASI

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

---o---

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi
B A Ş A R

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay BAŞAR

İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN

Dış münasebetler Şefi:
Raif BALCI

---o---

İdare yeri: Cağaloğlu Himayei Etfâl Sokak, Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 88

Mektup adresi :
P.K. 478 — İstanbul

---o---

Abone : Yıllığı 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

---o---

İlân: Tam sayfa: 600 TL. santimi 15 TL.

---o---

Basıldığı tarih:
30 Mart 1967

◆

Basıldığı Yer :
Türkiye Basımevi

◆

Sayı : 59 — Cilt : 6
Nisan 1967

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

Olaylar - Yorumlar

Beş Yıllık İdeoloji Savaşımız

BARIŞ DÜNYASI, altıncı yılına giriyor. 1 Nisan 1962 de ilk sayımızı çıkardığımız zaman okuyucularımıza bir bildiri ile açıkladığımız prensiplerin ışığı altında beş yıldır giriştiğimiz ideoloji savaşı, kendi çapımızda başarılı olmuştur. Biz Türkiyemizin Batı örneğine uygun kapitalist, sosyalist veya faşist rejimlerden hiçbirine uymıyan, geri kalmış memleketlere özgü yepyeni bir yoldan kalkınabileceği inancındayız. Bu bakımdan memleketimizde Tanzimattan beri sürüp giden ve bugün de toplum hayatımızı etkiliyen Batı takiitçiliğinin karşısındayız. Batıdan alacağımız çok şey var. Hızla batılılaşmaya mecburuz. Ancak, ilim ve teknik dışında, olduğu gibi Batının taklit edilemiyeceği inancındayız. Geri kalmış memleketlerin kalkınma yolları ne Onsekiz ve Ondokuzuncu asrın liberal kapitalizmi, ne Yirminci asrın kolektivist sosyalizmi, ne de her ikisinin arasında bir buhran rejimi olarak doğmuş ve bir süre yaşamış olan faşizmidir. Bununla beraber kalkınmanın hedefi, Batının uzun yollardan geçerek bugün vardığı merhaledir. İleri demokratik memleketlerde ferdî hürriyet ve mülkiyet haklariyle birlikte sosyal adalet ve güvenliği de koruyan, adına bazı yerlerde sosyalizm bile denen bir rejim yaşamaktadır. Türkiye böyle bir rejim içinde yaşayan memleket olma yolunda kalkınmasına bir hedef tanımalıdır.

Mesele, bu hedefe nasıl, hangi vasıtalarla varılacağını araştırıp bulmaktır. Çünkü tarihte şimdiye kadar hiçbir memlekette böyle bir deneme yapılmamıştır. Bundan dolayı bu kalkınmanın yolu ve vasıtaları ilme malolmamış, yani geri kalmış memleketlerin kendilerine özgü kalkınma yollarının fikir temelleri (ideolojisi) yapılmamıştır.

İşte beş yıldır bu mecmua ile biz, bu hayatî meselemiz üzerinde bir fikir hareketi doğurmıya, araştırmalar ve incelemeler yapmıya çalıştık. Aldığımız mesafeden ve seçkin ve aydın bir okuyucu kütlesine fikirlerimizi duyurabilmiş olmamızdan dolayı mutluluk duymaktayız. Bu, bizim için ilerdeki çalışmalarımızda teşvik ve ümit kaynağı olmuştur.

Savunduğumuz ideolojinin temeli, çok basitleştirilirse, «Özel teşebbüs ve sermayeye dayanan, sosyal ve demokratik bir devletçilik yoluyla kalkınma» diye özetlenebilir.

Bu özet içinde çok aydınlanması gereken iki anlam vardır: Özel teşebbüs ile devletçilik.

Biz, özel teşebbüsten yalnız varlıklı, yatırım yapma ve iş yaratma gücüne sahip insanlarımız vasıtasiyle bir kalkınma anlamıyoruz. Bu insanlarımızın çoğalmasını, kuvvetlenmesini, hattâ desteklenmesini istemekle birlikte, asıl hedefin en küçük kademelerden itibaren iş hayatının özel teşebbüse açılmasını, kalkınmada ferdin şahsen vazife ve sorumluluğunu duymasını, çalışıp hayatını devlet kapısına dayanmadan kazanacak duruma getirilmesini istiyoruz.

Devlet eliyle yapılacak kalkınmada hedef bu olmalıdır. Bundan dolayı biz bir sınıf hesabına onun çıkarlarını korumak ve savunmak için yapılacak devletçiliğe de karşıyız. İster burjuvanın ister emekçinin elinde olsun, sınıf devletini her bakımdan zararlı ve tehlikeli bulmaktayız.

Ekonomik gücü zayıf olan ve çoğunluk teşkil eden halktan yana olmak, varlıklı ve iş yaratan insanlara karşı düşman olmak demek değildir. Kalkınmamızda öncülük yapan bir avuç iş adamı ve sermayedar insanımızı sömürücü, komprador, halk düşmanı diye sindirmek ve tasfiyeye çalışmak,

doğrudan doğruya, komünizme hizmet etmektir. Biz her iki ucun ortasında hem kapitalizmi ve hem de sosyalizmi kapsayan bir doktirin etrafında Türkiyemizin kalkınabileceği inancındayız.

Devlet, kalkınmanın başlıca vasıtasıdır. Bu bakımdan da Batı ile ayrılığımız vardır. Çünkü Batıda devlet iktisadî kalkınmada rol almamış, neden sonra kalkınmanın doğurduğu sosyal problemlerin ve sosyal sınıflar arasındaki anlaşmazlığın çözümü için iktisadî hayata karışmıştır. Bizde ise devletin doğrudan doğruya kalkınmayı gerçekleştirmede birinci derecede vazifesi vardır. Ancak devlet, kuruluşu, organları ve zihniyeti bakımından ilkel bir varlıktır. Bunun için kuruculuk dolayısiyle iktisadî, sosyal hayata el koymasını en büyük tehlike olarak görmekteyiz. Bu bakımdan ilk dönemlerde bizzat sermayedar ve müteşebbis yerine geçmiş dahi olsa vazifesinin geçici olmasını, en kısa süre içinde kurduğu işleri ve işletmeleri fertlere bırakıp bu sahadan çekilmesini istemekteyiz.

Savunduğumuz fikirlerden biri de devletin modernleşmesidir. Devleti idare eden sınıf değişmelidir. Yâni idare, kapıkulu sınıfından (hayatlarını doğrudan doğruya veya dolayısiyle devlet kapısından sağlıyanlardan), hür ve serbest teşebbüs ve iş adamlarının teşkil ettiği burjuva sınıfına geçmelidir. Bunun için burjuvanın yalnız güçlenmesi değil, aynı zamanda şuur kazanması ve sorumluluk duygusuna ulaşması gerekir. Bizde millî burjuva, tarihî köklerinden koparılmış, ancak Cumhuriyetten sonraki otuz kırk yıllık bir olgunlaşma hayatı yaşamış olduğu için, sınıf şuurundan toplum şuuruna geçerek memleket idaresini eline alma gücünden henüz yoksun gözükmektedir. Bununla beraber, bu güç ve şuurun yavaş da olsa, doğduğunu ve hattâ kuvvetlendiğini görerek ümitlenmekteyiz.

Burjuva geniş anlamiyle hür teşebbüs ve iş sahasında çalışan insanlardan ibarettir. İş ve çalışma hayatı sermaye ve emek münasebetleri hür ve serbest anlaşmalarla kendiliğinden düzen bulmalıdır. Bu bakımdan işçiler ve her çeşit emekçiler de toplum yönetimine burjuva ile beraber karışacaklardır. Hattâ bizzat kapitalistin yönetiminde olması iş yerlerinin idaresinde işçilerin birtakım hak, vazife ve sorumluluk sahibi olmaları eğilimi kuvvetlenmektedir.

Şu halde sınıflar arası ölüm-dirim kavgası, sürüp gidecek anlaşmazlık hem toplum idaresini ve hem de kalkınmayı baltalar. Bundan dolayı savaş yerine barış Türkiye gibi yeni kalkınan memleketlerde sosyal ilişkileri düzenliyen prensip olmalıdır. Öte yandan, şahısların, sınıfların ve milletlerin savaş yoluyla hiçbir şey elde edemedikleri, savaşın kötü kurulmuş toplum düzenlerine özgü bir hastalık olduğu, herşeyin akıl hududu içinde barış yoluyla düzenlenebileceği kanısında olduğumuzdan, barışçıyız. Meemuamıza koyduğumuz «BARIŞ DÜNYASI» adı, bağlandığımız doktirinin temel felsefesini belirtmektedir.

Beş yıllık yayınımızda bu ana fikirler etrafında birçok konulara değindik. Milyetçilik, devletçilik, lâiklik, halkçılık, devrimcilik görüşlerimizi açıkladık. Ayrıca tertiplediğimiz ve özetlerini yayınladığımız Açık oturumlarımızda gerek bu konular, gerek memleket meseleleri üzerinde çeşitli ihtisas adamlarımızı karşılıklı konuşturduk. İlk sayımızdan beri devam edip giden ve Millî Birlik Komitesi ve Demokrat Parti devirlerini objektif olarak tahlile çalışan hâtıra yazılarımızda da ilerde tarihe yarıyacak hayli malzeme hazırlıyarak şimdiden okuyucularımıza sunduk. Sevgili ve aziz okuyucularımızın, minnettarı olduğumuz ilgileri devam ettiği müddetçe, aynı yolda yürüyerek çalışmalarımızı hattâ hızlandırmak, bizim için eşsiz değerde zevkli ve şerefli bir vazife olacaktır.

Temel Hak ve Hürriyetler Koruma Kanunu Hakkında

SOL AKIMLARI önlemeyi öngören «Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma» adlı bir kanunun hazırlanmakta olması birçok çevrelerde kaygı uyandırmıştır. Bunun sebebi bu kanunun, bundan evvelki devirlerde olduğu gibi, demokratik rejimden bir dönüşe başlangıç ve alâmet olduğu düşüncesidir. İlk Meşrutiyette açılan hürriyet kapısı böyle şiddet yoluyla kapanmış, 1950 de girdiğimiz demokratik hayat da, yapılan kanunî baskılardan sonra Tedbirler Kanunuyla son bulmuştu. Geçen

sayımızda da belirttiğimiz gibi şiddet yoliyle hiçbir zararlı akımın önlenmesi mümkün değildir; bu yol bu akımları kuvvetlendirmeye yarar.

Başında Demirel gibi demokratik rejime içten inanmış müsbet kafalı bir zatın bulunduğu Hükümetin böylesine bir hataya sürükleneceğine ihtimal vermediğimiz için, biz Temel Hak ve Hürriyetler Kanunu diye basında yayınlanmış metinler ve haberleri ihtiyatla karşılamakta ve doğrusu da şaşırmaktaydık. Solcu bir derginin «Kanun Projesi budur» diye bir metin yayınlamasından sonra, Başbakanın ve yetkili Bakanın yaptıkları demeçlere göre, temel hak ve hürriyetleri korumak için bir kanun hazırlanmaktadır. Bu bakımdan tasarının son şekli ortada yokken mütalâa ve tenkitte bulunmayı biz de doğru bulmamaktayız. Ancak böyle bir kanun hazırlamaktaki maksat, aşırı akımları şiddetli ceza müeyyideleriyle önlemek ise prensibin yanlış olduğunda ısrar etmekteyiz.

SOL AKIMLARI besliyen kaynak, bundan önce de yazdığımız gibi, dinci ve mukaddesatçı akımlardan farklı olarak, içimizden doğmamaktadır. Komünizm, liberal kapitalizm dönemini yaşamış memleketlerin sosyal evrimleri ve gerçeklerinin çocuğudur. Bu memleketlerde tarihsel gelişme, Marks'ın tahmin ve iddiasını doğrulamamış, komünizm olamamıştır. Bunun tek sebebi, buralarda özgürlük rejiminin bütün şartlariyle yaşamış olmasıdır. İnsan, beliren tehlikeleri görünce hareketlerini onları önleyici duruma sokmasını bilen bir yaratıktır. Liberal kapitalizm dönemini yaşamış ileri memleketlerde, özgürlük rejimi içinde, sol akımların serbestçe doğup gelişmesi, Marksı tahmin ve iddialarında yanıltan başlıca faktör olmuştur. Materyalist felsefeye dayandığı için Marks, insanlara özgü bu faktörü düşünememiştir. Şu halde bir genel kural olarak şimdi şunu söylemek mümkündür: Hangi memlekette özgürlük olmazsa, dışarıdan kaynak alan akımlar zor kullanılarak durdurulmaya, susturulmaya çalışılırsa orada bu akımlar beslenir, kuvvetlenir ve bir bunalım halinden yararlanarak topluma hâkim olabilir.

Komünizm tehlikesinin bugün liberal kapitalizm ve özgürlük devrini yaşamamış, güçlükler ve zorluklar içinden kurtulamamış, sorunlarını kendi bünyesinden kaynağını alan fikirlerle çözememiş memleketlerde baş göstermesi nedeni bundan başka bir şey değildir. Bu memleketlerin özgürlük içinde kalkınma yollarını bulmaları, güç olmakla beraber, imkânsız değildir. İşte eğer bir memleket özgürlük rejimi içinde kalkınma ilkesine gerçekten bağlı ise, sol akımlara karşı kanunlarla ve diğer baskı rejimleriyle barikatlar kurmamak sayesinde kendiliğinden bu yolu bulabilir ve açabilir.

Sol akımlar, fikir plânında dış kaynaklardan beslendiği süre, bazı masum gençleri ve yarı aydınları zehirlemekten öteye etki yapamaz. Nitekim bizde de bu iş böyle olmuştur. Marks ve Lenin'e peygamber gibi inanarak onların havvariliğini yapanlar, sosyalizmi veya komünizmi böylece savunmaya ve yaymaya çalışanlardan bir başarıya ulaşmaları, sosyal gerçeklere göre, imkânsızdır. Bir Baböf'ün ya da Marks'ın her hangi bir kitabını yasaklamak, onları dilimize çeviren ve yayanları cezalandırmak beyhudedir, hattâ zararlıdır. Komünist Manifestosu dahil olduğu halde Marks'ın bütün eserleri dilimize çevirilmelidir. Bunlardan en ufak bir sakınca görmemekteyiz. Aksine baskı yapıldıkça, eserleri okunsun okunmasın, fikirlerinin yayılacağına inanmaktayız.

Bugün bizde kökü dışarıda olan Marksist fikirlere, solcularımızın bile güveni sarsılmışsa bunu 27 Mayıs'dan sonra kavuştuğumuz fikir özgürlüğüne ve solcu yazarlarımızın komünist memleketleri gidip görme yasağının kaldırılmasına borçluyuz. Cumhuriyet gazetesinde aşırı solcu tanınan İlhan Selçuk'un Rusya'dan dönüşünde yazdığı yazı enteresandır. Bize ne Sovyet modelinin ne de Amerika modelinin örnek olamıyacağını, kendimize özgü bir rejim yaratma ve uygulama zorunluğunda olduğumuzu, eğer solcu diye Rusya'ya gidememiş ve fikir özgürlüğü içinde beş altı senemiz geçmemiş olsaydı, İlhan Selçuk'un yazmasına imkân yoktu.

SOL AKIMLAR dışarıdan gelmesine rağmen, içimizde kaynak bularak yerleşme şansı kazanabilir.

Nasıl?

İki yolla: Bunlardan biri, yukarıda da belirttiğimiz gibi sol fikirleri susturmak ve ortaya atanları şiddetli şekilde cezalandırmakla; İkincisi de, sosyal huzursuzluktan ve dengesizlikten doğan ve devrimci karakter taşıyan her fikre komünist damgası basıp bugünkü gidişi ve tutumu ulu orta savunmakla.

Bizde sol akımlar, kökü dışarıda olmaktan çıkarak, kendi realitelerimize dönmek ve kaynaklarını içimizden almak eğilimi içindedirler. Olayların akışı ve senelerce yaptıkları başarısız mücadeleler onları bu eğilime sürüklemiştir. 1962 de tamamı kopya fikirlerle bezenmiş YÖN'ün Bildirisine katılan yüzlerce aydından çoğu, şimdi imzalarını geri almış sayılırlar. Mısır sosyalizmini, Afrika sosyalizmini ballandıra ballandıra methedenlerin ve Asya tipi bir devlet düzeni içinde olduğumuzu - yine ithalât malı fikirlerle - savunanların karşısına şimdi sosyalistler çıkmaktadır. Bu sosyalistler, tarihin malı fakirliğimizin, sefaletimizin sebebini bir avuç toprak ve sermaye ağasına, kompradorların sömürgesine bağlamaktadırlar. Bunda bilimsel bakımdan haksız olduklarına, sömürmenin sebep değil, netice olduğuna şüphe yoktur. Bu böyle olmakla beraber, iddialarında bir gerçek payı yok mudur? Toprak ve sermaye ağalarının üretim ilişiklerimizde önemli yerleri, toplum içinde fonksiyonları vardır. Toprak ağasının yerine memur elinde devletin geçmesi yüz seneden beri başarılamamış bir iştir, ve köylü, ağayı bugün de istemektedir. Sermaye ağası denen müteşebbis kadroya gelince, Türk işçisi bunun ortadan kalkmasını değil, çoğalmasını ve kuvvetlenmesini istemektedir. Hiç bir baskı ve etki altında olmadan yapılan seçimler de bunu göstermiştir. Buna rağmen bir sömürülme vardır, ve Batı memleketlerinde olduğu gibi komünizme gitmemek için bu sömürülme durumu hafiflemeli, makul ve meşru sınırlar içine girmelidir. İşçiye verilen toplu sözleşme ve grev haklarının bazan kötüye kullanıldığı doğru olmakla beraber, bizim daha henüz bu hakları verecek durumda olmadığımızı söyleyen patronlarımız da vardır. Bu, işverenlerimizden bir kısmının ilerisini görmeyen, ancak günlük çıkarlar peşinde koşan kimseler olduğunu gösterir. Onsekizinci ve Ondokuzuncu asırlarda Avrupa'da olduğu gibi işçiyi ulu orta sömürerek sermaye birikimine mi gideceğiz? Buna kimse müsaade edemez. O devirler çoktan geçti. Bu alanda da sömürme hafifleyecek, makul ve meşru sınırlar içine girecektir. Solcuların kompradorlara, ecnebi sermayesine, aracılara toptan hücum etmeleri karşısında neye bunları her şeyleriyle savunmaya çalışmalıyız? Sömürücü, komprador ve ecnebi sermaye de, aracılar da vardır; ve gerçek şudur ki bunlar yalnız sosyalistlerin değil, bazı alanlarda ve bazıları bizim de millî tehlike olarak gördüğümüz niteliktedir. Ecnebi sermaye nasıl giriyor, hangi alanlarda çalışıyor, ne kazanıyor ve kazancını döviz olarak nasıl memleketten dışarı aktarıyor? Bu işlerin hepsi yolunda mı gidiyor? Ecnebi sermaye tarafından bir iç piyasa sömürülmesi gerçektir ve buna aracı olan kompradorlarımız da vardır. Ekonomik bağımsızlığımızı kaybettiğimizi, bir sömürme alanı, bir sömürme olma yoluna doğru yöneldiğimizi iddia edenlerin ağızlarını kapamamalıyız. Ama onlar bunu, başka maksatlarla, rejimi devirmek için söylüyorlarmış! Biz bu söylediklerinde eğer rejimi devirme tehlikesi görüyorsak, bunu önleyecek tedbirlere baş vurmalıyız; yani solcuların kötü niyetlerini biryana atarak, uyarmalarına bakmalıyız.

SOLCULAR, İkinci Millî Kurtuluş savaşından da söz ediyorlar. Bu, Türk burjuvazisinin uyanması, ecnebilere kaptırılan işleri ellerine alması demektir. Fena mı, doğru değil mi? Ama onlar, Türk burjuvazisi bir işe yaramaz, ecnebilere âlet olmuş ve sömürmede küçük paylarla yetinerek ecnebilere uşaklık etmektedir diyorlar. Hakikat ya böyledir ya değildir. Böyle ise bizim burjuvamız uyanmalı; millî vazife şuuruna kavuşmalı ve fonksiyonlarını yapmalıdır. Değilse yalan söylüyorlar ve iftira ediyorlarsa cevabını yine burjuva verecektir.

Özgürlük içinde kalkınma ve yaşama rejimi, zıt kuvvetlerin ve akımların ortaya çıkması, özgürlük kurallarına bağlı kalarak çarpışması ve sonunda bir uzlaşmaya varması sayesinde yürüyebilir. Politika alanında da, ekonomi alanında da. Bir Par-

ti hâkim durumda olacak; istediği kanunu yapma ve istediği gibi yürütme yetkisini mutlak şekilde elinde tutacak; sermaye ve toprak sahipleri «Para ve mal benim değil mi?» diye köylünün, işçinin hak istemesini önleyecek; toprak reformu, sendika, ve toplu sözleşme rejimi olmayacak; böyle bir düzen özgürlük içinde kalkınma rejimi değildir. Futbol müsabakasında Valinin tarafı gol atsın diye karşı kalecinin ve oyuncuların eli kolu bağlanır, oyun kuralları her iki taraf için ayrı ayrı ölçülerde uygulanırsa buna futbol demiyoruz ama, politika oyununda «Sol akımları önleyerek hürriyeti koruyacağız ve demokrasiyi kurtaracağız» sözlerini pekâlâ diyebiliyoruz.

Okuyucularımızın sabırlarını büsbütün kötüye kullanmamak üzere bu konuya bir daha temas etme zorunluğu duymamamızı can ve gönülden temenni ederiz.

Yeni Zamlarla Hazine İhtiyacı Karşılandı Diye Vergi Reformu Geriye Bırakılmamalıdır

HAZİNENİN çoğalan ihtiyacını ve bütçe açığını karşılama zarureti dolayısiyle fiatlara yapılan zamlar daha çok, fakir halkın sırtına binen yeni bir vergi yükü olmakla beraber, piyasada fiat yükselişlerinin zorunladığı bir ayarlama ve enflâsyona karşı bir tedbir olarak savunulabilir. Olayı bu çerçeve içinde mütalâa etmekle beraber, zamların Hazineyi sıkıntıdan kurtardığı düşüncesiyle yapılması zarurî olan bir vergi reformunu ihmal etmek doğru olmaz.

Şu gerçekler üzerine parmak basmak gerekir:

1— Türkiye'de bütçe her yıl en azından yüzde on oranında yükselecektir. Kalkınma hızı arttıkça bu oranın da çoğalması normaldir.

2— Türkiye, millî gelirden vergi olarak pay alma bakımından, başka memleketlerle bilimsel açılardan kıyaslanırsa, hududun sonuna gelmiş sayılabilir. Fert başına millî geliri 1000 dolardan fazla olan memleketlerde % 25 vergi normaldir. Fakat bu geliri henüz 250 doları bulmamış Türkiye gibi bir memlekette % 20 vergi payı ağır sayılır. Memleketimiz, hele dolaylı vergilerden ötürü, ağır vergi yükü altındadır. Hem iktisadî kalkınmayı sağlamak ve hem de sosyal adaletsizliği önlemek için hattâ vergi indirimleri yapılmalı; asgarî geçim haddinin normal seviyeye çıkarılması, işçiler ve memurlar üzerine binen yükün hafifletilmesi, yatırım giderlerinin vergi dışı bırakılması gerekir.

Fakat Türkiye aynı zamanda vergi kaynaklarından en az yararlanan bir memlekettir. Birçok önemli kaynaklar vergilendirilememektedir. Meselâ gayrimenkul değer artışları vergi dışı kalmıştır; kamu harcamaları dolayısiyle elde edilen kâr ve menfaatlar vergilendirilmemektedir.

Öte yandan vergi rejimimizdeki yanlışlıkla usuldeki karışıklık ve genel olarak ekonomi politikasında ve uygulamalardaki sakatlık dolayısiyle birçok vergi kaybı olmakta, kaçakçılık önlenememektedir. Aynı zamanda devletin kâr peşinde koşan bir tüccar gibi hareket ederek büyük ölçüde kârlı ve verimli yatırımlara girişmesi ve büyük teşebbüslere ortak olması suretiyle vergi dışı önemli kârlar sağlaması da mümkündür. Ecnebi sermayesine müsaade verirken kurulacak Türk şirketlerine devletin ortak olması, kârlı işlerden ayrıca gelir sağlaması mümkündür. Yalnız ecnebi sermayesiyle değil, büyük teşebbüslere atılacak olanlarla da devlet ortaklıklar kurması, bir süre kârdan yararlanarak sonra hisselerini satması ve yeniden bu gibi işlere girişmesi hem kalkınmayı hızlandırır, hem de Hazineye gelir sağlar.

Bu kısa özetleme içinde belirtmek istediğimiz nokta, Türk devletinin hem vergi yükünü hafifletmek ve sosyal adaleti sağlamak, hem de kaynakları değerlerine göre vergilendirmek ve ticarî kârlara ortak olmak suretiyle bugünkü gelirini önemli oranlarda çoğaltma imkânına malik olduğudur. Bunlar üzerinde durmak, başarısına memleketçe ümid bağladığımız AP iktidarının ilk işi olmalıdır. Yoksa, yeni zamlarla dar boğaz aşılmış ve bir süre rahata kavuşulmuş olduğu düşüncesiyle bunları ihmal etmek yarın iktidarın başına asla yenemiyeceği birçok belâlar getirebilir.

Bunun böyle bilinmesini ve anlaşılmasını istiyoruz.

Köy Dâvası, Köyü Yola, Suya ve Işığa Kavuşturmakla Çözülemez

GEÇEN ay içinde Ankara'da Köy İşleri Bakanlığı yol, su elektrik Genel Müdürlüğü Bölge Müdürleri toplantısı olmuş ve bu toplantıda Başbakan Demirel, köy meselelerinin uzun yıllardan beri yanına varılmamış yedi başlı bir dev şeklinde görüldüğünü belirterek, «Türk köylüsünü hayvan sırtında su taşımaktan kurtarmaya mecburuz; Türk köylüsünün yol, su, okul ihtiyacını halletmedikçe, sosyal adalet ve dengeli gelir dağıtımı münakaşaları yapmak faydasızdır. Köy dâvasına evvelâ köylüyü insan yerine koymak suretiyle başlamalıyız» demiştir.

Başbakan topyekûn kalkınma, iktisadî kalkınma köyden fışkırmadıkça köy sorununun hiçbir suretle çözülemiyeceği inancındadır. Türkiye'de 65 bin köy ve oba vardır ve bunların bulundukları yerlere göre çeşitli problemleri vardır. Bu problemlerin çözümü, takatimizin üstünde gibi gözükmektedir. Köylerimizin yüzde sekseni içme suyundan, bir o kadarı yoldan, yüzde doksanı elektrikten yoksundur. Kerpiç ve toprak izbeler içinde yaşayan ve nüfusumuzun yüzde yetmişini teşkil eden köylerimizi bu sefil durumdan kurtarmak ve kalkındırmak nasıl başarılacaktır?

Bir köylü çocuğu olan Başbakan Süleyman Demirel'in köy dâvasına gönül vermiş ve emel bağlamış olması ümid verici olmakla beraber, aşılması gereken engellerin büyüklüğü karşısında ne dereceye kadar başarıya ulaşacağı bilinemez. Köy İşleri Bakanının rakamlara dayanan beyanına göre, bugün başlıca işlerin yapılması ve hiç olmazsa köyün yola, suya, ışığa kavuşması için 20 milyar liralık yatırıma ihtiyaç vardır. Oysa ki bütçelerden çeşitli işlere ayrılan ödeneklerin yıllık tutarı 300 milyon lirayı aşamamaktadır.

Kanaatimizce bu dâva, bugün mevcut olan köyleri yola, suya ve ışığa kavuşturmak, bulundukları yerlerde kalkındırmaya çalışmak yoliyle çözülemez; ve yönü bu olan bir programla büyük fedakârlıklara dayanılarak yapılacak yatırımlar beklenen sonucu veremez. Türkiye nüfusunun yüzde yetmişi tarımla uğraşır durumda kalacaksa, ne köylünün ve ne de memleketin kalkınması imkânı yoktur. Bugünkü üretim hacmi kısa bir süre içinde iki misline yükselmek şartiyle, tarımla uğraşan nüfusumuzu en azından yarıya indirmek zorundayız. Daha çok tarla ziraatine ve mera hayvancılığına dayanan geri bir Ortaçağ tarım sisteminden daha çok bahçe ziraatine ve yem hayvancılığına dayanan modern tarım sistemine geçişi sağlayacak köklü bir reforma ihtiyaç vardır. Nüfusun arta kalacak kısmına tarım dışı yeni iş sahaları açmak ta buna bağlı ikinci bir reform olacaktır. Yönü bu olan bir köy ve tarım kalkınması için köklü araştırmalara, çalışmalara hemen başlanmalıdır. İsrail ve başka memleketlerdeki örnekler göz önüne alınır ve buradan teknik ve bilimsel yardımlar da sağlanırsa, bir ön plân ve program hazırlamak ve uygulanmasına başlanmak bir kaç senelik iş olabilir. Türk köylüsü böyle bir dâvaya girişildiğini görüp anlayınca asırlar sürmüş sefaletine ve yoksulluğuna kısa bir süre dayanmasını bilir. Yarın yeri ve bünyesi değişebilecek bir köye şimdiden yol, su, ışık için milyonlar harcamak, hem millî serveti israf etmek, hem de yapılacak emrivakilerle yarını tehlikeye sokmak olur. Bunu söylerken bütçelerden ayrılabilmiş olan bir kaç yüz milyon lira ile âcil işleri olsun yapmıyalım demiyoruz. Fakat esaslı yatırımlara girişmek ve köy dâvasını kökünden halletmek için, mutlaka sözünü ettiğimiz reformlar çerçevesi içinde probleme el koymak lâzımdır.

TÜRKİYE'NİN tarımsal ürünlerinin başında gelen tarla ziraati, modern teknik ve makine kullanmayı ve toprağı büyük parçalar halinde işletmeyi mümkün kılacak bir reformla en kolay çözülebilecek meselelerimizden biridir. Çünkü en çok bu ziraatte insan gücü boşuna harcanmakta, toprağın verimliliğinden yeteri kadar yararlanılamamaktadır. Böyle bir reform hem köy iskân rejiminde bir değişikliği ve hem de çalışan nüfus sayısında

önemli bir azalmayı ve tasarrufu zorunlu kılacaktır. İşsiz kalacak nüfusu hemen başka hizmet sahalarına aktarmak kolay olmayacağına göre, bir geçiş döneminde radikal bir istihdam politikası uygulamak, istihdamı da tarım reformiyle birlikte plânlayıp programlamak gerekir. İlk dönemlerde tarımdan çekilecek iş gücünü, aynı nitelik taşıyan yeni iş sahalarında kullanmanın en pratik yollarından biri, yeni orman sahaları açmak ve eroziyonla şiddetli bir mücadeleye girişmektir. Yapılan kaba bir hesaba göre, Türkiye'de bu sahada 500 bin insanı devamlı çalıştırmak mümkündür. İlk dönemlerde üretici karakter taşımayan yatırımların finansmanı yeni vergi kaynaklariyle sağlanabilir, ve meselâ bütün vatandaşlara ağaç dikme vergisi konabilir. Bedenen çalışmak suretiyle de ödenebilecek olan bu vergi, gelirle ölçülü oranlarda müterekki olmalıdır. Yeni yetiştirilecek ormanları 25-30 sene sonra millî gelire her yıl artmak suretiyle yüzde ikiden aşağı olmamak üzere yeni bir katkı yapacağını, munzam birçok iş sahaları açmaya vesile olacağını; erozyonu, su baskınlarını önlemek gibi birçok bakımlardan faydalar sağlayacağını düşünürsek, bu yatırımların son derece verimli olduğunu kabul etmek kerekecektir.

Orman yetiştirme dışında tarımdan çekilecek nüfusa geçiş döneminde daha birçok iş sahaları açılabilir. Eğer kısa, orta ve uzun vâdeli istihdam plânlaması yapılırsa şüphesiz bu plânlama ile kalifikasyona doğru daha başlangıçta girişilmiş olacaktır.

Türkiye'de köy ve oba olarak 65 bin iskân sahasının bulunması bir kendiliğinden oluştur. Kurulduğu zamanki şartlar değişmiş olmasına rağmen, köy ve obaların kendiliğinden değişmesi genel olarak, mümkün değildir. Tarla ziraatinden bahçe ve bağ ziraatine, mera hayvancılığından ahır ve kümes hayvancılığına geçiş olunca, bölgeler sanayileşince (köy) dediğimiz ilkel iskân şeklinin ortadan kalkmasını beklemeliyiz. Köy kalkacak, yerine tam teşkilâtlı kasabalar geçecek ve bugün köylerde oturan nüfusun büyük kısmı kendi tarım işletmeleri içinde yaşıyacaktır. Şimdi bağ, bahçe ziraati hâkim olan bölgelerimizde, meselâ Adapazarı, Rize gibi yerlerde bu durum kendiliğinden hasıl olmuştur. Endüstrileşen bölgelerde de köylerin ortadan kalktığını görüyoruz. Demek oluyor ki, bugün 65 bin köy ve obaya içme suyu, yol ve elektrik nimetleri getirme, şehirlere tramvay yapmak gibi beyhude bir yatırımdır.

Tarım reformu içine giren toprak reformu, doğmatik prensiplerle çözülür bir dâva değildir. Yerine göre toprağı parçalamak ve dağıtmak da, parçalanmış olanları birleştirmek de bu reform içinde ele alınabilir. Genel olarak tarla ziraati için toprakları birleştirmek, bahçe ziraati için rantabl bir işletmeye uygun düşecek şekilde parçalamak, uygulama prensipi olmalıdır. Toprak reformu yapmış memleketlerden bu dâvayı sadece bir dağıtma problemi olarak düşünmüş olanlar büyük güçlüklere uğramışlar ve başarıya ulaşamamışladır. Bu reform, topluca tarım reformu dâvasının bir kısmıdır ve her bölgeye göre uygulama prensipleri ayrı tutulmalıdır.

Böldesel kalkınma plânlaması, tarım, endüstri, hizmetler ve yerleşme problemlerini bir arada ele alma anlamına gelir. Mikro bölgelerin önce plânlanması ve sonra büyük bölge plânlamasına varılması en uygun metot olsa gerektir.

Şimdi bizim köy dâvasında yaptığımız geleneksel bürokratik teşkilât kurmadan öteye pek geçememiştir. Köy İşleri Bakanlığının geniş memur kadrolariyle, bölge müdürlükleriyle, merkezde Umum Müdürlüklerle, vilâyetlerdeki bir sürü lüzumsuz teşkilâtiyle asıl köy işlerini görmeye vakit ve imkân ayıramaması mümkündür. Bu Bakanlığın asıl vazifesini yapacak duruma getirilmesini temenni ederiz.

Gençlik Teşkilâtı Sol Akımların Propaganda Örgütü Olmamalıdır

TÜRKİYE Millî Gençlik Teşkilâtı 1967 yılını «kalkınma savaşına çağrı yılı» ilân etmiştir. Bu Teşkilât en üstün gençlik kurulu olarak bugün yüksek öğretim gençliğini temsil ettiği ve işçi gençliği, tarım gençliği ve Türk Kadın Birliğini de bünyesinde topladığı iddiasındadır. Kalkınma savaşını duyunca bu Teş-

kilâtın gençlerimizi meselâ, köy yollarını ve okulları yapmakta, orman yetiştirmekte, başka kalkınma işlerinde gruplar kurarak çalıştıracak sanısiyle sevinmiştik. Fakat Teşkilât Genel Başkanı Alp Kuran'ın Kalkınma savaşına Çağrısını okuduktan sonra bu sevincimizin yerini bir üzüntü aldı. Millî Gençlik Teşkilâtı lâfla, ateşli bildiriler yayınlayıp arasıra sokak gösterileri düzenlemek suretiyle kalkınma savaşına katılmaktadır. Meselâ ilân ettikleri bu savaşta şunları istiyorlar:

1— Kalkınma ancak yatırımla, yatırım tasarrufla gerçekleşir. Yatırımları azamî dereceye çıkarmak için her türlü lüks ve sefahete son verilmeli; sosyal adaleti gerçekleştirecek tedbirler alınmalıdır.

2— Tarımda en yüksek verimi alabilmek, tarım alanındaki iş gücünü harekete geçirebilmek için köklü bir toprak reformu yapılmalıdır.

3— Türkiye'nin hayat damarı Anadolu'dur. Küçük tasarrufların Anadolu'dan bir kaç büyük şehre akmasını ve Anadolu'nun gittikçe fakirleşmesini önlemek, ve yatırımları Anadolu'ya yöneltmek üzere, bankalar devletleştirilmelidir.

4— Enerji kaynakları ve yer altı servetleri millîleştirilmelidir.

5— Döviz kaybını ve kaçakçılığı önlemek, yalnız kalkınmaya yararlı maddelerin ithalâtını sağlamak üzere, dış ticaret devletleştirilmelidir.

(Basın: 11371 - A - 20275)

6— Kalkınma gereklerine uygun olarak ve kalkınmanın objektif esaslarını öğretecek şekilde, eğitim reformu gerçekleşmelidir.

7— Bir ülke ancak bilimle ve çalışma ile kalkınabileceğine göre, çalışmadan ve kolay zengin olma zihniyetini körükleyen ve bu yüzden vatandaşların gerçek kalkınma psikolojisi içine girmelerini engelleyen her türlü şans oyunları (Millî piyango, spor-toto v.s.) yasaklanmalıdır.

8— Ulusun sağlığı adına, açlığa ve hastalıklara karşı savaş açılmalıdır.

9— Bugün az gelişmiş ülkeler aleyhine işleyen ve gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasındaki mevcut mesafenin gittikçe büyümesine sebebiyet veren uluslar arası ticaret mekanizmasını ülkemiz lehine işler duruma sokabilmek için Üçüncü Dünya ülkeleriyle tam bir iş birliğine gidilmelidir.

10— Az gelişmiş ülkelerin yabancılar tarafından soyulmasına ve yoksul kalmasına yol açan yeni sömürgeciliğe karşı hassas ve uyanık olmalı; Doğu'nun ve Batı'nın emperyalizmine şiddetle karşı konulmalıdır.

GENÇLERİN olgun ve yetişmiş insanlar gibi olması beklenemez. Kanları delice akar; kesin kararlara varırlar. Bunlar normaldir, ama, hemen her gün bir önemli meselemiz üzerine gazetelere demeçleri ve boy boy resimleri çıkan şu Genel Başkanın kalkınmamız için yaptığı tekliflere bakın:

Köklü bir toprak reformu yapılmalı, yani topraklar parçalanarak köylüye dağıtılmalıymış! Neden? Tarımda en yüksek verimi alabilmek için!... Bankalar devletleştirilmeliymiş! Neden? Tasarrufların bir kaç büyük şehire akmamasını ve Anadolu'nun gittikçe fakirleşmesini önlemek ve Anadolu'yu yükseltmek için miş! Dış ticaret devletleştirilmeliymiş!... Neden? Döviz kaybını ve kaçakçılığını önlemek, yalnız kalkınmaya yararlı maddelerin ithalâtını sağlamak için miş! Üçüncü Dünya memleketleriyle tam bir iş birliğine gidilmeliymiş! Neden? Uluslar arası ticaret mekanizmasını ülkemiz lehine işler duruma sokabilmek için miş!...

Açılan kalkınma savaşında başlıca hedefler bunlar. Gerisi herkesin söylediği, istediği şeyler: lüks ve sefahetin önlenmesi, sosyal adaletin gerçekleşmesi, eğitim reformu, açlıkla ve hastalıkla savaş... Yalnız enerji kaynakları ve yer altı servetleri, yani petroller millîleştirilmeli deniyorsa da, nedeni belirtilmiyor. Bir de Millî Piyangoyu, spor-toto'yu yasak edelim diyorlar. Bunlar (Bilimle ve çalışma ile kalkınma) ya engel imişler! Halkta çalışmadan kolayca zengin olma zihniyetini körüklermiş. Bu yüzden de kimse çalışmaz, piyangodan ve Totodan kazanacağına bel bağlar ve bir türlü kalkınma psikolojisi içine giremezmiş!...

Bankaların, dış ticaretin, petrolün devletleştirilmesi, toprağın parçalanarak dağıtılması gibi sol isteklerine niye bir kısım gençlerimiz, gençlik teşekküllerimiz de katılmaktadırlar? Bu, merak uyandıracak bir soru idi. Üniversitelerde, yüksek okullarda çoğu öğrenci oldukIarına göre, elbet bu katılışları hiç olmazsa okudukları kitaplardan, derslerden dolayıdır, sanıyorduk. Meğer böyle incelemeye, araştırmaya lüzum yokmuş onlarca... Kulaktan işittiklerini sosyalistlerin ve solcuların doğrudur dediklerine kanmışlar ve bunların savunucusu oluvermişler. Alp Kuran kimdir? Pek bilmiyoruz ama, imzasını attığı Bildiriyi okuduktan sonra —iyi niyetli, vatanseverliği ve heyecanı konusunda bir şey demiye hakkımız olmamakla beraber— savunduğu dâvaların yüzeyinde kalmış bir politika teknisiyeni olduğu sanısına kapıldığımızı gizliyemiyeceğiz. Başarısız bir teknisiyen olduğu da anlaşılıyor: Çünkü politikada yalnız taktik değil, teknik de lâzım. Bunu unutmuş. Meselâ bankaların devletleştirilmesi bir açıdan savunulabilecek bir dâva olabilir. Ama «küçük tasarrufların büyük şehirlere akarak Anadolu'nun fakirleşmemesi» için bankaların devletleştirilmesini isteyene, kimse ciddî gözle bakmaz. «Yalnız kalkınmaya yarayan ithalât yapalım, kaçakçılığı ve döviz kaybını önleyelim» demek doğrudur ve birçok tedbirler ortaya atılabilir. Ancak bunun için «dış ticareti devletleştirelim» diyenin bu gibi konularda söze karışmaması gereken bir kişi olduğu derhal anlaşılır. «Üçüncü Dünya memleketleriyle tam bir iş birliğine gitmek» lâfından ne mâna kasdedildiği açık: Ameri-

ka ve Batı âlemiyle ilgimizi kesmek; Asya memleketleri, komünist Çin, Afrika memleketleri ve sosyalist âlemle mukadderat birliği yapmak... Kimlerin tezi olduğu da herkesçe bilinmektedir. Fakat bu tezi «uluslar arası ticaret mekanizmasını ülkemiz lehine işler duruma sokmak için» savunan bir adam çıkarsa ona kulak verenin olmaması normaldir.

Neye gençlerimiz işin kolay yönünü tutarak, bu sayede şöhretlerini ve yarınlarını sağlamaya çalışırlar da, adam adam kendilerini yorarak, kafalarını işleterek güç, fakat emin ve Yurda yararlı olan yolu tutmazlar? Biz Millî Gençlik Teşkilâtını sol akımların propaganda örgütü olarak görmek istemiyoruz. Zaten çalışmalarını bu yöne çevirirlerse yaşayamazlar da. Bizde gençlik teşkilâtı ancak devletten yardım görürse ayakta durabilir. Millî Gençlik Teşkilâtına, Millî Türk Talebe Federasyonuna, gençlik arasında sol akımların örgütlük vazifesini üzerlerine almalarından sonra, devlet yardımı azalmıştır. Bu gidişle her iki Teşkilât kapanmaya mahkûmdur. Oysa ki bunlar, aslî vazifelerini görmeleri şartiyle son derece lüzumlu ve yararlı örgütlerdir. Vazifeden söz ederken bu örgütlerin hükümeti, politikasını methetmeleri ve tutmaları gibi bir düşünce asla aklımızdan geçmez. Ne medhedecekler, ne de karşı duracaklardır; politika dışında kalacaklardır. Onların politika dışında o kadar yapılacak işleri var ki...

Millî Gençlik Teşkilâtı Başkanı, lâfla ve sol sloganlarla kalkınma savaşına çağırı yapacak yerde, örgütünü ve arkadaşlarını vazifeye çağırsa hem gençliğe ve memlekete hizmet etmiş, hem de kira parasını bile veremiyecek duruma düşmüş olan Teşkilâtını kurtarmış olurdu.

İktisadî Devletçilikte Mutlak Bir Reform Lâzımdır

İKTİSADÎ Teşekküllerinin idaresi bir türlü yoluna giremiyor. Hazin olan, gün geçtikçe zihniyet değişmesi, ve durumun daha iyi gitmesi bir toplumda gelişmenin normal sonucu olması gerekirken, bizde bunun tam aksi belirdiğidir. 3460 sayılı İktisadî Devlet Teşekküllerinin idare ve murakâbesine değinen Kanunu beğenmiyerek reform adiyle çıkarılan 440 sayılı Kanun, kısa zamanda eskiyi aratan bir durum yaratmış; şimdi ilgililer «Ah, nerede 3460?» demeye başlamıştır. 440, İşletmelerin bünyesinde yaptığı çöküntülerle bir reform değil, bir deform kanunu olmuştur. 50 milyar liranın üstünde bir sermayeyi kapsamına alan Devlet İktisadî Teşekküllerinde, bu Kanunla İdare Meclisleri kaldırılmış, yönetim İşletmelerin umum Müdür ve Müdürleriyle Maliyenin ve ilgili diğer bir Bakanlığın seçtiği beş kişilik bir Müdürler kuruluna bırakılmıştır. Kanunun birçok bakımlardan da koyduğu yeni hükümler işletme ekonomisine olduğu kadar geleneklere ve hukuka da aykırıdır. Kanunda belirli kısa bir süre içinde tamamlanması gereken her işletmeye ait teşkilât kanunu da, sürenin bir iki defa uzatılmasına rağmen, henüz hazırlanmamıştır. Bu iş, müsteşarlar seviyesinde bir komisyona bırakılmıştı. Bakanlıkların Müsteşar-

ları kendi işleriyle son derece yüklü insanlardır. Topluca birleşip çalışmak için ayıracak vakitleri yoktur. Nihayet yorgun argın mesai saatleri dışında haftada bir kaç gün toplanacaklar ve teknik bir işi hazırlamaya çalışacaklar. Bu, aklın alacağı iş değildir. Olsa olsa bu toplantıların bol huzur hakları dolayısiyle üyelerine bir gelir sağlamaktan ve arkadaşça hasbihallerden dolayı da yorgunluklarını dindirmekten başka bir şeye yaramayacağı şüphesizdir.

İktisadî Devlet Teşekkülleri, gerçeği söylemek gerekirse, denetlenememektedir. Vakıa son Kanuna göre - ki bunu hazırlayanlar ve savunanlar arasında Coşkun Kırca da vardır - hepsi Yüksek Murakâbe Kurulunun denetimindedirler ve bu Kurulun hazırladığı raporlar da Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçmektedir. Yüksek Murakabe Heyeti, hesapları ve muameleleri didik didik eder; yolsuzluklar, usulsüzlükler görür; derhal değiştirilmesini ve düzeltilmesini istediği konular hakkında teklifler yapar. Fakat bunlara kimse aldırış etmez. Bu Heyet üyeliği, kızağa çekilmesi istenen yüksek devlet memurlarının bir sığınığıdır. Sayıları bir emirle çoğaltılır. Ayrıca uzmanlar da vardır. Her İşletmede bu uzmanlar devamlı çalışırlar ve raporlar hazırlarlar. Yazdıklarına ve söylediklerine itibar edilmediğini, İşletmelerle ve Bakanlıklarla kötü kişi olmanın kendilerine zarar vermekten başka bir işe yaramadığını göre göre onlar da nasıl çalışacaklarını, ne yapacaklarını nihayet anlarlar. Bu raporlar Heyette görüşülüp karara bağlanır. Fakat dikkate alınmaları veya uygulanmaları için bu kararların genel raporla Büyük Millet Meclisinden geçmesi gerekir. B.M. Meclisinin henüz 1959 yılının bile kesin hesap ve muamele raporunu yeni ele alıp onayladığı düşünülürse, bir yolsuzluk veya usulsüzlük hakkında yapılan tenkit ve tekliflerin sonucunun ne olacağını anlamak güç değildir.

B.M. Meclisi bir politik organdır ve işleri başından aşkındır. Bu gibi konularda ihtisası da olamaz. Çünkü böyle bir iş görmek için teşkil edilmemiştir. Meclisin ilgili komisyonunda ve Genel kurulda İktisadî Devlet Teşekkülleri raporlarının incelenmesi ve müzakeresi sırasında görülmüştür ki, denetlemenin bu türlüsünün hiç bir amelî faydası yoktur. Bugünkü durum karşısında söylenecek tek söz, gerçekte İktisadî Devlet Teşekkülleri denetlenememekte, denetlenememekte olduğudur.

Kaldırılan 3460 sayılı Kanuna bugün ideal bir kanun gibi özlem çekilmesinin nedeni, 440 sayılı Kanunla onun yerine konan rejimin kötülüğüdür. İktisadî Devlet Teşekküllerinde yapılacak reformun çok cepheli olduğu bellidir. Esasında Devletin bu işletmeleri, memurlar dışında kârlara çeşitli makul ölçüler altında ortak yaparak, kendi kontrolu altında ehliyetli müteşebbis ve idareci ellere bırakması ve hukukî bakımdan da ticaret şirketleri statüsünden ayırmaması gerekir. Böyle bir reform, İşletmeleri sermaye ve mülkiyet ilişkilerini yeniden düzenleme, başka bir deyimle karma ekonomi rejimine uygun halkın iştirak edeceği anonim şirketler haline getirme yoliyle sağlanabilir. Böyle köklü bir reforma gidinceye kadar yüzde yüz sermayesi devletin olan İktisadî İşletmelerin idare ve murakabesinde özel şartlar ve hükümler uygulanarak geçici devreye özgü bir reform başlıca düşünülecek konudur. Yirmi küsur yıldan beri duyulan bu ihtiyaç, bir türlü karşılanamamış ve mesele reform çerçevesi içinde ele alınamamıştır.

1951 yılında Büyük Millet Meclisinde kurulmuş olan bir komisyonun bu konuda dikkate şayan teklifleri olmuştu. İktisadî Devlet Teşekkülleri Umumî Heyeti, o zamanlar Meclisin ilgili komisyonlariyle İşletmeler genel müdürlerinden ve Bakanlık temsilcilerinden kurulurdu. İşletmelerin idare ve murakabesinin yeni bir düzene bağlanması amaciyle, Umumî heyetçe teşkil edilen bu özel komisyonun hazırladığı raporu gelecek sayımızda aynen yayınlıyacağız.

İstanbul Bölge Kalkınma Kongresi

İSTANBUL'un topluca kalkınmasına değinen ana problem üzerinde yetkili kurum ve kişilerin fikir ve mütalâalarını tesbit ederek çözüm yolları aramak ve varılacak kararları yetkili makamlara ve kamu oyuna duyurmak amacıyla İstanbul-

da büyük bir kongre toplanacaktır.

Aylardanberi devam etmekte olan kongre hazırlıkları, İstanbul Valisi Sayın Vefa Poyraz'ın Başkanlığında bir Tertip Komitesi tarafından düzenlenmektedir. Tertip Komitesinde İstanbul Vilâyeti, İstanbul Ticaret, Sanayi, Mimarlar ve İnşaat Mühendisleri Odalarıyla, İktisadî Araştırmalar Tesisi, Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Hey'eti ve İstanbul Kalkınma Derneği temsilcileri bulunmaktadır. Kongre Çalışmalarının devamlılığını sağlamak üzere «İstanbul Bölge Kalkınma Derneği» adında bir dernek kurulmuştur.

Kongrenin hazırlık komisyonları çalışmaları 10 Nisan'da başlayacak ve Genel Kurul Toplantısı 17 Nisan'dan itibaren bir hafta devam edecektir. Kongre, gündemine giren konularda teşekküllerin ve tebliğ hazırlayacak üyelerinin rapor ve tebliğleri üzerinde yapılacak görüşme ve tartışmalardan sonra, tesbit edilen metinler üzerinde kararlara varacaktır. Rapor ve tebliğler, kongrenin toplanmasından önce Tertip Komitesince doğrudan doğruya veya kurulacak ihtisas komiteleri tarafından değerlendirilecek ve teklif edilen karar suretleriyle birlikte bir raporla Kongreye sunulacaktır.

Kongrenin gündemi şu dört maddeden ibarettir:

a) İstanbul'un idarî bünyesinde yapılması gereken reform (Vilâyet, Belediye, Köyler, Bakanlıklar ve Merkezî İdare ve Kurumlar hizmetlerinde koordinasyon sağlanması),

b) Ülke ve Bölge verileri açısından kalkınma ve imar plânları ve uygulanmasının düzenlenme yolları ve metotlarının araştırılması,

c) Kalkınma ve İmarın gerektirdiği gelir kaynakları,

d) Kalkınma ve imara değinen nâzım fikirlerin araştırılması ve bu konuda ilmî bir organlaşmanın nasıl olması gerektiği.

İstanbul'un sorunları basit, mevzii bir şehir sorunu olarak değil, fakat yurt çapında bir sorun olarak kabul edilmek durumundadır:

— İstanbul Asya-Avrupa, Akdeniz-Karadeniz kavşağında, dünya üzerinde jeopolitik bir mevkidedir.

— Tarihsel ve doğal değerleri itibariyle dünya çapında bir turizm merkezidir.

— Yurdumuzun en büyük sanayi, ticaret, eğitim ve sağlık merkezidir.

— Yurdumuzun, nüfusu en fazla şehri olduğu için büyük şehir fonksiyonlarını yüklenen en önemli metropolüdür. Bu sebeple bölge verilerinin etkisi dışında kalmakta, kendisi bölgeyi ve ülkeyi etkilemektedir.

— 1963 te ülke gelirinin % 20.8 i Doğu Marmaradan, % 14.7 si İstanbul Metropolünden sağlanmakta idi.

— Doğu Marmara ülke toplam gelir vergisinin % 50 sinden fazlasını ödemektedir.

— Nüfus başına millî gelir ortalaması Türkiye için 1537 TL. iken Doğu Marmara için 2800 TL.; İstanbul Metropolü için 3405 TL. dır.

— Ülke millî gelirinin % 40 ı tarım, % 60 ı tarım dışı sektörlerde yaratılmakta iken Doğu Marmara Bölgesinde gelirin % 18.5 i tarımdan, % 81.5 i tarım dışı sektörlerden sağlanmaktadır.

İstanbul şehri plânlamasının İstanbul'un bu imkânlarını değerlendirecek nitelikte olması gerektiği halde halen şehir dünya, ülke, bölge, ve şehir verilerine uygun yeterli bir düzene kavuşturulamamaktadır:

- Şehir kontrol dışında gelişmekte, gelişmeler izlenememekte ve düzenlenememektedir.
- Başta sanayi olmak üzere yatırımlar organizasyondaki aksaklıklar dolayısıyla verimli olmayan bir şekilde yapılmaktadır.

Komünizm ve Ortaçağ

Komünizmin bir Ortaçağa dönüş olduğunu söyleyenler, iddialarını ispatlamak için her ikisi arasında benzerlikleri ortaya sürerler. İnsanın devlet otoritesi karşısında köle durumuna düştüğü, hürriyetlerinden yoksun bırakıldığı bu benzerliklerin başında gelir. Son zamanlarda komünist Çin'de tarım alanında çalışanların işlerinden ayrılıp başka yerlere gidemiyeceğine dair bir kanun çıkmış. Ortaçağda da böyle bir kanun vardı. Köylüler, çalıştıkları topraklardan ayrılamazlar, toprakla beraber alınıp satılırlardı.

Şimdi Komünist Çin, Ortaçağdan da daha karanlık bir çağa giriyor. Hiç olmazsa Ortaçağda toprak alınıp satılabildiğinden, sahip değiştikçe köylüde belki biraz daha nefes alma ümidi yaşardı. Bugün Çin'de toprakların hepsi devletin elinde olduğundan bu ümit de yok...

- İskân sorunları çözülememekte ve en basit medenî ihtiyaçlardan yoksun gecekondular ve gayrı sıhhî meskenler plânsız ve kontrolsuz çoğalmaktadır. 1966 da İstanbul toplam konut sayısının % 45 ini gecekondular teşkil etmektedir.
- Şehirlinin sosyal, kültürel ve (kanalizasyon, su, elektrik ve yol gibi) alt yapı ihtiyaçları karşılanamamaktadır.
- Önemli bir liman şehri olan İstanbul'un trafik problemleri çözülememektedir.
- Şehrin doğal, tarihsel ve turistik değerleri korunamamakta ve değerlendirilememektedir.
- Şehrin Sivil Savunma bakımından savunulması imkânsız hale gelmektedir.
- Şehrin sahip olduğu fikrî potansiyelden yeteri kadar faydalanılamamaktadır.

Çimento Sanayiinde Başarılı Bir Karma Ekonomi Uygulanması

TÜRKİYE'DE çimento sanayii alanında karma ekonomi, başarılı uygulanmakta, devlet ve özel sektör el-ele çalışabilmektedir. Türkiye Çimento Sanayii Anonim Şirketi 1953 sonlarına doğru kurulduğu zaman yatırım programına göre yapılması öngörülen fabrikaların üreteceği malların tüketilemiyeceği endişesini belirtenler bile olmuştu. 1954 de memlekette çimento tüketimi 1 milyon 330 bin ton civarında iken 1965 de 3 milyon 288 bin tona yükselmiştir. Geçen yıl üretim ve tüketimde yaklaşık olarak 650 bin ton bir yükselme kaydedilmiştir. Devlet sektörünün üretimdeki payı yine yaklaşık olarak % 60 civarındadır. Tüketimdeki artış, önce yapılan hesap ve tahminleri çok aşmış ve bu suretle çimento sanayiine geniş yatırımların kararlaştığı 1953 sonlarında ve onu izleyen senelerde bazı çevrelerde beliren endişenin yersiz olduğu anlaşılmıştır.

Çimento tüketimindeki artışın hafifletilmesi ve üretimle bir denge kurularak karaborsanın kısmen önlenmesi, aynı zamanda yeni yatırımlara kaynak bulunması için Plânlamaca üç yıldan beri çimento fiatlarına zam teklif edilmekteydi. Tekel maddeleri, şeker, akaryakıt ve kömür fiatlarını yeni ayarlanması sırasında çimentoya da tonu 15 lira bir zam yapılmıştı. Bu zammın konut inşaatını ne derece azaltacağı bilinemez. Ancak karaborsada küçük bir etki yapması, tüketimdeki artış hızını azıcık kısması beklenmektedir. Bununla beraber bu yıl da dışarıdan 100 bin ton civarında çimento getirme zorunluğu vardır.

Devlet İktisadî İşletmeleri arasında, hukukî bünyesinin devekuşuna benzer garip durumuna rağmen Türkiye Çimento Sanayii Anonim Şirketi en başarılı çalışanlardandır. Türkiye Emlâk Kredi Bankası, Sümerbank, Türkiye İş Bankası, Ankara Çimento Sanayii ve Sümerbank Sivas Çimento Müessesesi tarafından kurulmuş olan Türkiye Çimento Sanayii A.Ş. 1960 yılı ortalarına kadar tamamen Ticaret Kanunu hükümlerine uygun bir anonim şirket statüsüne göre yönetilmiş iken, 20 Temmuz 1960 tarihli 23 Sayılı Kanunla bu statüden çıkarılmış ve 3 kişilik bir Müdürler kurulu ile yönetilmeye başlanmıştı. 21 Mart 1964 tarihli ve 440 sayılı İktisadî Devlet Teşekkülleri Kanunu çıkınca bu 3 kişiye Sanayi ve Maliye Bakanlıkları temsilcisi olarak iki kişi daha eklenmiştir. Şimdi Çimento Şirketi, hem anonim şirkettir, hem İktisadî Devlet Teşekkülüdür. Umum Müdür aynı zamanda Meclis Başkanıdır, ve meclisin iki üyesi de onun emrinde çalışan müdürlerdir. Sanayi ve Maliye Bakanlıklarının temsilcilerinin de katılmasiyle hem Ticaret Kanunu hükümlerine ve hem İktisadî Devlet Teşekkülleri Kanunlarına göre yönetilen bu müessesenin bu haliyle başarılı sonuçlar alabilmesi, başında bulunanların kişisel değer ve çabaları eseridir.

Geçen sene Şirketin yaptığı üretimde bir sene önceye göre 620 bin tonluk artış olmuştur (% 41.9). Memleket üretiminin % 40 ını sağlayan özel sektördeki artış ise ancak 26 bin tondan ibarettir (% 2). Ankara, Sivas fabrikalarında ise küçük bir azalma olmuştur. Çimento Sanayii A.Ş. mevcut fabrikalarını genişletmekte, kuru sisteme dönmekte, yeni fabrikalar kurmaktadır. Bu hamle şimdi özel sektöre de yayılmıştır. Bu suretle Çimento üretimimizin yakın yıllarda memleket ihtiyacını fazlasiyle karşılayacağı umulmaktadır.

Gaziantep fabrikasının kuru sisteme tahvili işi bitmiştir. 350 bin ton kapasitesindeki Trabzon fabrikası Mayıs'ta işletmeye açılacaktır. Erzurum fabrikasının genişletilmesi, iklim şartları ve enerji problemleri dolayısiyle bazı güçlüklerle karşılaşılan Van projesi üzerinde de durulmaktadır. Şirket, Su İşleriyle bir anlaşma yapmış; Gökçekaya barajı için gereken çimentoya uygun fiat ve şart göstermesine karşılık bir miktar avans alarak bununla Afyon fabrikasının tevsiine girişmiştir. 250 bin ton olan bu fabrikanın üretimi yeni yapılacak e k l e m e l e r l e 450 bin tona çıkarılacaktır. Trabzon fabrikasının tevsii işi de, anonim şirket statüsünden faydalanılarak, Ankara fabrikasını tevsi eden müteahhide pazarlıkla ihale edilmiştir. İhalenin normal usullere uydu-

rulması düşünülseydi, ayda 1 buçuk milyon lira zarar edilmiş olacaktı. 1968 Mart'ında üretime başlayacak olan Trabzon fabrikasının kapasitesi 400 bin ton olacaktır.

Beş yıllık plânda yeni bir değişiklik yapılarak Erzurum fabrikası 350 bin ton çıkarılmıştır. Fabrikaların büyük üniteler haline getirilmesi programı gereğince Çorum fabrikası da tevsi edilmektedir. 1967 Mart'ında bu fabrikanın üretimi 350 bin ton olacaktır.

Çimento Sanayii Şirketi, Suudî Arabistan'ın çimento işlerinde müşavirliğini yapmaktadır. Şimdi memleketimizde özel sektör de Şirkete müşavirlik vermektedir. Bursa ve İzmir'de iki özel şirket çimento fabrikalarını kurma işini bu Şirkete bırakmışlardır.

Şirket fabrika kurmakta geniş bir ihtisas kazanmıştır. Aracılığı özel sektör için devletin ayrı bir yardımı şeklinde karşılanmaktadır.

Şirket, kurduğu fabrikaların makine dahil, bütün kısımlarının % 65 ini yerli malzeme ile yapmaya muvaffak olmuştur. Bu usul özel sektörce de uygulanmaktadır. Bu sektöre ait Darıca, Kartal fabrikaları genişletilecektir. İzmit'te ve Trakya'da özel sektör eliyle her biri 400 bin ton kapasitede iki yeni fabrika kurulması için teşebbüse geçilmiştir. Bursa'da da aynı maksatla bir şirket kurulmasına girişilmiş ve şirketin 30 milyon sermayesinin 7 buçuk milyonu bir hafta içinde toplanmıştır. Ankara'da Baştaş anonim şirketi adiyle özel sektör tarafından 400 bin ton kapasitede bir fabrika için bir şirket kurulmuştur.

Çimento sanayiinde devlet ve özel sektör kesimlerinde yatırım hızının artması kârlılığın normal sınırlara ulaşmasiyle mümkün olmuştur. Çimento Sanayii A.Ş. nin geçen yılki kârı 59 milyon lira olmuştur. Bu sene kârın 80 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Şirketin şimdiye kadar yaptığı yatırım 600 milyon lirayı bulmuştur. Yeni yıl yatırım bütçesi 126 milyondur. Yatırımların süratle yapılması ve başlanan işin bir an önce bitirilmesi için formalite çukuruna düşülmemekte ve kısa görüşle ihalelerde küçük indirimler sağlamak için aylar feda edilmemektedir. Sümerbank'a ait Sivas fabrikasının genişletilmesi işi formaliteler yüzünden 3-4 seneden beri devam etmekte ve binen faizlerle mahrum kalınan kârlar dolayısiyle ziyan, elde edilmesi düşünülen menfaatleri kat kat geçmektedir.

Kemal Sarıibrahimoğlu'nun İki Kanun Teklifi

Adana Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu, Millet Meclisine «Sahiller»le, «Bankalar mevduat yekûnunun % 25 ini kredi olarak çiftçiye dağıtmak üzere Ziraat Bankasına devretmeleri mecburiyeti» hakkında iki Kanun teklifi yapmıştır.

«Sahiller» hakkındaki teklifte «Deniz, göl ve nehir sahilleri devletindir» denmekte ve sahil şeridinin derinliği, çeşitli özellikler nazara alınmak suretiyle en geç 6 ay içinde Bakanlr Kurulu karariyle belli edinilmesi istenmektedir. Bununla beraber tapuya dayanan mükteseb haklar saklı tutulmaktadır.

Banka mevduatına değinen ikinci kanun teklifinde ise sayın Sarıibrağimoğlu, «Bilcümle bankaların her yıl tasarruf ve ticarî mevduat yekûnlarının % 25 ini malî yıl başında kendi kanunlarına göre çiftçiye kredi olarak dağıtılmak üzere Ziraat Bankasına devir mecburiyeti konmaktadır. Ziraat Bankasının ve diğer bankaların bu muamelelerden zararları olursa bunlar da Hazinece ödenecektir.

Bu tekliflerle sahil yağmacılığının önlenmesi ve çiftçiye munzam kredi sağlanması öngörüldüğü anlaşılıyor. Sahiller hakkındaki teklifin gerekçesinde, birçok teşekküller ve ilim adamınca kanun teklifinde belirtilen lüzuma işaret edildiği kaydedilmekte ve bunlardan alınan örnekler belirtilmektedir. Bazı sahillerin amme mülkiyeti altında bulundurulması, prensip bakımından savunulabilirse de Sarıibrahimoğlu'nun teklif ettiği gibi, tüm devletleştirilme şeklindeki çözüm yolunun ne teori ve ne de tatbikat bakımından savunulması hayli güç olacağını sanıyoruz. Çiftçiye munzam kredi sağlamak için bankalardaki her türlü mevduatın dörtte birinin Ziraat Bankasına devredilmesini öngören teklifin de aynı nitelikte olduğu görülmektedir.

Bu kanun tekliflerinin Meclis komisyonlarından geçebileceğini sanmıyoruz.

İDEOLOJİ

Bugünkü Parlamento sistemi yürümez...

Yazan: Ahmet Hamdi BAŞAR

AP İKTİDARININ ikinci yılı da dolmak üzeredir. İki yıl sonra yeni seçim olacaktır. Seçim Kanununda AP nin iktidara geçmezden önce millete vaadettiği değişiklikler elbet birgün ele alınacaktır. Ancak Seçim Kanununda yalnız millî bakiye sistemini kaldırmak ve Senato seçimlerinde çoğunluk usulünü kabul etmekten ibaret bir değişiklikle yetinilemez. Sistem kökünden ıslah edilmelidir. İki Meclisin lüzumu varsa böyle kurulmaması, fonksiyonlarının ayrı olması gerekirdi. Yüzde altmışı okuyup yazma bilmeyenlerden ve yarısı da siyasî ehliyetleri ileri demokrasilerde bile tartışılan kadınlardan müteşekkil aynı seçmenlerin Senatörlere de milletvekilleri gibi oy vermeleri doğru mudur? Tahsil ve yaş derecelerine göre seçmen oylarında bir değer ayırımı yapılamaz, ama, seçim sistemlerinde yapılacak bir reformla aynı gayeyi elde etmek yolları bulunamaz mı? Hiç olmazsa Senato seçimlerinde okuyup yazma bilmeyenlere Milletvekili seçilme ehliyeti ve belirli bir iş ve mesleği olmayanlara oy hakkı tanımamak düşünülemez mi? Senatörlerin yüksek tahsil görmüş, ihtisas yapmış insanlardan olması istenirken, hiç okuma yazma, hattâ Senato nedir bilmeyen kimseleri seçmen diye kabul etmek kadar acayiplik, garabet olamaz. Senatonun kanunları hazırlayan, tartışan ilk Meclis olması gerekir. Parlâmenter rejim, vaz geçemiyeceğimiz bir şeyse, onu bugün içinde bunaldığı çıkmazdan ve her zaman yaşayacağı bunalım durumundan kurtarmalıyız. Adına Senato dediğimiz bir Meclisimiz olacak; burada bulunan her meslekten en ileri gelenler, en bilgili olanlar, en tecrübeliler bir yandan devlet teşkilâtı ve öte yandan da meslek ve bilim kollarını kapsayan örgütlerle organik bağlar kuracaklar, çalışacaklardır. Kanunlar ilk önce burada görüşülerek hazırlanmalı, Millet Meclisi bir referandum müessesesi olmalıdır. Eğer İsviçre gibi küçük kantonlardan kurulu olsaydık, referandumu doğrudan doğruya seçmenler yapardı. Böyle olmadığımız için halkın seçtiği vekiller bu işi görecektir. Millet Meclisi kanun yapmaz; yapamaz, yapılan kanunları ya kabul, ya da reddeder. Mecliste bütün Bakanlıklara mütenazır komisyonlar vardır. Bir kanun tasarısı veya teklifi hemen hemen bunların hepsinden geçmesi lâzımdır. İnceleme ve araştırma amaciyle örgütlenmemiş, sadece oturup konuşup çoğunluk kararlariyle sonuç alacak kurullarda modern toplumların meselelerini çözmek daima tehlikelidir. Tasarılar ve teklifler Meclis komisyonlarından yaralı ve bereli olarak çıkar. Sonra Genel Kurulda da değiştirme önergeleri, tekrar komisyonlarda görüşmeler ve neticede kuşa dönmüş bir kanun meydana gelir. İklimi, insanı, tabiatı birbirinden tamamen farklı, meseleleri çapraşık olan koskoca Türkiye'de böyle hazırlanan kanunlar uygulanarak memleket idare edilir.

ŞÜPHESİZ problem, yalnız Seçim Kanununda, yalnız Meclislerin fonk-

siyonlarında ve yetkilerinde yapılacak reformlarla çözülmüş olmaz. Ucu Anayasaya kadar dayanan, millî egemenlik prensiplerine uygun, gecekondu devlet olmaktan çıkıp modern devlet olmaya yöneleceğimiz daha birçok reformlara ihtiyacımız vardır. Fakat bunların hepsini yapacak olan parlâmentodur. Bundan dolayı her şeyden önce Seçim Kanununda, Parlâmentonun işleyişinde reformlar yapmalıyız. Parlâmento bu haliyle çalışamıyor; işliyemiyor. Bu ne şunun ne bunun kabahati. Yaradılışı, bünyesi böyledir. İki yılda kaç kanun çıktı? Hele bunlardan kaçı ana kanunlardı? Bugün Meclis komisyonlarında, Genel kurulunda o kadar iş birikmiştir ki, aynı ritm ve tutum altında bu devrenin sonuna kadar başka hiçbir iş gelmese eldekilerin çoğunun çıkmayacağı, kadük olacağı şüphesizdir. Bugünkü şekliyle Parlâmentoyu muhafaza edeceksek o zaman, açık veya kapalı tek parti sistemini uygulamamızdan başka çaremiz yoktur. Bizim yaşadığımız tek parti devri, ki 1950 ye kadar açık ve 1950 ile 1960 arasında kapalı olarak sürmüştür, Türkiye Büyük Millet Meclisi kanun üretimi bakımından dünyanın en verimli parlâmentosuydu. Hele Meclisi tatile karar vereceği gün birkaç saat içinde ekspres süratiyle birçok kanun çıkardı. Şimdi iki yoldan birini seçmeliyiz: Ya Parlâmentoyu çalıştırma hedefimiz olacak, o zaman tek partiye döneceğiz; ya memleket işleri görülsün diyeceğiz, o takdirde Parlâmento usulünden vazgeçeceğiz.

Ama hem memleket işlerinin görülmesini istiyor, hem de Parlâmento usulünden vaz geçmeyelim diyorsak, o zaman yapacağımız iş, ideolojik temeller ve uygulama prensipleri bakımından iler tutar yeri olmayan bugünkü durumu ıslah etmek, değiştirmek olmalıdır.

Şubat sayımızda değerli arkadaşımız Prof. Atıf Akgüç'ün dilimize çevirdiği hocası dünyaca meşhur İtalyan Profesörü DEL VECCHIO'nun «Genel oy ve siyasî ehliyet» adlı inceleme yazısında da belirtildiği gibi bugünkü Parlâmento ve seçim sistemleri ileri demokrasilerde bile bir reform ihtiyacı doğurmuştur. Fakat seçmenlere her nasılsa bir defa verilmiş hakların geri alınması çok güçtür. Henüz İsviçre'de bile kadınların oy hakkı yokmuş; İtalya'da bu hak çok sonra verilmiş ve şimdi tenkit konusuymuş. Okuyup yazma bilmeyenler seçmen olmamalıymış. Yaşa ve tahsil durumuna göre seçmen farklı değer taşıyan oy kullanabilmeliymiş!... Bütün bu gibi meseleler, önce düşünülecek şeylerdi. Bir kere olan olmuştu. Hele 1946 dan bu yana oy vermenin lezzetini tatmış, namusu gibi oy hakkını koruyacağı anlaşılmış olan Türk seçmeninden hiç kimse verileni geri alamaz.

Ama, neden dolayı bu kadar geniş bölge? Meselâ İstanbul'da bir seçmen 32 Milletvekili seçiyor, Hakkari'deki vatandaşın ise seçtiği bir kişidir. Eğer hukuk, bir politika oyunu değilse, her yerde Türk vatandaşı ya bir ya da 32 Milletvekili için oy vermelidir. Hangisi? Neye karar verilecekse onu hukuk ve akıl kabul eder. Bu iki uç arasında da bir rakam olabilir. Meselâ 2, ya da 5. Ama, bu sınırı geçmemeli. Devletin vilâyetleri başka düşüncelerle ayırmış olması, oralarda oturan vatandaşların seçme hakkını neden değiştirsin?

Başka birçok noktalar daha var: Neden seçmen dilediği adama oy veremesin? Parti listelerini olduğu gibi sandıklara atma zorunluğu, seçmen üzerinde kurulan istibdadın, seçme hakkına konmuş baskının açık bir örneğidir. Sözde hileleri önlemek üzere konan birtakım kayıtlar da bu cinstendir. Yok «EVET» damgasını yana basmış, oy iptal; yok kâğıda mürekkep damlamış, oy iptal... İstanbul'da 32 Milletvekili seçme hakkına sahip bir seçmen, eğer bağımsız bir adayı seçerse bu hak hemen 1'e iniyor. Bunun hakla, hukukla izahı mümkün olmasa gerektir. Sonra bağımsız adayların bakiye oylarının hiç biri hesaba katılmıyor. Millî Bakiye olduğuna göre parti listelerine değil, bir bağımsıza oy veren vatandaşın Mecliste bağımsız Milletvekili isteği göz önüne alınarak bakiye oyların toplanması gerekirdi.

TÜRKİYE'DE, seçim sistemiyle seçmen iradesi üzerine bu derece baskılar konması parlâmenter rejimin geleceğini tehlikeye koyan başlıca nedenlerden biridir. Sistem böyle olmasaydı, Türk seç-

menin çok partili parlâmenter rejim kurallarına göre dünyanın en ileri siyasî ehliyet sahibi olduğunu ispat etmekte gecikmeyeceğine şüphe yoktu.

Kolaylıkla verilen hakların güçlükle bile geri alınamıyacağı düşüncesiyle şimdi iki Meclis usulü üzerinde tartışmayı gereksiz ve yersiz buluruz. Ancak, biraz önce de sözünü ettiğimiz gibi, biz birinci Meclisin Senato, ikinci Meclisin ise tam adiyle Büyük Millet Meclisi olması fikrindeyiz. Bu bakımdan yalnız Senato seçimlerinde bir seçmen ayırımı yapmak suretiyle, başlangıç döneminde olmamıza rağmen, kadın erkek, okumuş okumamış, meslek sahibi değil bütün vatandaşlara tanıdığımız oy verme hakkından doğabilecek sakıncaları önlemek mümkün olabilecektir. Oranlanmamız gerçek duruma uygun düşerse, biz Senato seçimlerine bugünkü seçmenlerin ancak dörtte birinin katılma ehliyeti olabileceğini sanmaktayız.

Üzerinde çok tartışması yapılan Millî Bakiye sistemine gelince; biz prensip bakımından bunun taraflısıyız. Ancak bir seçim bölgesinde seçime iştirak adedine veya baraja göre belirli bir nispete ulaşan artıklar hesaba alınmalıdır. Sonra bağımszlara ait bakiyelerin de hesaplanması lâzımdır.

Seçim Kanunundaki değişiklik lâfı edilemez oldu. AP, iktidarı alır almaz Meclise ilk sunduğu kanun bu idi. Kıyametlerin kopması, Meclisin çalışamaz ve hükümetin eli kolu bağlanarak bir iş yapamaz duruma girmesi, hâlâ acı acı hatırlanmaktadır. İktidar ateşe dokunmaktan korkuyor. Çıkarılmasını şiddetle özlediği kanunları Meclisten geçirebilmek için şimdi ayranı üfleyerek içmektedir. Ama, bu tutumunu hiç doğru bulmuyoruz. Seçim döneminin yarısı bitmek üzeredir. Diğer yarısı da göz açıp kapayıncaya kadar gelip geçecektir. Ap nin millete vaadettiği, bütün milletin de sezgileriyle bir şeylerin olmasını özlediği Seçim Kanununu Meclis döneminin sonunda değiştirebilmesi, bu günkünden daha güç olabilir. Yalnız Millî Bakiyenin kaldırılması ve Senato seçimlerinin çoğunluk esasına göre yapılmasından ibaret kalmamak üzere Seçim Kanununu bir bütün olarak ele almak ve gerekli reform tasarısını hazırlamak üzere İktidar partisiyle Ana Muhalefet partisinin,-tarafsız kişilerin ve ilim adamlarının da katılacağı-istişarî komisyonlar kurmaları ve çalışmalara hemen başlamaları dileğindeyiz. Bu dileğimizi sayın Başbakanın dikkatine sunarken, belki kendilerinin de yapmayı düşündükleri bir konu üzerinde durmaktayız. Bu da bizi ayrıca sevindirmektedir.

Aç Kalmamız Tehlikesi Var

Türkiye'de nüfus her yıl % 3 çoğalıyor. Ürettiğimiz gıda maddeleri bizi beslemeye yetmiyor. Hem bu açığı kapamak, hem de çoğalan nüfusumuzun ihtiyaçlarını karşılamak için gıda maddeleri üretimini % 3 çoğaltmaya mecburuz.

Durum böyle iken üretim çoğalmak şöyle dursun, tersine azalmaktadır. İşte **Devlet İstatistik Enstitüsünün** son neşrettiği «Ziraî bünye ve istihsal» istatistikinden bir kaç rakam:

(İSTİHSAL 1000 TON)

	1963	1965
Hububat	17.400	14.677
Bakliyat	609	589
TOPLAM:	18.009	15.266

EKİLEN SAHA DA ŞÖYLE:

(1000 hektar)

Hububat	15.276	15.293
Bakliyat	565	589
TOPLAM:	15.841	15.882

Ekilen saha aşağı yukarı aynı; fakat istihsal % 15 düşmüş. Demek verimlilik de azalmış.

Bu rakamlar karşısında dehşet duymalıyız. Aç kalma tehlikesi apaçık önümüzde... Ne yapacağız? Karnımızı biribirimizin başının etini yemekle mi doyurmayı düşünüyoruz yoksa?...

Varto'yu ve Vartoluları unuttuk

Günay Başar ALOK

Geçen yıl Varto zelzele felâketi hepimizi sarsmıştı. Ölümden kurtulan zavallılardan bir kısmı da İstanbul'a göçetmişti. Bunlar hiç kimseden, hiç birimizden ilgi görmeden sefaletin korkunç kucağına bırakıldı.

GEÇTİĞİMİZ Ağustos ayı içinde Türkiye'nin Doğusunda bir bölge büyük bir zelzele felâketine uğradı. Birçok ev yıkıldı, birçok insan öldü, bir sürü ocak söndü. O zamanlar geride kalmışların acılarını bizimle birlikte bütün dünya ülkeleri hep birlikte paylaşmak istemişlerdi. Her taraftan yardım yağdı.

Biz de ne iyi niyetli idik. Tüm hükümet gücümüz ve sosyal dayanışmamızla bu zavallılara elimizi uzatmak üzere seferber olmuştuk. Başbakanımız, Bakanlarımız ve daha bir yığın görevlimiz zelzele bölgesine gittiler. Belki asırlardır aramızda olduklarını unuttuğumuz bu doğulu öz kardeşlerimizin yaşantısını ibretle izledik. Toprakla beraber yaşıyan toprak renkli insanlardı bunlar... Felâkete bırakılmışlığa garip bir boyun eyişleri, ezik bir alışkanlıkları vardı. Büyük acılarına efendice, erkekçe göğüs geriyorlardı hiç ağlamadan...

Hayretle bakıyorlardı, bu şimdiye kadar görmedikleri büyüklerine ve gösterdikleri ilgiye. Sanki önlerinde yeni bir dünyanın kapıları ardına kadar açılıvermişti. Bu yeni dünyada ne fakirlik vardı, ne aç-

lık ne de zelzele.

İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşeoğlu: «İstediğiniz yere gidebilirsiniz» diyordu. «Her Vilâyetin Belediyesinde sizi barındırmak, iş bulmanızı sağlamak ve yardım etmek amacı ile teşkilâtlar kuruldu. Artık sırtınız yere gelmiyecek. İsteyen burada kalır, isteyen dilediği yere gider» di.

Konuşmasına dualar, şükranlar, ağlamalar karışıyordu. Ölülerine ağlamamış olan Varto'lu, kendisine uzatılan şevkat eli karşısında göz yaşlarını tutamıyordu.

Bir zaman sonra Varto'daki büyükler, arkalarında irice bir memur kadrosu bırakarak ve vazifelerini yerine getirmiş olmanın gururunu da sırtlarına yükleyerek geri döndüler. Varto'luların elinde mânasını anlamadıkları birtakım evrak kalmıştı. Üzeri imzalar, damgalarla dolu bu kâğıtları geride kalan hükümet görevlileri arasında dolaştırıp duruyorlardı. Ve hâlâ o zaman bu zaman aynı kâğıtlarla dolaşmaktalar.

BÜYÜKLERİN sözüne güvenerek taşının toprağının altın olduğunu işittikleri İstanbul'a gelmiş bir grup Varto'lu gördük bu yakınlarda. Haliç Fenerinin arka sokaklarındaki eski bir Rum evine yerleştirilmişlerdi. Bu evin dört odasında beş aile barınıyordu. Beş ailedeki insan adedi ise ortalama olarak seksen kadardı. Pek çoğu, yeni doğmuştan 8-9 yaş arası çocuklardı. Mantar gibi bitiyorlardı sağdan soldan. Yüzlerinde sefalet izleri olmasaydı kendimizi pekâlâ bir ana okulunda sanabilirdik. O kadar çoktular. Kollektif bir emtia gibi idiler. Kim kimin çocuğu hiç belli olmuyordu. Rastgele yaklaştıkları kadınların eteklerine, göğüslerine sarılıyorlardı. Bir kenarda çok ihtiyar bir nine bereketsiz göğsünü ağlıyan bir çocuğa vermiş onu susturmaya çalışıyordu. Hep birlikte şaşkındılar. Büyük ümitlerle geldikleri bu şehrin kendilerini istemediğine bir türlü inanamıyorlardı.

Oysa ki bir bitki kadar cahildiler. Zelzeleden hemen sonra kendi felâketleri karşısında duygulanıp, düşüncesizce vaadler savurmuş olan büyüklerin tutumlarındaki yanlışlığı nasıl anlıyabilirlerdi? Nerden tahmin edebilirlerdi ki taşının toprağının altın olduğunu işittikleri İstanbul'da iş yoktur ve işsizler sokak sokak dolaşmaktadır. Onlar gibi yalnız toprak ve hayvanla uğraşmasını bilenler, üniversite mezunlarının bile iş bulmakta güçlük çektikleri bu şehrin ekonomik düzeni içinde nasıl iş bulabilirler?

Nitekim beş aydır kapısını aşındırdık-

Vartolu göçmenler yazarımızla birlikte...

ları ve hattâ zaman zaman kovuldukları, hakarete uğradıkları Belediye'nin ilgilileri dahi onlara karınlarını doyurabilecekleri bir iş bulamıyorlardı. Buldukları topu topu 70 TL. sı haftalıklı işlerdir. En azından yedi nüfuslu bir aile için 280 TL. sı aylık. İşe gidenin hiç bir yol masrafı olmadığını düşünsek adam başına ayda 40 TL. sı düşer, yani günde 1 TL. 5 kuruş.

Bu durumun sorumlusu kim? Evet, İmar ve İskân Bakanı sayın Menteşeoğlu «Nereye giderseniz gidin; bütün Türkiye sizindir» demişti. Acaba bu şövalyece davranışının yanlışlığını o anın duygululuğundan sıyrıldıktan sonra da mı hesaplıyamadı? Tutun ki Menteşeoğlu, duygululuğunu sürdüren bir kişidir, hiç mi bir başkası çıkıp da «bu tutum yanlıştır» demedi kendisine... Varto neresi, İstanbul ya da Ankara neresi? Haliç Feneri'ndeki Varto'lulardan işittiğimize göre Ankara'ya göç edenlerin durumu, İstanbul'a gelenlerden farklı değil, onlar da işsizlikle, açlıkla cebelleşiyorlar. Aksi olsa şaşardık...

Onları toprakla uğraşacakları, hayvan güdecekleri yerlere göç ettirmek, dururken, lisanını bile anlamadıkları büyük şehirlere gelmelerine nasıl göz yumulur? Ve nasıl kullanabileceğimiz insan gücünü durdurarak bile bile dilenenlerin arasına yeni rakkamlar katılır? Bu küçük bir azınlığın hikâyesidir. Büyük şehirdeki Varto'lu yaşıyacak, ya da ölecektir. Problem bu değil. Önemli olan bütün kalkınma ve plânlama çabalarımıza rağmen hâlâ en küçük meselemizi bile halledemememiz. İşte geri kalmış ülke olmamızın nedenlerinden başlıcası.

Açık Oturum..

37. Oturum :

Zararlı Akımlar nasıl önlenir?

OTURUMA KATILANLAR : Biz — Sosyolog — Atatürkçü Aydın — Filozof — Sosyalist Aydın — Tip Lideri — Tarihçi — Türkçü Prof. — Devrimci — Sosyalist Prof.

BİZ — Üç ay önce yaptığımız toplantıda aşırı akımlar nasıl önlenir konusunu tartışmıştık. Hatırlıyacağınız gibi, konuşmalar epeyce uzadı... Pek de bitirememiştik. Bir başka Oturumumuzda bahse devam edelim demiştik. Bugünkü toplantıda bunu yapacağız.

Aşırı ya da zararlı akımlardan ne anladığımızı mecmuamızın Ocak sayısında çıkan o Açık Oturum özetinde yeteri kadar belirtilmişti. Bunun üzerinde durmıyacağımızı sanıyoruz. Üç kategoriye ayırarak mütalâa ettiğimiz bu akımlardan birincisine dinciliği, ikincisine komünistliği, üçüncüsüne de Kürtçülüğü örnek gösterebliriz. Demokratik hak ve hürriyetlerden zararlı akımların ulu orta yararlanmaları tehlikedir ama, bunları zorla ve baskiyle susturmak ve sindirmek de daha büyük tehlikedir. Durum böyle olunca şu soruya cevap bulmak lâzım: Acaba ne yapmalı, nasıl bir yol tutmalı?

İşte bugünkü Oturumumuzun konusu budur.

SOSYOLOG — Toplumda doğan her akımın bir kaynağı, bir kökü vardır. Bir kaynakla beslenmeyen ya da kökü olmayan hiç bir akım bir toplumda yaşayamaz, yani etki yapamaz. Şu halde bir akım zararlı ise onu yolunda barajlar yaparak durdurmaya çalışmak beyhudedir, yer üstünden yer altına gizlemek ve kuvvetlendirmek demektir. Tehlikeli ve zararlı akımlar ağır ceza müeyyideleriyle, korku ile önlenmez, kuvvetlenir. Nitekim kanunlarla ve zorla yararlı akımların da yaratıldığı görülmemiştir. Örneğin, lâiklik devrimini yerleştirmek için şiddet kanunlarının aradan kırk yıl geçmesine rağmen, başarısız olduğunun anlaşılmasıdır.

ATATÜRKÇÜ AYDIN — Yine sözü döndürüp dolaştırıp lâiklik devrimine getirdiniz. Eğer o şiddet kanunları olmasaydı, fesi atıp şapka giyer miydik? Şeriat yerine Medenî Kanunu alabilir miydik?

SOSYOLOG — Bana bir noktayı açıklamak fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim... Devrimleri koruma kanunlariyle şekil değişiklikleri sağlanabilir ama, inançlar değiştirilemez. Fesi atıp şapkayı giymek çok güç bir iş değildir. Halkın başından külâhı attırıp fesi giydirmeye Osmanlı padişahlarının bile gücü yetmemişti. İnançlar öyle mi?... Medenî Kanun bir-

den fazla kadınla evlenmeyi önleyebildi mi? İmam nikâhına köylü devlet nikâhından fazla değer veriyor. Kanun bunu kabul etmediği için şimdi metreslik hayatımız da normal bir müessese oldu. Eskiden metres olan kadını taşa tutan bu toplum şimdi onu meşru karı diye kabul ediyor.

Benim belirtmek istediğim nokta, zararlı akımların zorla önlenemiyeceğidir. Türk toplumunda dinî inanışlara bağlı akım bir kaynaktan beslenmekte, bir köke dayanmaktadır. Bu akım zararlıdır, çünkü dünya işlerine karışır. İslâmlığın icabı bu. İslâmlık Hıristiyanlık gibi değildir, bir dünya, bir devlet dini olarak doğmuştur. Bu sebepten her ileri akıma karşı vasıta olarak kullanılabilir. Osmanlı padişahları bunu kullanarak yüzyıllar boyu Türk halkını inim inim inletmişlerdir. Atatürk devrimlerinde bu akımın önlenmesi için şiddet bir bakıma lâzımdı. Fakat aynı zamanda kaynaklara, temellere baş vurup İslâm dininin dünya dini olduğu, dünya işlerinin ise ilim ve akıl yoliyle idare edilmesi İslâmın temel şartı bulunduğu halka anlatılmalı ve bunun için hattâ dinî kurul ve kurallar vasıta olarak kullanılmalıydı.

ATATÜRKÇÜ AYDIN — İddianız söbjektifdir, dayanaktan yoksundur, sayın Sosyolog! Devrim kanunları sayesinde biz o durumdan bugünkü duruma geldik. Yobazlara mı müsaade etmeli, ya da onları vasıta olarak kullanmak emrine mi almalıydı, Atatürk? Kırk yıl içinde halkın yaşayışında olduğu kadar inanışlarında da birçok şeyler değişti. Birden fazla kadınla evlenmeyi Medenî Kanunun önleyememesine rağmen, şimdi meselâ İstanbul'da ya da Ankara ve İzmir de, hattâ herhangi bir şehrimiz veya büyükçe kasabamızda birden fazla kadınla evlenen kalmadı. Köylerde ekonomik zorunluklar var, sosyal zorunluklar var da hâlâ yaşıyor ama, oralarda da azalıyor. Demek devrim kanunları etkisiz kalmamış, tersine onlardan beklenen elde edilmiş.

Siz İslâmın dünya dini olduğunu ve dünyanın da ilim ve akılla idare edileceğini halka anlatamaz, inandıramazdınız. Bunu siz söylerseniz halk inanmaz. Onun inanacağı başı sarıklı hocadır, din adamıdır. O da bunu söylemez. Tersine, devrimlere düşmandır.

FİLOZOF — SayınSosyolog izin verirlerse ben konuşayım ve cevap vereyim.

SOSYOLOG — Bâş üstüne!... Yalnız bir noktayı açıklamama da siz izin veriniz. Bugün Türk toplumunda bir değişiklik olduğu doğrudur. Bir değişiklik var, hattâ o kadar var ki serbest bıraksanız eskiye dönmez halk. Fakat bunu yapan şiddetli devrim kanunları değil, toplumdaki değişikliktir. Diyarbakır'la İstanbul arası artık üç aylık yol değil, üç saatte gidiliyor. Halk ilme de tekniğe de inanmıştır. Sun'î gübre bulmak için kapı kapı dolaşıyor, kadere boyun eğmiyor, şimdi Türk halkı...

FİLOZOF — İslâm olarak, dine bağlı kalarak Atatürk devrimlerini yapmak ve yaymak mümkün müydü? Yoksa mutlaka şiddet kullanmaya lüzum mu vardı? Meseleyi böyle ortaya atmalıyız.

SOSYALİST AYDIN — Sayın Yönetici, konuyu dağıtmış olmuyor muyuz?

BİZ — Konuşmacının henüz ne sonuca varmak istediğini bilemediğimizden konu içinde oldukları kanısındayız. Yalnız yayılmamalarını ve özetle konuşmalarını rica ederiz.

GELECEK OTURUM :
İstanbul Nasıl Kalkınır ?

FİLOZOF — Zaten kısa konuşacaktım. Bu soruyu ortaya atmamın sebebi, zararlı akımların şiddet yoliyle mi, yoksa başka yollarla mı önlenmesi gerektiğini anlatmaktır. Dincilik ve irtica şüphesiz zararlı bir akımdır. kaynağı halka ve onun ruh yapısına dayandığı için büyük tehlike teşkil edebilir. Bu tehlikeyi önlemek için bence Atatürk'ün yaptıkları yerindedir, yalnız noksandır. Hem medreseler. tekkeler kapatılmalı ve şiddet kanunları konmalıydı, hem de halkla devleti karşı karşıya koyacak bir hava yaratılmadan halkın inanç yapısı değiştirilmeliydi.

Sayın Atatürkçü Aydın, halk başı sarıklı hocaya inanır diyor. Baştan sarığı atmanın bile İslâmlığa aykırı olmadığı halka anlatılabilirdi. Sarık sarmak ve kendisini başkalarından ayırarak bir sınıf kurmak İslâmın esaslarına uymaz. Sarık ve cübbe Bizansın fethinden sonra, papasların kıyafetlerine bakarak ve o kıyafette gezerlerse papazlar gibi halktan saygı göreceklerini sanarak bizim hocaların yaptıkları bir taklittir. Camiler pekâlâ Halkevleri olabilirdi. İslâm ve dine bağlı kalarak Atatürk'ün bütün inkılâplarını yapması mümkündü.

Neyse galiba bu bahisler bugünkü konunun dışında kalıyor. Konumuza dönelim:

Zararlı akımlar bence de toplumdan kaynağını alırsa yaşar. Bunları önlemenin yolu kaynağı kurutmak ya da yararlı hale sokmaktır. Üç ay önce yaptığımız Oturumda dincilik, komünistlik ve Kürtçülük akımlarından birinci ile üçüncünün toplumda kaynağı olduğunu, ikincinin ise dışarıdan sokulmak istendiğini arkadaşlar belirttiler. Dincilik. dinî idare kurmak ve hilâfeti getirmek mânasına alınırsa, bu akımın artık kaynağı kurumuştur.

SOSYALİST AYDIN — Daha geçen sene yapılan kısmî Senato seçimlerinde sayın İnönü yer yer dolaşarak memlekette hilâfeti geri getirme tehlikesi belirdiğini, Demirel'in Saidî Nursî halifesi olmak istediğini avaz avaz bağırmadı mı?...

BİZ — Bu soruya cevap vermemenizi, tartışmaları geçmişin politik çekişmelerine doğru itmeye vasıta olmamanızı rica ederiz. Seçim ateşi içinde söylenmiş, sonra unutulması istenmiş sözler bunlar... Tekrardan hiç fayda yok.

FİLOZOF — Dinî idare kurmayı, hilâfeti getirmeyi amaç edinecek bir parti kurulduğu takdirde seçimleri kazanacağını düşünmek çocukça bir şeydir. Ama yine de buna müsaade etmemek lâzımdır. Çünkü din, kolaylıkla politikalara ve her türlü akımlara vasıta olabilir. Meselâ komünist partileri kurmayı yasaklayıp dine dayanan partiler kurulur derseniz bundan hemen komünistler yararlanabilir, en dindar adam olabilir ve "Yaşasın şeriat" diyebilirler. Dini hiç bir politikaya vasıta yapmamak için ondan yana partilerin kurulması, siyasî mücadele yapılması yasak edilmelidir. Baksanıza, Malatya'da toplanan TİP'in son büyük kongresinde, toplumcu din adamları yetiştirme kararına varılmıştır.

TİP LİDERİ — Biz bu kararı, dinî idare kurmak ve hilâfeti geri getirmek için mi düşünüp aldık? Halka kendimizi ve dâvamızı tanıtmak istiyoruz. Türk halkının inanç yapısına temel harcı veren dindir. Karşımızdakiler bize "dinsiz" diyorlar. Sosyalizm olursa din elden gidecek, kadınlar ve mallar herkesin olacak. diyorlar. Biz susalım mı bunların karşısında? İslâmlığın sosyalist bir din olduğu inancındayız. Ve bu inancı aydın din adamları sayesinde halka yaymak kararındayız.

TARİHÇİ — Baskının ve şiddetin, kaynağı nerede olursa olsun, toplumdaki akımlardan hiç birini önleyemiyeceği fikrine ben de katılırım. Aynı şekilde baskı ve şiddet sayesinde bu akımlardan zararlı olanların daha da zararlı, yararlı olanların da yararlı duruma sokulacağına da inanırım. Şu halde ne yapmalı? Galiba asıl çözüm bekleyen sorumuz bu...

Zararlı akımların toplumda kaynağı olanlarla dışarıdan sokulanları birbirinden ayırdetmek, her biri için ayrı ayrı çareler bulmak gerekir. Dincilik, ırkçılık, Turancılık ve Kürtçülük, kaynağı içte olanlardır. Komünizm ise dıştan sızıp içimizde yerleşmeye çalışanlardır.

Şimdi birincilere gelelim:

Demin saydığım dört akımdan yalnız dincilik ve Kürtçülük önemlidir. Irkçılık ve Turancılık, doğrusuna bakarsanız, bunların da kaynağı dışarıdadır. Türk halkı ırkçılığa, hele Turancılığa hiç yer vermez. Meşrutiyetten sonra, Osmanlı imparatorluğunun yıkılış sarsıntıları arasında, bir can kurtaran simidi gibi ırkçılığa ve Turancılığa sarılan aydınlar çıktı. Hep biliyoruz: Irkçılık asıl Türk milletinin dışında olan azınlıkların ideolojisi idi. Bizde de bir tepki uyandı. Meşrutiyet inkılâbı, ırk, din, mezheb ayrılığına karşıydı. Hürriyet'in ilk günlerinde Rum papazlarla bizim hocalar bile sarmaş dolaş olmuş, kardeşlik ilân olunmuştu. Kısa sürdü tabii bu... Bizim yüzümüzden değil, kardeş yaptığımız azınlıklar yüzünden... Biz mekteplerimizde çocuklarımıza Rumca ya da Ermenice okutmaya başladık. Onlarsa Türkçeyi bile kaldırdılar. Sonra bir tarihî realite daha var: O zamanlara kadar Türk olduğumuzu söylemekten utanmaktaydık. Benim gibi o günleri yaşamış olanlar iyi bilirler: Arnavut, Arap, Kürt, Çerkes olmak bir üstünlük sayılırdı. Bunların tepkisi olacak tabii... Türklük ve Türk olmadan öğünme duygusu doğdu. Bundan ırkçılık ve Turancılık akımları beslendi. Turancılık, Türklerin bir mefkûresi olsun diye çalışıldı ama, olamadı, halka yerleşemedi. Çünkü o devirlerde Pancermanizm, Panislavizm gibi mefkûreler vardı. Bizim de böyle şeyimiz olmazsa millet olarak yaşayamıyacağımız sanılmıştı. Yani Turancılık ve ırkçılık kökü dışarıda olan akımlardır.

TÜRKÇÜ PROF. — Bu izah tarzınızı bir Türkçü, bir ilim adamı olarak hiç doğru ve yerinde bulmadım. Turancılık ve ırkçılık diye başlı başına bir akım yoktur ve olmadı, bunlar Türkçülük akımını besleyen yan kaynaklardır. Türk milleti uzun yüzyıllar kendini tanımadı, küçük gördü. Buradaki küçük deyimiyle coğrafya anlamında küçüklük kasdediyorum. Anadolu'da yeni bir devlet kurduktan sonra Türkler eski geldikleri yerlerle ilgilerini kestiler, köklerini unuttular. Turancılık Anadolu'daki Türklerin, çok büyük Türk camiasının bir küçük parçası olduğu gerçeğini millete anlatmak hareketidir. Mefkûreye, ideale doğru yönelmiş Türkçülük akımını besleyen yan kaynaktır. Bunun kökü nasıl dışarıda olabilir? Pancermanizm Panislâvizm ile uzaktan, yakından ilgisi ve bağlantısı yoktur.

TARİHÇİ — Bu konuyu daha önce de aramızda konuşmuştuk. Sayın Türkçü Profesöre şimdi söyleyecek fazla şeyim yoktur. Turancılığın, kaynağını içeriden, halkın inanış ve ideallerinden alan bir akım olduğu iddiasında mıdırlar? Bana ağzımı açtırmasınlar: Düpedüz taklittir bu... Ne tarihî ve sosyal realitelere uyar, ne de akıl kabul eder. Bizim dışımızda yüz milyon Türk varmış, onlarla on milyonluk Anadolu Türkü büyük bir devlet kurarak beraber yaşamalı imiş! Bu değil mi Turancılık? Böyle bir şeyi ne Anadolu'daki, ne de Orta Asya'daki halkın düşündüğü, istediği yok... Ama Ziya Gökalp istemmiş... Gökalp, sosyolog olmaktan ziyade şair yaratılmış demeli. Bunun başka izah yolu yok... Eğer Turancılık halkların bir ideali olsaydı, Osmanlı dev-

letinin kudretli, cihana hâkim olduğu devirlerde bu idealin gerçekleşmesi, ya da doğup yaşaması gerekirdi. Yok böyle şey.

BİZ — Konuyu yaymamanızı ve konuşmayı sonuca bağlamanızı rica edeceğiz.

TARİHÇİ — Bence tehlikeli olan üç akım vardır: Dincilik, komünizm ve Kürtçülük. Dincilik üzerinde çok konuştuk. Lâiklik anlamında düştüğümüz feci yanlışlığın ve bu devrimi zor kullanarak yerleştirmek isteyişlerin cezasını çekmekteyiz. Bereket versin ki demokrasiden sonra baskı devam edemedi. Şimdi yapılacak şey, devletin dini vasıta olarak kullanmamasıdır. Yeni iktidarın bugüne kadarki gidişine bakarsak bu tehlike söz konusu olamaz. Yapılacak şey, İslâm dininin doğuş esaslarına uygun bir lâiklik anlayışını yaratmak ve yaymaktan ibarettir.

DEVRİMCİ — İşte bu olmaz hocam. Dünya işlerini din, Allah'ın, Peygamberin emirlerine ve Kur'an'a göre düzenlemeyi emreder. Bu emri, dine kaldırtabilir misiniz? Nas ortada iken başka hiç bir şey dinlenmez. Atatürk bunu uzun uzun düşündü. Başka çıkar yol olmadığını gördüğü için dinle dünyayı ayırdı. Lâiklik bu demektir.

FİLOZOF — Atatürk'ün bunu uzun uzun düşündüğünü sanmıyorum. Zaten hilâfeti ve teokratik devleti kaldırdığı için düşünmesine de lüzum yoktu.

Konuyu şu açıdan ele almamız doğrudur: İslâmlık, demin konuşan Devrimcinin söylediği gibi, dünya işlerini Nas'lara göre idareyi emreden bir din midir, değil midir? Bizde aydın ve devrimci kuşak, İslâmlığın ruhuna ve felsefesine inse, dinimizin asla doğmatik olmadığını anlar. İslâmlıkta dinle dünya ayrılmaz. Bu, temel felsefedir. Eğer ayırdınız mı İslâmlık ortadan kalkar. Lâiklik devriminde bu ayırım yapıldığından, Türk halkı ile Türk devleti arasında aman bilmez bir düşmanlık başladı. Çünkü halk ya devlete, ya da dine inanmak zorunluğun da bırakılmıştı. Dine daha çok sarıldı.

İslâmlıkta d i n l e dünya birbirinden ayrılmaz ama, dünya işleri de Naslara göre idare edilmez. İlmin, aklın ve meşveretin saçtiği yol tutulacaktır. Mesele burada... İslâmlık doğmatik bir din midir, yoksa değil midir?

Sözü almışken biraz daha konuşayım:

Dünya ile dinin ayrılmaması İslâmın esası olduğu için, Peygamber ayrıca bir din sınıfının meydana gelmesine ve bu sınıfın topluma hâkim olmasına karşı idi.. İslâmlıkta ruhbaniyet yoktur. Hattâ cami bile bir ibadet yeri değil, sadece toplanma ve meşveret yeridir, bir halkevidir. Ama orada toplanan halk, vakti gelince namazını kılar. Biliyorsunuz ki camide toplanmak zorunluğu dinimizde yalnız erkekler için Cuma günleriyle Bayramın birinci günlerine mahsustur. Camilerin Hıristiyan kiliselerine benzetilmesi, bir imam sınıfının doğması, dinî otoritenin toplumu idare etmesi sonra olmuştur.

DEVRİMCİ — Söylediklerinizin tarihsel dayanağı var mıdır? Yani İslâmın herhangi bir devrinde dünya işlerinin Naslarla idare edilmediği bir dönem yaşanmış mıdır?

FİLOZOF — Var efendim. Endülüs devleti. Şimdi anladığımız anlamda lâik bir İslâm devletiydi. İspanya o zamanlar medeniyet yuvası olmuştu. Bütün Avrupa'da asilzadelerin çocukları, papazlar gelip Endülüs medreselerinde okurlardı. Hıristiyanlarla lâik münasebetler kurmalarına bakarak Endülüslülerin Müslüman bile olmadıklarını iddia edenler vardır. Bu konuda size Fernard Grenard'ın vaktiyle dilimize de çevrilmiş olan "Asya'nın Üstünlüğü ve Düşkünlüğü" kitabını tavsiye ederim.

BİZ — Müsaade ediniz de Tarihçi konuşmasını tamamlasın.

TARİHÇİ — İkinci tehlikeli akım komünizmdir. Bunun tehlikeli oluşu, geri kalmış fakir memleketlerde dışarıdan gelen bu mikrobun zayıf olan toplum bünyesinde kolaylıkla yerleşebilmesindedir. Demek oluyor ki bu mikroptan korunmak gibi komünizmden korunmak âlzımdır.

SOSYALİST PROF — Yani en ağır baskılar, cezalar, bütün sosyalist fikirlere karşı amansız mücadele... Ceza Kanunundaki 141 ve 142 nci maddeler yetmiyormuş gibi Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma maskesine bürünerek daha şiddetli cezalar koymak... Mikropları öldürmek, "halk açtır, sefildir, soyuluyor" diyeni asmak... Bunlar mı lâzım sayın üstadım?

TARİHÇİ — Acele ettiniz. Ben bunların tamamen aksini söyliyecektim. Bundan evvel yaptığımız Oturumlarda görüşlerimi bütün kesinliğiyle açıkladım, biliyorsunuz. Bu şiddet ve baskı kanunlarının tehlikeleri arttıracağına inanırım. Komünizmin bütün ümidi ve silâhı, fakirliğin, sefaletin, huzursuzluğun yenilemeyerek sürüp gitmesidir.

SOSYOLOG — Çünkü buna aracılar, kompradorlar, toprak ve sermaye ağaları sebep oluyor diye halkı orta sınıfa karşı ayaklandırmaya çalışırlar. Bu konuları aramızda çok konuştuk, Tarihçi arkadaşımızdan konuşulanları tekrar etmemelerini rica edeceğim.

TARİHÇİ — Zaten benim de söyleyeceklerim bitmek üzereydi. Üçüncü tehlikeli akım olarak Kürtçülük için de aynı şeyleri söyleyeceğim. Baskı ve şiddet tedbirleri bu akımı kuvvetlendirir. Hiç yoktan bir bölgemizde ayrılma şuuru doğurur. Emin olun ki Kürt dâvasını kötü idare yaratmıştır. Bir zihniyet ve tutum değişikliği ile bu dâvanın kökünden yok olması işten bile değildir.

BİZ — Sonuç olarak beliren görüş, zararlı akımlarla mücadelede baskı ve şiddet tedbirlerinin ters sonuç verdiği, bu akımları beslediğidir. Değerli görüşlerinizin yeni çıkarılacağından söz edilen kanunların Mecliste müzakeresi sırasında olumlu bir etki yapması dileğiyle hepinize teşekkürler ederek Oturumu kapıyoruz.

Eti Başşehri Boğazkale

Anadolu'daki eski şehir harabelerinin üst tabakaları Elen ve Romen yapı kalıntıları ile örtülüdür. Eti başşehri Boğazkale ile civarının büyük özelliği üzerinde bu Elen ve Romen devri bakiyelerinin hemen hemen hiç bulunmamasıdır.

Dr. İlhami MASAR

ETİLER veya Hititler İsa'dan evvel 5000 inci seneden itibaren eser bırakacak bir kültür seviyesine ulaşmışlardır. Anadolu'nun bizce malûm olan bu en eski cedleri yine İsa'dan 5000 sene evvel büyük bir imparatorluk kurmuşlar, Mısır Firavunlariyle başarılı harpler yapmışlar sonra İsa'dan evvel 1200 senesi etrafında Frikyalılara mağlûp olarak Anadolu hâkimiyetini sırasiyle Frikyalılara, Lidyalılara ve daha sonra yer yer İranlılara ve Elenlere bırakmışlardır.

Bu sıralarda son defa olarak tahrip edilmiş olan Eti başşehri Hatusasın üzerine Elenler hemen hemen hiç inşaat yapmamışlardır.

Ankara'ya 200 km. mesafedeki Sungurlu şehri ve Boğazköy kasabası civarında üç yerde kalıntılar mevcuttur, bunlar sırasiyle Boğazkale, Yazılıkaya ve Alacahöyük dür.

Bu kalıntılar meselâ Efes'deki gibi Elen, Helenistik ve Romen harabeleri ile rekâbet edecek güzellikte değillerdir. Ara çok asırlar geçtiğinden, zaman, insafsızca pek çok şeyleri tahrip etmiştir. Fakat buna rağmen, her Türk aydınına bunları görmesini tavsiye ederim.

Harabelerin Ankara'ya 250 km. mesafede olmasına rağmen, 1966 sonbaharında Boğazköye gittiğim zaman, bana, gelenlerin yüzde doksanının yabancılar olduğunu söylediler. Ankaralılar bir günlük bir otomobil gezisinden kaçınarak, kendi uzak cedlerinin eserlerine lüzumlu alâkayı göstermiyorlarmış!

Halbuki Sungurlu, Ankara'ya, 180 km. lik mükemmel bir asfalt şose ile bağlıdır. Bu mesafeyi 2,5 - 3 saatte almak kabildir. Sungurludan sonra tozlu da olsa stabilize bir şosede gidiş - geliş 100 kilometrelik bir mesafeyi, ortalama 4 - 5 saatte, katederek Boğazkale - Yazılıkaya - Alacahöyük turunu başarmak mümkündür. Ankara'dan sabah saat yedide yola çıkılırsa, günlerin kısa olduğu mevsimde bile, ortalık pek kararmadan evvel tekrar Ankara'ya dönülebilir.

Kendi otomobilini tozlu yolda hırpalamak istemeyen veya Sungurlu'ya otobüsle giden vatandaşlara, Sungurlu'da Faruk Aksoy Turist Bürosu ile anlaşarak, onun cip otomobili ile harabelere gitmelerini tavsiye ederim. Ödenecek ücret tura iştırak edenlerin sayısına göre antre ücretleri ve bekçi bahşişleri dahil grup başına 100 - 150 lira arasındadır.

1967 senesinde Sungurlu'da turistik iki otel açılacakmış. O zaman ziyaretçiler geceyi Sungurlu'da geçirerek harabelere daha fazla vakit tahsis edebilirler. Fakat bu gün, Sungurlu'da yalnız mahallî kebabı yemek için bir saat kadar kalarak, aynı gü

Tehlikeleri görmek

TEHLİKELERİ sezerek onları önlemeye çalışan insanlar ve toplumlar da vardır, bu sezgiden yoksun olanlar, ya da tehlikeyi görmemek için başını kuma sokanlar da vardır. Fena haberleri ve olayları katiyen duymak ve işitmek istemeyenler de bulunabilir. Bunlardan biri eğer bir toplumun kaderini elinde tutma gücü kazanmışsa, tehlikeden ve yanlış gidişten söz edenlerin cezalandırıldıkları da görülmüştür. Bunun pek yakın tarihimize ait misâllerini bir çoğumuz biliriz. İyimserliği ruhunun gıdası haline koymuş İnönü'nün fena olaylara fena diyenleri şahsına ve rejimine düşman saydığı, Menderes'in de iktidarda iken bu huyu edindiği ve tarihimizde padişahlarına doğruyu söylemiş ve tehlikeleri önlerine sermiş olan nice Vezirlerin başları uçurulduğu düşünülürse, "Acaba bizde bu bir iktidar hastalığı mıdır?" demek yersiz bir şey olmayacaktır.

Belki de öyledir... Tehlikeleri sezmek ve önlemeye çalışmak, insan olarak da toplum olarak da belirli bir seviyeye ulaşmakla mümkündür. İş, ilmin önderliğine inanıp teslim olmak veya olmamak meselesidir. Henüz belirli seviyeye ulaşmamış olan insanlar ve toplumlarda olaylara el yordamiyle, görünüşleriyle mâna verilir. Böyle mâna verince yapılacak iş, görünüşü düzeltmeye, iyileştirmeye çalışmaktan ibaret kalır. İnönü devrinde de, Menderes devrinde de bu çaba politikaların temelini kurmuştur. Göz kamaştırıcı, ya da tehlikeleri geri atıcı tedbirler her iki dönemde de iktidarların yürütücü gücüydü. Neden 1930 lardan 1939 lara kadar enflâsyondan son derece korkan tutucu bir para politikası yürütüldü de, Harp çıkar çıkmaz akla sığmayan enflâsyonist para politikasına gidildi? Neden 1930 larda dünya buhranı sarsıntıları içinde bünyemizi koruma ve hatta bu fırsattan yararlanarak kuvvetlendirme youlndan korkulârak geri adım atıldı? 1950 lerden sonra ne için hazırlıksız girdiğimiz siyasî hürriyet rejiminin yanısıra hazırlıksız olarak bir iktisadî hürriyet rejimi çukuruna daldık? Çünkü içinde yaşadığımız olayların hiç birini bilimsel açıdan kavrayamamış, şaşırıp kalmıştık. Böyle olunca da yapabileceğimiz tek şey, kendi kendimizi ve başkalarını aldatmaya çalışmak, önümüzdeki tehlikeleri görmemek için başlarımızı kuma sokarak vücudumuzun gözüken kısımlariyle şak şak edip böbürlenmekten ibaretti.

ARTIK ilkel toplumlara ve insanlara özgü olan bu durumdan kurtulabilecek hale gelmiş olmalıyız. Türk toplumunda bundan kırk sene, yirmi sene, hatta on sene öncesine göre çok şeyler değişmiştir ve durmadan da değişmektedir. Siyasî alanda İnönü ve Menderes devri gibi birbirine zıt iki ayrı dönem yaşadık ve hayli tecrübeler kazandık. Sonra bir İhtilâl oldu. Daha sonra seçimler yapılarak neticede iktidar bir partinin eline geçti. Bu tarihsel gelişme ve olgunlaşma arıza-

Ankara'ya avdet etmek, daha tavsiyeye şayandır.

Burada ziyaretçilere arkeoloji dersi vermek niyetinde değilim. Sungurlu ve Boğazköyde bu hususta bol malûmat almak kabildir. Bir takım broşürler de mevcuttur. Fakat yukarda ismi geçen üç yer hakkında evvelâ Alacahöyük'den başlayarak kısaca bazı malûmat vereceğim:

1 — ALACAHÖYÜK

Harabenin yanındaki köyde güzel bir müze mevcuttur. Burada tâ Taşdevrinden bronz ve bakır devrine ve daha sonraki Etilerin demir çağına ait eserler görülmektedir. Alacahöyük'ün en büyük özelliği binlerce seneyi kaplayan bu uzun devrenin eserlerinin, aynı yerde çeşitli tabakalarda

ve önleyebilmek...

sız devam ederse, bize tehlikeleri sezip görebilen ve önleyebilen bir toplum olma şansı belirebilir.

Siyasî alanda bir olgunlaşmanın —ki temel örgüt olan devlet idaresini yakından ilgilendirir— olup olmadığını, ya da sürüp süremiyeceğini herşeyden önce iş başında olanların kişisel değerleri tayin eder. Onlar bugünü değil yarını görebilen, bugün için değil yarını hazırlamak için çalışan, içinde yaşadıkları bunalım doğuran olayların etkisinden kendilerini kurtarabilen, dört bir yandan estirilen yıkıcı rüzgârlar karşısında soğukkanlılıklarını muhafaza edebilen ve sinirlerinin dizginlerini ellerinden bırakmayan insanlarsa, olgunlaşma olacak ve sürüp gidecektir. Buna kimse mani olamaz. Çünkü bu oluş insan iradelerinin dışında ve üstünde toplumun tabiat kanunlarına göre değişmesinden ve hareketliliğinden doğmaktadır. Eğer değillerse olgunlaşmanın bir süre durması, sarsıntılar geçirilmesi, bunalım dönemlerine özgü fasit dairelerin içine düşülmesi tehlikesi vardır.

TÜRKİYE bugün, yapılan ve ortaya atılan resmî hesaplar ve dış görünüşleri ne kadar parlak gözüksün ve gösterilsin, belki de bu parlaklık yüzünden önünde tehlikeli barikatlar bulunan bir memlekettir. Nüfusu yüzde 3 artmakta, ekonomisinin temelini teşkil eden tarımda üretim azalmaktadır. İşsizlik —son derece dikkat etmek gerekir ki aynı zamanda işe adam da bulunamamaktadır— bir çığ gibi büyümekte, toplumu altında ezebilecek hale gelmektedir. Almanya'ya işçi yollayarak bir süre rahata kavuştuğumuz ve üstelik yılda 70-80 milyon dolar döviz kazandığımız için sevinmiş, bayram etmiştik. Kalkınma hamlesine girişmiş bir memlekette işçi, hem yetişmiş işçi çalışacak yer bulamıyor ve Avrupa'ya gidip yerleşmeye çalışıyor. Sadece bu olay bizi düşündürmeye, ileride belirecek tehlikelere gözümüzü çekmeye yetmeliydi. İmkân olsaydı Türkiye'de herkes Almanya'ya göç edecekti. Bunun mânası nedir? Ham maddemiz var, işçimiz de var, yani unumuz ve şekerimiz var ama, bilmem nemiz olmadığı için helva yapamıyoruz!. Ya, bu işçilerimiz birgün orada iş bulamazlar, dönüp Yurda gelirlerse!... "Almanya'ya işçi gönderiyoruz, yükümüz hafifliyor ve yüzümüz döviz görüyor" diye bayram edenler böyle bir günü düşünmediler.

İşçi meselesine bir misâl olsun diye değindik. Asıl dileğimiz, Devlet yönetiminde içinde yuvarlandığımız olaylar ve beliren tehlikeleri önlemek için çaba harcarken, her şeyi pembe görmeye ve göstermeye yönelmiş geleneksel huyumuzdan vazgeçmemiz, ileriyi görmeye, ilimden yararlanarak el yordamiyle değil, pusula ve barometre kullanma sayesinde devlet gemisini yürütmeye çalışmamızdır.

---

bulunmuş olmasıdır. Bu nadir tesadüf edilen bir haldir. Müzede alâka çekici birçok eserler mevcuttur. Ceylân ve geyik satatülerini, vazo, hançer, kargı, ok-ucu ve iğneleri bilhassa zikretmek isterim.

Kazı yerinde çok görecek şey yoktur. Bir antre kapısı ayakta kalan alâka çekici tek şeydir.

Burada alâkayı, köyün pisliğine celbetmek isterim. Köy çeşmesinden akan su, etrafı çamur deryasına çevirmiş idi. Kahvelerde tenbel tenbel oturan köylüleri, muntazam bir akıntı kanalı açarak, bu rezaletin önüne geçmeye, anlaşılan, kimse sevketmemektedir. Senede binlerce turistin geldiği böyle bir yerle, köy kalkınması ile alâkadar olanların meşgul olmamaları, teessüfe şayandır.

2 — YAZILIKAYA

Alacahöyük'ten 15 km. kadar uzakta, etrafı kayalarla çevrili bir tapınak kalıntısıdır. Bir büyük galeri de 67 ve daha küçük ikinci bir galeri de iyi muhafaza edilmiş. 18 duvar kabartması resim mevcuttur. Bu resimlerin ne tasvir ettikleri mevcut broşürlerde izah olunmaktadır.

3 — BOĞAZKALE

Boğazköy kasabasının tepesinde kâin ve etrafı kalın duvarlarla çevrili Boğazkale harabeleri çevrenin en alâka çekici yeridir. Kalıntıları hâlâ mevcut olan yedi km.lik bir surun, içindeki bu yer, Etilerin meşhur başşehri Hatusas'dır. Daha ayakta duran kale kapıları, kaleden dışarı giden bir yeraltı tüneli, bir toplantı salonunun bulunduğu büyük mabet bilhassa görülmeye değer. Boğazkale'nin üst tabakalarında Frik ve İran kalıntılarına rastlanmaktadır. Fakat bunlar ehemmiyetsizdir. Etrafta görünür olan hemen herşey Etilere aittir.

Boğazköy müzesine gelince, burada Alacahöyük'de olduğu gibi taş ve bronz devrine ait eserler yoktur. Fakat meşhur Boğazkale kitabelerinden numuneler mevcuttur.

Hatusas'da Hitit harfleri ile yazılı zamanının en mühim kütüphane ve arşivi mevcutmuş. Kazılarda çıkarılan tuğla üzerine yazılı bu arşiv bulunmamış olsaydı, bu gün Etiler hakkında çok şey bilmeyecektik.

Eski Yunanlılar ve bilhassa Elen tarihçisi Heredot, İsa'dan evvel onikinci asırdan itibaren Anadolu'ya hâkim olan Frikyalılar hakkında birçok malûmat vermekte iseler de, Hititler'den hiç bahsetmemektedirler. Anlaşılan Elenler, Hititler zamanında tarih kavrayacak bir kültür seviyesine daha erişmemişlerdi. Buna mukabil Mısırlılar, Hititler ile olan münasebetleri ve bilhassa meşhur Kadeş savaşı hakkında malûmat veriyorlar. Fakat Hititlerin tarihi hakkındaki esas bilgiyi yukarda bahsettiğim Kitabelerin harabolmaktan kurtulan kısmına borçluyuz.

Boğazköy'de, kazıları idare eden Alman heyetinin, yaz aylarında oturduğu bir de misafirhane vardır. Yazın oraya gidenler, eski Ankaralıların yakından tanıdığı ve Eti alfabesinin okunmasında büyük hizmeti geçen Prof. Güterburg'a tesadüf edebilirler.

Yukarda tarif ettiğim turu bitirip Ankara'ya avdet eden okuyucularıma, gezinin tesiri zail olmadan, Ankara'daki Hitit Müzesini de ziyaret etmelerini tavsiye ederim. Kazılarda meydana çıkarılan en kıymetli eserler burada teşhir edilmektedir.

Türk Parası

Serbest Bırakılabilir mi?

Türk parasının piyasa değerini bulması, fakat ekonomik ve malî tedbirlerle istikrara kavuşması prensibi üzerinde görüşlerini bildirmelerini rica ettiğimiz sayın Prof. Fethi Çelikbaş, sayın Hulki Alisbah ve sayın Adnan Birgi'den aldığımız cevapları sütunlarımıza aktarıyoruz :

Sayın Prof. Fethi Çelikbaş'a göre :

HALEN Türk parasını serbest bırakmanın mümkün olduğunu, faydalarına rağmen, maalesef kabul edemiyorum. Ortak Pazara hazırlanma bakımından da konunun ele alınması lâzımdır. Bu hususta yapılacak çalışmalar ve alınacak tedbirler, tediye bilânçosunun her kaleminde de mevcuttur. Hususiyetle, Ticaret bilânçomuzu normal olarak, yani ithalâtta miktar tahditlerine başvurmadan ve para konvertibilitesini sağlayacak şekilde, behemmehâl aktif hale geçirecek tedbirler alınmalıdır. Ticaret bilânçosunda tahakkuk ettirilecek aktif bakiye, tediye bilânçosunun diğer kalemlerinde tahassül edecek açık yekûnunu devamlı karşılamalı ve hattâ tediye bilânçosunda aktif bir bakiye bırakmalıdır. Bu durum «bünyevî» hale geldiğinde Türk parası piyasa şartlarına terkedilebilir. İhracatta sınaî mamûllerde vergi iadesi bir merhale idi. Ham madde ithalinde muvakkat kabul rejimi de uygulanabilmelidir...

Sayın Hulki Alisbah'a göre :

Bir paranın yabancı memleket paraları ile serbest mübadelesi, yâni convertible olması o paranın değerinin tam ifadesidir. Fakat, bunun kanunlarla teminine imkân yoktur. Paranın Milletlerarası değerini kanunlar veya tek taraflı kurlar değil, ancak ticarî ve iktisadî münasebetler tanzim eder.

Paranın transferindeki her takyidin, dış değeri ile bir fark ihdasına yol açması tabiîdir. Bunun serbest tutulması, tatbikatın devamlılığı sağlanamadıkça, bu farkı izale etmez.

Memleketimizin bilhassa dış mübadelelerle ilişkin ekonomik özelliği, bugün kambiyo mevzuatı diye adlandırılan Türk Parasını Koruma hükümlerinin tamamen kaldırılmasına imkân vermiyeceği kanısındayım. Nitekim Müşterek Pazar memleketleri arasında paralarının convertibilitelerine rağmen bilhassa sermaye hareketleri konusunda hâlâ bazı tahditlerin devamı da bunu teyid eder.

Ortak Pazara tam üye olarak katılma hazırlıklarında paramızın convertibilitesi gaye olmalıdır. Bunun da dış tediye bilânçosunu dengeleştirmekle mümkün olacağı şüphesizdir. Buna binaen alınacak tedrici tedbirler bu yönde geliştirilmelidir.

Mevcut kayıtları arttırmak eğiliminde görülen bugünkü şartlarla bunu telif etmeye imkân yoktur. Bunun için kambiyo m vzuatına ilk hamlede mümkün olan seyyaliyeti vermek, belirli prensiplere bağlanacak konuların tatbikat formalitelerini azaltmak; bilhassa ihracatı arttırıcı, ithalâtı ikameye mâtuf teşebbüslerde memlekete kazandırılan dövizle mütenasip bir serbestlik vermek ilk başlangıç tedbirleri olarak akla gelir...

Sayın Adnan Birgi'ye göre :

Bugünün şartları içerisinde Türk Parasının serbest bırakılıp bırakılamıyacağı hususunda bir kanaata varabilmem için lüzumlu donelerden mahrumum.

Mamamfih, bloke paralar ve dış borçlarla ilgili birçok anlaşmalar dolayısiyle Türk Parasının hakikî ve tam bir serbestiye halen ulaşabileceğini tahmin etmemekteyim. Diğer taraftan, Müşterek Pazara hazırlanmak icabettiği de bir vakıadır. Bu hususta mevzuu her yönünden tetkik etmek ve neticelerini ölçmek tabiî ki zaruridir ve acildir.

Bugün için ilk alınacak tedbirin, ithalât işlerinde yapılan kontrolü, döviz üzerine değil, mal üzerine koymak olduğu ka-

nısındayım. Meselâ: İthalât müsaadeleri döviz miktarı üzerine değil, kilo, adet v.s. üzerine olmalıdır. Serbestçe girebilecek, giremeyecek, kısıntılı girebilecek mallar sarahaten belirtilmeli ve göçmen dövizi dışarıdaki işçiler ithalâtı v.s. gibi ithalâta son verilmelidir.

Karaborsa farklarının nerden ileri geldiği sıkı bir tahlile tâbi tutulmalı ve bu dövizlerin pahalı oluşunu doğuran faktörlerin (Sermaye nakli, göçmen ithalâtı, dışarıdaki işçiler dövizleri v.s. gibi) herbiri için lüzumlu ekonomik tedbirler alınarak bu fark normal bir hadde irca edilmelidir. Bu suretle fiilî istikrara doğru gidilmiş olunacaktır. Bu fiilî istikrar sağlanmadan paranın liberasyonu, prensip itibariyle, söz konusu edilemez.

Düzeltme

1.2.1967 tarihli sayımızda bazı tertip hataları olmuştur. Özürle bildiririz:

1— *Tarım Problemlerimiz; Sahife 37, Birinci sütun:*

Altın devri fiatlerine kıyasla fiat artışları 75 ve 150 misli yerine yanlışlıkla yüzde 75 ve yüzde 150 diye yazılmıştır.

2— *Çinde neler oluyor; Sahife 48, Başlık ve Sahife sonu:*

Çin kodamanlarının isimleri Lin Piao ve Liuşao — Aşi dir.

3— *Duyduklarım; Sahife 52:*

Yazı Dr. İlhami MASAR'ın dır.

Basın : 10590 - A - 20132
37 — 229

"PARA"

Bir sene kadar evvel, para hakkında yayınladığı bir küçük kitapla, bugüne kadar tuttuğumuz yanlış para politikası yüzünden her yıl memleketin ve Hazinenin milyarlarca lira zarara girdiğini, sömürüldüğünü, iktisadî kalkınmamızın engellendiğini acı acı anlatmış olan Orhan Pekin, bu dâvaya gönül vermiş, gittikçe fazlalaştığı anlaşılan heyecan içinde «Para» adiyle yeni bir kitap yazarak yayınlamıştır.

İSTANBUL Üniversitesi Fen Fakültesi, Matematik Bölümü ve İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi mezunu olan yazar, boş vakti olan bir adam da değildir. Ünlü inşaat müteahhitlerimiz arasındadır ve işlerinden başını kaldıramayan kimselerden biridir. Para konusunu kendine dert etmesinden ötürü, herhangi bir ticarî amaç güttüğünü şüphesiz kimse düşünemez. Dâvaya tamamen içten ve inanarak sarılmış olması takdire değer. Formasyonu bakımından bu gibi konularda söz söylemeye yetkili olmaması cesaretini kırmamış, hattâ yazdığı kitabında ekonomistlere ve maliyecilere çatarak zararlı bir para politikasını ekonominin kurallarına dayanarak desteklemelerine karşı isyan etmiştir.

Sayın Orhan Pekin'in ele aldığı dâva bizim için son derece önemli ve hayatîdir. Paranın dış değerini dondurarak eşya fiyatlarını piyasa ekonomisine göre serbest bırakan bir rejimin ekonomik kurallara göre de savunulması yapılamaz. Bu rejim dolayısiyle memleketin uğradığı ziyanlar Pekin'in kitabında rakamla belirtilenlerden çok fazladır. Rakamlar, olayların elle tutulur ve hesaplanır olan kısmını gösterir. Oysa ki zararımızın görünmeyen, hesaplanamayan kısımları bunların kat kat üstündedir.

Bizim para konusunda savunduğumuz tez, paranın değerini resmî kurallarla dondurma yerine, iktisadî kurallarla istikrara kavuşturmaktır. Bu bakımdan sayın Orhan Pekin'in savunduğu dâvada kendisiyle beraberiz. Ancak "Para" kitabında vardığı sonuçlarla ve hele 1932 sen 1946 ya kadar parlak bir devir yaşadığımız hakkındaki görüşlere katılamıyoruz. Buna rağmen bugünkü para rejiminin doğurduğu zararlara değinen incelemelerini değerli ve uyarıcı bulduğumuz için bazı kısımlarını okuyucularımızın dikkatine sunuyoruz:

EVVELA Türkiye dış ticaretinin son 15 yılda nasıl gerilediğini, 1965 senesinin Ekonomik Report 1965 in the Union of Chambers of Commerce, Industry and Commodity exchanget of Turkey» yayınından alınan bilgiler ve istatistik malûmatı okuyarak ibretle tetkik edelim.

Bir memleketin ihracatı arttıkça, o memleketin refahı artar ve bütün dünya milletleri ihracatını arttırmayı gaye edinir. Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre, 1953 ile 1963 seneleri arasında dünya dış ticareti artmıştır. Geri kalan memleketlerde bile, ihracat % 42.9 artarken, aynı zaman içinde, Türkiye ihracatı artmamış, aksine: % 7,1 azalmıştır. Türkiye ihracatını, 1953 ile 1963 yılları arasında komşuları ile mukayese edelim. Aşağıdaki tabloda görülen rakkamlar, o memleketin ihracat yekûnunun nüfusuna bölünmesi ile bulunmuştur.

	1953: İnsan başına İhracat (Mily. $	*1963 insan başına İhracat (Mily. $)*	*10 sene İhracat artışı %*
Bulgaristan	28	103	306
Irak	68	113	99
Kıbrıs	86	103	41
İran	20	42	152
U. S. S. R.	18	32	109
Suriye	29	36	83
Türkiye	17	12	—7

Türkiyenin 1953 — 1964 seneleri arasındaki ihracatın değişmesini aşağıdaki tablo göstermektedir:

Seneler	*Kıymet: (Mily $)*	*Kıymet Endeksi*
1953	396.1	100.0
1954	334.9	84.6
1955	313.3	79.1
1956	305.0	77.0
1957	345.2	87.1
1958	247.3	62.4
1959	353.8	89.3
1960	321.7	81.0
1961	346.7	87.5
1962	381.2	96.2
1963	368.1	92.9
1964	410.8	103.7

Şimdi bu iki tabloyu inceliyelim:

Türkiye'nin ihracat kıymeti 15 seneden beri değişmediği gibi, şahıs başına düşen ihracat miktarı 17 Dolardan 12 dolara düşmüştür. Komşularımız arasındaki büyük ve küçük memleketlere bakalım. Bunların içinde muhtelif ekonomik ve politik tiplerde memleketler mevcuttur. Gene bu memleketler arasında bazıları 1953 ile 1964 seneleri arasında, muhtelif hükümet darbeleri geçirmiş. siyasî istikrarını kuramamışlardır. Bütün bu şartlara rağmen, o memleketlerde ihracat artarken, Türkiye'de, niçin gerileyip, ihracatı şahıs başına 17 dolardan 12 dolara düşüyor? İnsaf edilsin, İran, Suriye, Irak; Bulgaristan; Yunanistan ve Rusya halkı çalışıyor da, yalnız Türkler mi çalışmıyor? Hayır, Türk halkı da en az onlar kadar, hattâ daha fazla çalışıyor. O halde, yukarıdaki tabloların bir sebebi olmalı. Bu sebep nedir?

İzahatımıza, tekrar başka yönden devam edelim. Türkiye'nin, ihracat ve ithalât toplamını ve dış ticaret tablosunu tetkik edelim.

TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ

Seneler	*Kıymet: (Mily. $)*	*Kıymet Endeksi*
1953	924	100.0
1954	809	87.6
1955	807	87.2
1956	709	76.7
1957	739	80.0
1958	560	60.6
1959	820	88.7
1960	785	85.0
1961	854	92.4
1962	1000	108.2
1963	1055	114.2
1964	948	102.6

Bu tablonun tetkikinde, Türkiye dış ticaretinin 1953 den on bir sene sonra, 1964 senesinde tekrar aynı noktaya geldiğini üzülerek görüyoruz. Bu on bir sene içinde, dış ticaretin indikten sonra, bazı seneler biraz fazla gözükmesi, durumu tam ihata edemeyen iktisatçıları yanıltmakta, son senelerde ihracatımız artıyor gibi ümitli yazılar yazmalarına vesile olmaktadır. Halbuki, Türk dış ticareti, aradaki dalgalanmaları düşünmezsek yekûn olarak gerilemektedir.

Şimdi, bu ihracat tablolarının tetkikinde, mühim bir noktaya temas etmek isterim: Türkiye'nin ihracat ve dış ticaret tablolarından 1953 den 1958 yılına kadar devamlı düşüş olduğunu, 1958 yılında âni bir yükselme, tekrar aynı seviyede devam ettiğini görürüz. Demek ki, 1958 yılındaki paramızı düşürmek, bizim iktisatçıların zannettiği gibi felâket olmamış, iyi neticeler vermiştir. Fakat devalüasyon eksik yapıldığı, (bu kitapda göreceğiniz) hatâlara devam edildiği ve sağlam para kurulmadığı için faydaları yarım kalmıştır.

Bugün 1966: Türkiye'nin ihracatı fert başına gene 13 dolardır. Bu rakkamı bazı devletlerle mukayese edelim:

Bayram Enflâsyonu

Kurban bayramında 9 gün tatil yaptık; iş yerlerinin çoğu kapalı kaldı. Bizim matbaa da Salıdan Pazartesiye kadar bir hafta çalışmadı.

Bayram yılda bir defa olsa, ne âlâ. Ama aşağı yukarı her ay bir iki bayram var. 23 Nisan'da Millî Hâkimiyet, 1 Mart'da Bahar, 19 Mayıs'ta Gençlik, 27 Mayıs'ta Hür ve Anayasa bayramı kutlayacağız. Haftada bir buçuk gün de zaten kapalıyız. Ne vakit çalışacağız?

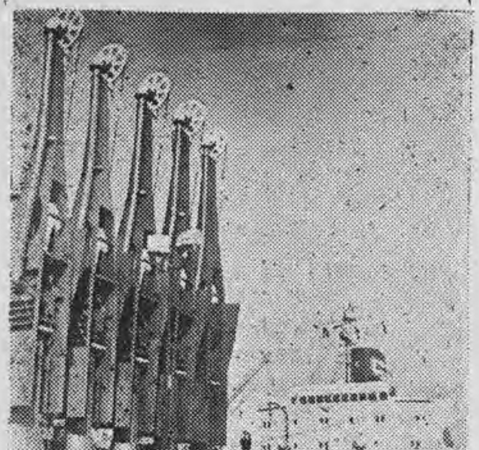
	Yıllık ihracatı		Nüf.	$
Batı Almanya	»	»	284	»
İngiltere	»	»	228	»
Birleşik Amerika	»	»	134	»
Yunanistan	»	»	36	»
İran	»	»	55	»
Türkiye	»	»	13	»

dır.

İzahatımıza devam edelim:

1953 ile 1963 seneleri arasında, Dünya Dış Ticaretini tetkik edelim:

Saatte 60,000 Varil Boşaltıyor !..

Dev petrol tankerlerinin mallarını en kısa zamanda boşaltabilmeleri için resimde gördüğünüz bu beşli tahliye ünitesi ilk defa New Jersey'deki Mobil'in Paulaboro Rafinerisinde kullanılmaya başlanılmıştır.

Bu hidrolik ünite sayesinde 60,000 varil ham petrolün bir saat gibi kısa bir zamanda gemiden tanklara aktarılması mümkün olmaktadır.

Rıhtıma yanaşmış olan 82.000 tonluk dev bir tankerdir...

DÜNYADAKİ DIŞ TİCARET AKIMI
(İthalât ve ihracat miktarı, yekûn olarak)
1953 = 100 kabul edildiğine göre

Seneler	*Dünya Ticareti*	*Gelişmiş Memleketler*
1953	100	100
1954	104	104
1955	115	115
1956	127	130
1957	139	141
1958	133	133
1959	142	142
1960	157	160
1961	164	169
1962	174	179
1963	190	198
1964	—	—

Geri kalmış Memleketler	*Komünist Blok*	*Türkiye*
100	100	100
105	110	88
113	118	87
121	130	77
133	145	80
124	156	61
125	183	89
135	198	85
138	204	92
142	223	108
153	234	103
—	—	103

Yukardaki tabloda gelişmiş memleketlerden olan Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Batı Avrupa, Japonya, Avustralya, Yeni Zelanda, Cenubî Afrika dış ticareti % 98 artmıştır. Komünist Blok; Rusya, Avrupa'daki komünist memleketler, (Yugoslavya dahil) Komünist Çin, Kuzey Kore ve harp içindeki Kuzey Vietnam dış ticaret vasatîsi 100 de 134 artmıştır.

Komünist bloktaki geri kalmış memleketler ile inkişaf etmemiş diğer bütün memleketlerin dış ticareti ise % 53 artmıştır. Bu tabloların tetkikinden, dünyada dış ticareti gelişmiyen, nüfus artması göz önüne alınırsa, dış ticareti geriliyen tek devletin Türkiye olduğu anlaşılmaktadır. Bu hazin durum, Türkiye'nin rejimi, çalışkan veya tembel olması veya iktisadî kısırlığı gibi sebeplerle alâkalı olamaz, çünkü bu

şartlar Türkiye'de, dünyanın birçok memleketlerinden daha iyidir. O halde, sebep nedir?

Yazar, yaptığı hesaba göre, 1952 ile 1958 arasında yalnız ithalâtta resmî kurla hakiki kur arasındaki farktan istifade ederek ithalâtçıların "16" milyarlık bir prim alınmış ve memleketin soyulmuş olduğunu belirttikten sonra şu tekliflerde bulunmaktadır:

1 — *Türk parasının kıymeti serbest para Borsasındaki kıymettir.*

2 — *Devlet hiçbir kimseye yabancı* şirketler, ithalâtçı, sanayici, mümessil, komisyoncu, merkezi dışarıda olan ihracatçı v.s. *dövizini hakikî kıymet olan serbest borsa değerinden daha ucuza satmamalıdır.*

3 — *Bütün bedelsiz ithalât* (servet transferi, permi ve türlü şekillerdeki hususi ithalât) *kaldırılmalıdır.*

4 — Bedelsiz ithalât lisansını satan komisyoncunun aldığı *dolar farkını lüks mal* için devlet almalı, faraza sun'i gübre imali için getirilecek kostikpotas ithalâtında dolar, serbest kur üzerinden satılırken lüks otomobil ithalâtı yapan tüccara dolar daha yüksek kur üzerinden satılmalıdır.

5 — *Kota sistemi şimdilik gene yürürlükte kalmalıdır.*

7 — İhracatçıların satış usulleri islah edilmeli.

8 — Turistlerden, dış gezilerden gümrüksüz getirilen mallar azaltılmalı.

9 — İhracatta vergi iadesine artık lüzum kalmıyacağı için hazinenin bu kaybı kaldırılmalıdır.

10 — İlk sonuçlardan sonra anlaşmalı memleketlerle yapılan dış ticaret döviz esası üzerine islah edilmelidir.

11 — Bütün dış Ticaret tahsisleri yüksek kademede bir komisyon tarafından verilmeli ve gümrük kapılarında islahat yapılmalı.

Devlet artık paramızın dış kıymeti ile yakından meşgul olacağı için her hangi bir bakanlığın keyfi tahsis imkânı kalmıyacak ve paramız iddia edildiği gibi düşmeye değil, daha kıymetlenmeye başlıyacaktır. Bu neticeden sonra Türk parasının kıymetini Avrupa Borsaları değil, Ankara Merkez Bankası tesbit edebilecektir. Yukarıda söylediğimiz neticelere hükümetler, inandıkları takdirde bir kaç ayda vasıl olabilirler.

Bu yeni tatbikat sadece bir kaç yıl bozulmadan yürütülürse ne olur?

a) Döviz kaçakçılığı % 90 önlenir. Türk dış ticareti hızla ilerler.

b) Türkiye'nin dış ticaret açığı kalmaz ve Türkiye borç aramaktan kurtulur.

c) Türk Hazinesi milyarlarca TL yeni geliri vergi olmadan kazanmış olur.

d) Türkiye Cumhuriyeti dahilde ve hariçte Atatürk zamanının itibarını kazanır.

e) Memleketimiz sağlam paraya kavuşacağı için para ile yapılacak hakikî kalkınma yolu açılır. Türkiye her alanda muasır medeniyet kervanına katılır.

Sayın Okuyucu: bu yazdıklarım bütünü ile dış ticaretimiz ve paramızın islahatı dâvasıdır. Osmanlı Devleti para islahatına birçok sefer girişmiş, fakat dış Ticaretini islah edemediği için netice alamamıştır. Türkiye son 15 yıldır yukarıdaki gerçekleri unuttuğu için iktisaden zor duruma gelmiştir. Artık kaybedecek zamanımız yoktur.

Bu kitapta yazılanlara inanıldığı takdirde, Türk Milleti borçlanmaktan kurtulacak, Türk Devleti yeni vergi konmadan milyarlarca liralık kazanç sağlıyacak, Türkiye'de aksayan bütün sosyal hizmetlerin yapılması kolaylaşacaktır.

Sayın Türk aydını ve araştırıcısı, bu millî dâvamıza el atman, benim noksanlarımı tamamlıyacak, sevgili vatanımızı selâmete ulaştıracaktır.

Aksi halde Türkiye iktisaden insafsızca yıpranacak ve kalkınması uzun yıllara malolacaktır. O halde *Türkiye'de Demokrasinin yaşaması ve komünizmin önlenmesi, sağlam para ile dış ticaret dâvamızın geç kalınmadan halli ile mümkündür.*

PROF. BADE DE BÖYLE SÖYLEMİŞTİ :

Döviz Açığımız Nasıl Kapanır?

Türkiye yalnız Almanya'ya yaş sebze ve meyve ihraç etmekle döviz açığını kapayabilir.

Bonn Büyük Elçiliği Ticaret Müşavirliği, Münih ve Hamburg Ticaret Ataşelikleriyle birlikte yürütülen bir çalışma sonunda Federal Almanya'nın ekonomik durumu ve Türkiye ile olan ticaret ilişikleri hakkında etraflı bir rapor hazırlamıştır.

130 sayfayı bulan bu değerli raporda, Memleketimizin F. Almanya'ya ihraç ettiği başlıca maddelerin durumu bir bir incelenmiştir. Raporun yaş sebze ve meyve bölümünde Almanya'nın 1965 yılında dış memleketlerden getirttiği 3 milyon 82 bin 248 ton yaş meyvenin yalnız 13 bin 241 tonunun, 1 milyon 716 bin 620 ton olan yaş sebze ithalâtının ise sadece 1570 tonunun Türkiye'den getirildiği kaydedildikten sonra, bu konudaki problemler şöyle izah olunmaktadır:

YAŞ sebze ve meyve ihracatımızın geliştirilebilmesi için başta gelen faktör, istihsalin dış piyasanın aradığı türlere göre arttırılmasıdır. Bu konuda memleketimizde maalesef yanlış bir düşünce hâkimdir. Devamlı olarak sebze ve meyve çeşitlerimizin mükemmelliğinden ve lezzetlerinin üstünlüğünden bahsedilir. Bu iddia, münhasıran memleketimiz nazara alındığı zaman doğru olabilir. Ancak, bu istihsal ihracata tevcih edilmek istendiği takdirde, asırlardan beri yerleşmiş zevklerimizden fedakârlık yapmak ve istihsalimizi dış alıcıların aradığı türlere göre değiştirmek zorunda olduğumuz hakikatı kabul edilmelidir. Bu fedakârlığı alıcıdan beklediğimiz takdirde, netice almak hemen hemen imkânsızdır. Meselâ, memleketimizde yetişen Ayşekadın cinsi fasulye hakikaten üstün lezzette olabilir. Buna mukabil, Alman müstehliki Boby cinsine alışmıştır. Alman müstehlikinden, diğer memleketlerin ayağına kadar getirdiği Boby cinsini bırakıp Ayşekadın fasulyesine dönmesini beklemek, realiteden tamamiyle uzaklaşmak demektir. Durum, domateste, üzümde ve çilekte de aynıdır. Şu halde, yaş sebze ve meyvelerimizi başlıca ihraç maddelerimiz arasında görmek istediğimiz takdirde, ilk yapılacak iş, Avrupa ülkelerinin tuttuğu türlerin bol miktarda yetiştirilmesini temindir. Bunun için evvelemirde tohumluk meselesinin halli gerekir.

Bilindiği üzere, memleketimize tohum ithali liberedir. Ancak, «Tarım Bakanlığı müsaadesiyle» kaydı, bu libere durumu tamamiyle nazarî hale getirmiş bulunmaktadır. Temas ettiğimiz pek çok ihracatçı firmalarımız, dış piyasanın tuttuğu türlere ait tohumların ithalinde müşkilât çektiklerini ve hattâ bu tohumlukları çok zaman, terviç edilmeyen kanallardan memleketimize sokmak zorunda kaldıklarını beyan etmişlerdir.

Meselenin tarım tekniğine taallûk eden hususları ihtisasımız dışında kaldığından, burada sadece bu beyanların aksettirilmesiyle iktifa edilmiştir. Ancak, bilinmesi gerekli bir hakikat de, yaş sebze ve meyve

ihracatımızın inkişaf edemediği ve bu inkişaf edememede tohumluk temininin çok önemli rol oynadığıdır.

İhracatta, istihsal ile alâkalı olarak, ele almak zorunda bulunduğumuz önemli konulardan birisi de, turfanda ihracatının tanzim ve teşvikidir. Pek çeşitli iklimlere sahip olan memleketimiz, kışın uzun sürdüğü Orta Avrupa memleketleri piyasaları için çok önemli bir turfanda sebze ve meyve yetiştirme bölgesi haline getirilebilir. Çilek, fasulye, dolmalık biber, üzüm, satsumas, patates gibi maddelerin tabiî şekilde ve en erken yetiştirilebildiği memleketlerden birisi muhakkak ki Türkiye'dir. Bu mahsullerin, Avrupa piyasalarının tuttuğu türlere göre üretilmeleri şartiyle, idrâk olunmalarını müteakip Avrupa pazarlarına süratle sevkleri temin olunabildiği takdirde, 2-3 misli fiatla satılmaları muhakkaktır. Meselâ, Münih'de ilk defa piyasaya giren Tarsus cinsi üzümlerimiz Kg. ı 2,50 DM a kadar satılmakta, keza satsumas cinsi mandalinalarımız da 2,20-2,30 DM'dan rahatlıkla müşteri bulmaktadır. Nisan başında yapılabilecek çilek ihracatından Kg. da 10-12 DM sağlamamız, keza aynı devrede sevkedilecek taze biberleri Kg.ı 2,30-2,50 DM'dan satmamız kolaylıkla mümkün olabilecektir. Nitekim, başta İsrail olmak üzere, Yunanistan, İtalya, İspanya ve Mısır bu imkândan büyük ölçüde faydalanmaktadırlar.

Konu ile ilgili olarak yapılan temaslar, turfanda sevkiyatını önleyici başlıca faktörün iç piyasa talebi olduğunu, müstahsilin memleketimizde büyük tüketim merkezlerinde yüksek fiatı kolaylıkla temin etmesi karşısında malını ihracata ayırmadığını ve esasen, mevcut şartlar altında çok riskli olan bu işe ihracatçının da rahatlıkla teşebbüs etmediğini ve edemiyeceğini göstermiştir.

Yaş sebze ve meyve ihracatını ciddî şekilde başarabilmek istiyorsak, bu konuyu büyük bir titizlikle işlememiz ve ilk plânda turfanda mahsullerin iç piyasaya akımını mutlaka önlememiz icap edecektir. Bu da İsrail'de yapıldığı gibi, müstahsilin teşkilâtlanması ve mahsulü üzerinde serbestçe tasarruf edebilmesinin önlenmesi ile mümkün olabilecektir. Ayrıca, kargo uçak seferleri tanzimi suretiyle turfanda akımının muayyen bir zaman içerisine sıkıştırılması da gerekecektir.

Turfanda mahsullerin perakende satışlara da intikal eden yüksek fiatları, bu malların, normal ağırlık birimi olan Kg. veya pfund (500 gr.) ile satışlarına imkân vermemektedir. Bu itibarla, ihracatçılarımızın ambalâj olarak 50-100 gramlık plâstik kutuları kullanmaları şarttır. Bu malzemenin zamanında ve bol miktarda sağlanması, turfanda ihracatın yapılmasında önemli rol oynayacaktır.

RAPORUMUZUN bu kısmına son verirken, bazı yaş sebze ve meyve ihra-

"Her İlerici Komünisttir !.."

«Her solcu sosyalisttir, her sosyalist biraz Marksist ve her Marksist komünisttir. Her ilerici aynı zamanda devrimci ve her devrimci ilericidir. Devrimcilik ve ilericilik iddiasında olanlar ise Marksist yani komünisttir.»

Ayet gibi bu kesin yargılar «Türk Kültür» dergisinin Şubat 1963 sayısında Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun «Milliyetçilik ve İdeoloji» başlıklı yazısından alınmıştır.

Bu dergi, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü adındaki yüz binlerce lira yardımla beslenen garip bir kuruluşun yayın organıdır. Marksizimle, komünizmle mücadele ediyor sanki... Hakikatte her türlü ilericiliğe ve devrimciliğe düşman. Böylelikle de Marksist fikirlerin yayılmasına dolaylı olarak hizmet eden geri fikirlerin savunucusur. Vardığı yargının dehşetine bakınız: Devrimcilik ve ilericilik iddiasında bulunan herkes komünisttir!...

Bn Enstitüye dış ve iç kaynaklardan komünizmle savaşsın diye cömertçe yardımda bulunanlar, amaçlarının tam tersine elde ettiklerine göre acaba Atatürk devrimlerine ve O'nun Türk milletine emsalsiz ışık tutmuş olan ilericilik ilkelerine mi karşıdırlar?...

catçısı memleketlerin önemli maddelerde üretim ve F. Almanya'ya ihracaat durumlarını, memleketimiz menşeli aynı cins mahsullerle mukayeseli olarak arzetmekte fayda görülmüştür.

	1965 YILINDA Üretim Ton:	F. Almanya'ya İhracat Ton:
Portakal		
İtalya	980.000	65.255
İspanya	1.600.700	374.198
Yunanistan	297.000	10.676
Türkiye	300.000	5.146
Limon:		
Yunanistan	95.000	143
Türkiye	78.500	1.719
Kayısı:		
İtalya	71.000	1.623
Yunanistan	20.000	974
Türkiye	88.000	—
Sofralık üzüm:		
İtalya	900.400	149.320
Fransa	315.850	22.717
Yunanistan	196.000	15.667
Türkiye	750.000	1.222
Kiraz:		
İtalüa	196.400	8.211
Türkiye	47.000	—
Şeftali:		
Yunanistan	96.000	33.656
Türkiye	66.000	—
Elma:		
İtalya	2.184.800	279.002
Hollânda	517.000	51.387
Fransa	1.052.600	69.239
Türkiye	362000	—
Armut:		
İtalya	926.000	72.197
Türkiye	133.500	—
Patates:		
İspanya	3.979.000	890
Türkiye	1.680.000	—
Soğan:		
Mısır	300.000	36.880
Türkiye	450.000	45

BUNDAN sonra raporda nakliye problemi hakkında geniş bilgiler verilip tavsiyelerde bulunulmakta, ve son olarak şu neticelere varılmaktadır:

1) İlk plânda 50-60 adet frigorifik kamyon tedarik edilmelidir. Bu kamyonların rantabl şekilde çalıştırılabilmesi için, bu hususta ihtisaslaşmış firmaların iştirakiyle yeni bir nakliye firması kurulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

2) 15-20 tonluk bir frigorifik kamyon memleketimize 450-500 bin Türk lirasına mal olmaktadır. Bunun 250 bin liraya yakın kısmını, gümrük vergi ve resimleri teşkil etmektedir. Bu kadar pahalı bir vasıtanın rantabl çalışabilmesi ister istemez nakliye fiatlarını yükseltecektir. Bu itibarla, bu kabil vasıtaların ithalinde, alınacak gümrük vergi ve resimlerinin indirilmesine matuf çalışmaların süratle sonuçlandırılması gerekmektedir.

3) Dış piyasalara yaş sebze ve meyve getiren Türk kamyonlarının dönüş navlununu karşılayacak yük temini zaruridir. Bu takdirde, navlun ücretlerinin bugünkü seviyesine nazaran % 30-40 nisbetinde düşürülmesi mümkün olabilir. Bunun için en makul yol, 1. ci maddede belirtildiği üzere, frigorifik kamyon filosunun bir teşkilâta bağlanması ve bu teşklâtın dış piyasadaki şube veya mümessilliği vasıtasiyle dönüş yükü teminidir. Münferit firmaların bu konuyu halletmelerinin imkânsız olduğunu tecrübeler göstermiştir.

4) Navlun masraflarının, rakip memleketlere müşabih şekil ve şartlarda bir kısmının hükümetçe karşılanması hususunun incelenmesi yerinde olacaktır.

5) T.İ.R. Anlaşmasına dahil olmamız kamyonla nakliyatı kolaylaştırmış olmakla beraber, güzergâh üzerinde bulunan memleketlerce tahsil edilen geçiş ücretle-

rinin de indirilmesi hususunda gerekli teşebbüslere derhal geçilmesi uygun olacaktır.

6) Türk gümrüklerinden çıkış sırasında kamyon başına 600 Türk lirası tutarında komisyon alındığı, temas edilen ihracatçılar tarafından ifade edilmiştir. Kâr marjının gitgide daralmakta olduğu yaş sebze ve meyve ihracatı konusunda kamyon başına ödenen mezkûr komisyon bedellerinin tesir derecesinin büyük olduğu aşikârdır. Yunanistan'ın bu alandaki tatbikatı tamamen değiştirilmiştir. Faraza, yaş sebze ve meyve ihracatında çıkış gümrüklerinde mesai fasılasız 24 saat devam etmekte, ihracat masraflarının düşürülmesi bakımından, kullanılması gerekli belgelerde büyük ölçüde pul harcı muafiyeti uygulanmakta ve gümrük muamelelerine ücret mukabili tavassut eden Gümrük Komisyoncularının aracılığı mecburiyeti de kaldırılmış bulunmaktadır.

7) Yaş sebze ve meyve ihracatında teşkilâtlanma ve bu ihracat kolunda, muhtaç bulunduğu disiplinin tesisi, kanaatimizce en önde halli gereken bir problem olarak karşımızda durmaktadır.

Bu ihracat kolunun, baştan başa risklerle dolu olan ve evvelden kestirilmesi mümkün bulunmayan neticelerini karşılamak için mutlaka bir teşkilâta bağlanması gerekmektedir. Bu teşkilât kurulmadan ve mahsulün yetiştirilme safhasından dış piyasadaki satışına kadar geçecek faaliyet zinciri disiplin altına alınmadan yaş sebze ve meyve ihracatımızda arzu edilen gelişme beklenemiyeceği gibi, pirim, sübvansiyon gibi teşvik edici tedbirlerin alınması da olumlu bir sonuç sağlamıyacaktır.

Dış piyasa isteklerine uygun şekilde mal istihsali lie ihracat partilerinin hazırlanması, ambalâj nevilerinin islâhı, dış piyasa fiatlarının ve rakip memleketlerin durumlarının yakinen takibi ve uygun zamanlarda sevkiyatın plânlanması ve mahsullerimizin bu pazarlarda bizzat satılması veya satışının kontrol edilmesi ve netice olarak bütün bu faaliyetlerin rasyonel şekilde başarılması, rakip memleketlerdekine benzer bir teşkilâtın bir an evvel kurularak harekete geçirilmesine bağlı bulunmaktadır.

Suç ve suçlu

Yazan: Belkis Halim VASSAF

TÜRKİYE'DEN aldığım gazeteler ve dergiler, asayişin bozukluğundan, cinayetin ve soygunculuğun arttığından bahsediyorlar. Amerika'da Başkan Jonhson bir Konsey kurarak cinayetle savaş plânları yapma yollarını açmağa uğraşıyor. Türkiye'de işlenen cinayetlerin istatistik bilgisine sahib değilim. Bir Amerikalı gazetecinin yazısından öğrendiğime göre, işlenen cinayetler Amerika'ya yılda 27 milyara mal oluyuyor. Bu yazara göre, her yarım saatte bir adam öldürülmekte; her 26 dakikada bir ırza geçilmekte; her 5 dakikada bir soygunculuk olmakta; her 3 dakikada bir taarruz yapılmakta; her dakikada bir otomobil çalınmakta; her 28 saniyede bir eve girilmekte ve her 12 saniyede bir hırsızlık olmaktadır. Narkotik kaçakçılığı da 1962 ile 1965 yılları arasında % 60 bir artış göstermektedir. Bu rakamların ürkütücülüğü Amerikan hükümetini, kriminolojistlerini, sosyolog ve psikologlarını, akliye ve adliyecilerini harekete geçirmiştir. Bu arada teklif edilen şeylerden biri de cinayeti kontrol etmek ve önlemek için millî bir enstitü kurmaktır. Bu kurum yoliyle hem Adliye Bakanlığına hem de yasaların tatbikine memur yerli makamlara bir araştırma fırsatı sağlamak düşünülüyor. Yapılacak araştırmalar arasında polisi daha iyi yetiştirmek, polisin kullandığı âlet ve metotlarda değişiklik yapmak, cinayetlerin nedenini araştırmak ve halkı kanunlarla iş birliği yapmağa ve ondan faydalanmaya teşvik etmek gibi şeyler görülüyor.

Bir kaç yıl evvel Londra'da birgün polisin müdahalesini icabettirecek bir olayla karşılaşmıştım. Karakola telefon ettim. Müsbet bir cevap alamadım. Yine birgün İstanbul'da Ada'ya gidiyordum. Vapurda çoluk çocuğun, herkesin önünde kumar oynandığını gördüm. Ne halkın ne de memurların, kurallara ve yasalara aykırı olan bu olaya karşı harekete geçmediğine, kayıtsız kaldıklarına üzüntü ile şahid oldum. Başka birgün de Kadıköy'üne geçiyordum. Yukarıda birinci mevkide üstü başı yırtık, yorgun, zayıf yüzü kir lekeleriyle örtülmüş, ondört, onbeş yaşlarında bir çocuk büfeden ısmarladığı çayı bir taraftan da büyük bir zevk ile ve gerçek bir tiryaki edasiyle sigarasını içiyordu. Vapur tenha idi. Güvertede bizden başka, çocuğun dört beş sıra arkasında, aralarında konuşan dört beş kişi vardı. Sonradan adının İsmail olduğunu öğrendiğim çocuk, bir sigarasını bitiriyor, ötekini yakıyordu. Arkasında oturan dört beş kişinin artık sabrı tükenmişti. Üçü dördü birden İsmail'in üzerine çöktüler. Azarla, tehditle kulağından yakalayarak kenara götürdüler. Sigarasını denize attılar. İsmail yerine döndüğü zaman kulağından kanlar akıyordu. Yüzü sapsarı idi. Bu zatlar meğer sivil polis imiş. İlgimi görünce, bu çocuklar islah olmazmış, onlar yalancı imiş, şöyle imiş, böyle imiş diye bana da bir konferans çektiler. Belki de doğru idiler, böyle düşünmekte haklıydılar. Fakat muhakkak ki bu problemle savaş için tuttukları yol yanlıştı. Bu yol çocuğu elinden tutan, onu yanlış yoldan döndüren bir yol değil, onu daha çok suç işlemeye sürükleyen yoldu. Ceza ile önüne geçilmiş olsaydı, şimdiye kadar yer yüzünden suçun kalkmış olması lâzımdı. Ne engizisiyonlar, ne kızgın şişler, ne asıp kesmeler suçu ortadan kaldıramamıştır.

SUÇLUYU suça sürükleyen sebeplerin neler olduğu anlaşılmadıkça ve bunları ortadan kaldırmaya uğraşmadıkça, suçlunun elinden tutan, ona yol gösteren kimse bulunmadıkça suç ta işlenmekte ve belki

de çoğalmakta devam edecektir.

Toplumu suçludan korumak için «cezaevi» ne tıkmakla suçlar önlenemez. Aflardan da faydalanarak tekrar toplum içine karışan suçlulardan, hareketlerini yenilemekten başka bir şey beklenemez. Cezaevinde kalmaları onlara yeni şey öğretmemiş, toplumda sorumlu bir rol oynamalarına yardım etmiştir. Bundan evvel bir yazımda belirttiğim gibi, suçlunun rehabilite edilmesi ve bugün Cezaevleri diye adlandırdığımız kurumlar rehabilitasyon merkezleri haline getirilmesi suçu önleyici tedbirlerden birisidir. Cezaevlerinin devlete kaça mal olduğunu bilmiyorum. Burada gezdiğim cezaevlerinin kendi masrafını karşıladıklarını söylüyorlar. Suçlular bir taraftan toplumda bir yer tutabilmek, her biri kendi ölçüsünde bir sanat veya meslek için atölyelerde, dershanelerde hazırlanırken, bir taraftan da bu atölyelerde yapılan, çiftliklerde yetiştirilen şeyler satılarak kendi masraflarını kapatmaktadırlar. Zamanını dolduran veya iyi davranışiyle zamanından evvel çıkmaya hak kazanan her hangi bir suçlu hemen kapı dışarı edilmez. Ona evvelâ bir iş, barınacak bir yer bulunur. Üstüne yeni bir elbise giydirilir. İşinden bir gelir sağlayıncaya kadar geçinebilmesi için cebine ufak da olsa bir harçlık konur ve tıpkı bir okuldan mezun oluyormuş gibi topluma karışır, ve yeni bir yaşayışa başlar. Mezun olduktan sonra da uzunca bir zaman yeni alışkanlıklara kökleşmeye ve toplumun içine gerçekten yerleşinceye kadar süperviziyon altında bulundurulur, desteklenir ve yardım edilir. Başı boş bırakılmaz. Sırf müddetini doldurdu diye ulu orta toplumun içine salınmaz (1).

Cezaevlerinin birer rehabilitasyon merkezi olmasiyle suçun ortadan kalkacağını iddia etmekten çok uzağım. En iyi şartlar içinde bile suçu besleyen sebepler olabileceğini düşünmek gerçeğe çok daha yakındır. Cezaevlerindeki program bu çok yönlü problemin önlenmesinde yardımı görülen faktörlerden ancak biridir ve belki de işe buradan başlamak memleketimizin şartları içinde en kolay bir yoldur. Ekonomist, kriminolojist, psikolog ve sosyologlarımız, akliyecilerimiz ve adliyecilerimiz, iş birliği yaparak, onların bilgilerinden faydalanarak suçlular üzerinde araştırmalar yaparak Cezaevlerimizi birer rehabilitasyon kurumu haline koymak, muhakkak ki çok faydalı sonuçlar getirecektir. Fakat suçu ortadan kaldırmak veya azaltmak için bile bu, yeter tedbir değildir. En önemli şey önleyici tedbirler almak ve böylelikle Cezaevlerine düşenlerin sayısını azaltmaktır.

BİLİMİN pratik amaçlarından biri, bir şeyin olacağını evvelden söyleyebilmek ve onu bu sayede kontrol edebilmek veya ona göre hazırlanmak, tedbirler alabilmektir. En ileri memleketlerde bile yaşayışla bilim hiçbir zaman baş başa gidememiş ve yaşama şartlarını bilimin buluşlarına göre ayarlamak imkânı olmamıştır. İkisinin en çok yaklaştığı bir bölge de Amerika'dır. Bunda da Amerikan üniversitelerinin büyük rolü vardır. Profesörler hükümete her zaman danışmanlık yapmakta, lâboratuvarlarda, doktora tezlerinde sırf ilmî

---

(1) Bizim notumuz: Bu yardımlar yalnız suçlulara yapılırsa ayrıca suç işlemeyi tahrik eden bir faktör olur.

Anadolu Ajansı ve Türkiye Radyoları

Anadolu ajansı bültenlerini okuyanlar ve Türkiye Radyolarının haber ve röportajlarını dinleyenler, rastladıkları hatalara bakarak bunları hazırlayanların ilkokul bile görmedikleri kanısına kapılır. Meselâ Ajansın bir bülteninde, Almanya'nın bilmem hangi şehrinde Handels Kammer adındaki bir firmanın mal almak için Ticaret Odasına müracaat ettiği yazılır. Handels Kammer, Almanca Ticaret Odası demektir. Yine meselâ; Habeşistan İmparatoru Haile Selasiye'nin Ankara'da Anıtkabir'i ziyaretini yansıtan radyo muhabiri, yayınladığı röportajda Majeste İmparator'dan hep Ekselâns diye bahsetti. Böyle yanlışlıklar ayıp oluyor doğrusu... Ajans ve Radyo idaresi adamlarına biraz olsun ilkokul bilgisi verse bari!...

deneyler yapılmakla beraber, hayatî problerler de incelenmekte, didik didik edilmektedirler.

Memleketimizdeki suç ve suçlu konusu psikoloji, ekonomi, tıp, hukuk, sosyoloji gibi Fakültelerimizdeki öğrencilerimiz için zengin birer araştırma kaynağı olagilir. Suçları önlemek ve kontrol edebilmek için birtakım gerçekleri bilmemiz lâzımdır. Bu da ancak sistematik bir çalışma ile elde edilebilir. Suçların neden doğduğu kimler tarafından, hangi yaşlarda, memleketimizin hangi bölgelerinde en çok işlendiği, yine bölgelere göre suçun mahiyetinin ne olduğu, bölgeden bölgeye değişip değişmediği, suçluların sosyal, ekonomik ve kültürel seviyesi, polislerimizin nasıl yetiştirilmesi ve bunlar gibi daha birçok meseleler ayrı ayrı incelenecek konulardır.

Suç ve suçluluk, çeşit çeşit yolları olan kompleks ve anlaşılması güç bir problemdir. Ancak ilmî araştırmalar bu konuya ışık tutabilir. En değerli bilginlerimizi gençlerin en seçkinlerini toplayan üniversitelerimizin en yüksek kültür merkezleri olarak yapacakları en büyük yardım, ilmi hayata yaklaştırmak, bilgilerinden toplumu faydalandırmak ve toplumun yaşayışında etkili olmaktır. Böyle bir ödevi üniversitelerimizden beklemek ve ummak ta onlara olan inancımızdan doğan bir haktır.

Duyduklarım

ve

düşündüklerim

Yazan : Dr. İlhami MASAR

Belediye Hizmetleri

1 — İstanbul'da yağmur yağdığı zaman sokağa çıkmak bir derttir. İnsan yağmurdan ziyade saçaklardan akan sulardan ıslanıyor. Bu hususta herhalde talimat mevcuttur ama tatbik edilmiyor.

2 — Harbiye'deki Sergievi civarı şehrin en pis yeridir. Yabancılardan utanıyorum. Hele orada bir Belediye Zabıtası bürosu vardır. Onun karşısındaki havuzun içi bir mezbeledir. Buradaki memurlar çay, kahve içerler, çene çalarlar, etraflarına bakmazlar. Bir iki kere söyledim ama tesir etmedi.

3 — Taksim gezisinin yeni kafe inşa edilen köşesinde bir ağaç vardır. Beş sene evvel bir dalına yıldırım isabet etmişti galiba! Koca dal, öyle simsiyah durur. Bahçe tanzimine sık sık gelen baş bahçıvana dalı geçenlerde gösterdim. Nazarı dikkatimizi celbetmenize teşekkür ederiz diyecek yerde bana, "Sen kim oluyorsun?" dedi.

Bina Vergileri

Memleketimizde çok az bir zahmet ile ıslah edilebilecek birçok konular vardır. Bunlardan biri de Bina ve Arazi vergileridir. Çok uzun sürmesi muhtemel olan yeni Kadastro haritaları ve yeni kıymet takdirleri işinin neticesini beklemeden, bugün muteber olan vergi tutarlarını esas alarak, işi basitleştirmek pekâlâ kabildir. Gönül isterdi ki, milletvekillerimizden biri Meclis'te bu meseleyi ele alsın.

Geçen gün Beyoğlu Vergi Dairesine gittim, sahibi olduğum apartman katının eski senelere ait borcu olup olmadığını sordum. Ben vergilerimi muntazam öderim. Ama Hükûmet geçmişteki vergilerini 8/2/1967 tarihine kadar ödeyen vatandaşların cezasının affedilmesine karar vermiş. Ne olur ne olmaz dedim. Hakikaten de yanlış hesap sebebiyle bazı vergilerden bakiye borçlarım meydana çıktı ve onları ödedim.

Fakat hesabı yapan memur arkadaşa da acıdım:

Evvelâ verginin bir aslı var, sonra buna, buhran, millî müdafaa ve ışık - çöp vergileri ilâve olunuyor. Sonra bunlardan faraza buhran vergisine 1961 de şu kadar zam olunmuş, ışıklandırma vergisine 1964 de yüzde bu kadar ilâve olunmuş.

Adamcağız saatlerce uğraştı ve bana, "Bey bu bir şey değil," dedi. "Bir de bazı hisseli mülkiyet oluyor, bunlardan bazı hisseler düşük vergili ikâmetgâh, diğerleri yüksek vergili irat kategorisine giriyor, yahut kat mülkiyeti carî bulunuyor. Fakat daha fenası, vergilerin cezalarını da hesap etmek lâzım geliyor: Geçikme zammı ilk ay yüzde on iki, sonra her ay yüzde iki tutuyor ve muhtelif senelerdeki vergilerin ödeme tarihine göre, esas vergi, buhran vergisi, millî müdafaa vergisi ve ışık-çöp vergisinin ayrı ayrı, kuruşu kuruşuna geçiktirme cezalarını hesap etmek lâzım geliyor."

Yapılması icabeden şey şudur:

Kanun mu lâzım, kararname mi ne lâzımsa bunu hemen temin etmelidir, özel muhasebelerin işini yüzde seksen nisbetinde hafifletmek için meselâ bir binanın vergisi,

Esas vergi	T.L.	228.32
Buhran vergisi	"	87.23
Millî müdafaa vergisi	"	87.23
Işık ve çöp vergisi	"	18.96

Yani, toplam olarak T.L. 421.77 ise

bunu 422 lira olarak tesbit etmelidir, sonra bu vergiye 1963 de yüzde 8, 1966 da yüzde 60 ilâve edilecektir denmelidir ve yine kuruşlar atılmalıdır.

Memurlara da yazık, kargaşalıktan dolayı tahsil edilemeyen vergiye de yazık, heba olan mesai saatlerine ve milletin parasına da yazık, ne olur Maliye Bakanı şu mesele ile biraz meşgul olsun!

Denizyolları İdaresinin Dış Seferleri

Denizyolları idaresinin dış seferleri daimi surette zarar ediyor. Alâkadarlar bunu başlıca iki sebebe bağlıyorlar:

1 — Avrupa'da Marsilya, Napoli veya herhangi diğer bir limanda acentalara müracaat edildiği zaman alınan cevap kere: "Vapurda yer olup olmadığını bilmiyoruz" şeklinde oluyormuş ve sonra da vapurlar bomboş sefer ediyorlarmış. Bu her halde bir organizasyon hatasından ileri gelmektedir.

2 — Bilet fiyatları esası dolar üzerinden tesbit olunuyor, fakat dolar 9 liradan değil 13,5 liradan hesap olunuyormuş ve bundan dolayı seferler pahalı geliyormuş.

Her Türk vatandaşı, memleket dışına gittiği zaman 500 lira dış seyahat vergisi ödemektedir. Biletlerde de yüzde elli nisbetinde vergi ödetmeye acaba neden lüzum görülüyor? Vapurlar madem ki kâfi yolcu bulamıyorlar, bunun bir çaresini aramlâzımdır, o da fiyatları müşteri için calip bir şekle sokmaktır.

Benim tavsiyem şudur:

a — Yabancılar, bilet ücretlerini dövizle ödemeye mecbur tutulsunlar. Memleket dışında bilet alan Türk vatandaşları da aynı tarzda hareket etsinler.

b — Türkiye'de bilet alan Türk vatandaşlarına bilet ücretleri dolar, dokuz lira üzerinden ödetilsin. Bu biletleri yabancılar kullanamasınlar.

Teknik Üniversite, Teknik Okul, Tekniker Okulu

İsimleri "teknik" kelimesiyle başlayan ve bir kısmı daima grev halinde bulunan bu okullardan Teknik Üniversiteler, Yüksek Mühendis, Teknik Okullar, mühendis ve sayıları oldukça kabarık olan Tekniker Okulları tekniker yani ustabaşı yetiştirirlermiş!

Bu müesseseler hakkında hoşuma gitmeyen şeyler işittim:

Teknik Üniversitede öğrenciler son zamanlarda çalışmıyormuş. Bir profesörün bana anlattığına göre buradan 1966 da mezun olan bir genç "Master" imtihanını vermek için Amerika'ya gitmiş "biz seni talebe olarak bile kabul edemeyiz" cevabını almış.

Yıldız Teknik Okulu öğrencileri profesör olacak doçentler konusunda söz sahibi olmak istemişler. Olmayınca grev yapmışlar.

Teknikerlere, siyaset adamları zaman zaman bazı haklar vâdetmişler. Sonra bu vaadler tutulmamış, onlar da toptan aylarca grev yapmışlar.

Bu işlere bir hal çaresi bulmak lâzım. Bugün ele Teknikerleri alacağım, bu gençlere hiç bir haksızlık yapılmamış olsaydı, bukadar ayak diremezlerdi. Bu zavallı çocukları tatmin etmek doğru olur.

Fakat tekniker okullarına alınacak yeni öğrencilere açıkça söylenmelidir. "Bize masa başında proje imzalayacak eleman değil, kollarını sıvayıp çalışan eleman lâzım" demelidir. Hattâ daha doğrusu okullarının ismini de değiştirmelidir. Ustabaşı Okulu demelidır. Ortada isim benzerliği kalmasın!

Millî Müesseselerde Grev

Demirperde gerisinde devlet müesseselerinde grev yapmak cinayet sayılır. Buralarda iltimasçılık ve bürokrasi almış yürümüş olduğundan, zaten maliyet fiyatları yüksektir ve fazla ücret ödemek mümkün değildir.

Kapitalistler ise para kazanmak için rasyonel çalışmaya mecburdurlar, bu meyanda işçilere düşük gündelik vermek yolunu tutarlar. İşçilerin haklarını arayabilmeleri için sendikalar kurduk ve grev hakkı tanıdık. Bu meyanda millî müesseseleri ayrı bir rejime tâbi tutmayı maalesef düşünmedik! Halbuki devlet işçi - memur ödenekleri hususunda bir muvazene kurmak zorundadır. Bu muvazeneyi bozamaz. Hepsini birden artırırsa enflâsyon alır yürür.

İşbaşındaki hükûmeti müşkül duruma sokmak gayesiyle, son zamanlarda, millî müesseselerde grevler tertip edilmektedir.

Bu sahada siyasî çıkarların rol oynaması teessüfe şayandır. Ben İşçi Partisinin yerinde olsam, millî müesseselere karşı yapılan gelişigüzel grevleri takbih ederdim. Bu grevler bence, işçi partisine rey kaybettiriyor.

BARIŞ — 33
51 — 243

Dış âlem - Olaylar

ALMANYA'DA İKTİSADÎ BUHRAN

ALMANYA'DA geçen yıl başlıyan ve daha sonra gelişen iktisadî buhran Avrupa'daki iktisadî çevrelerde günün konusu olmağa devam etmektedir.

Önceleri buhranın siyasî olduğu zannedilmekte idi. Başbakan Erhard istifaya zorlanmış, Almanya'da buhran genişlemiş ve bu durum memleket ekonomisine de tesir etmişti. Erhard'dan sonra krizin hâlâ devam etmesi ve ekonomik nitelik taşıması meseleye daha büyük bir önem kazandırmıştır.

Erhard çekildikten sonra yerine başbakan olan Keisinger siyasî buhranı önledikten sonra iktisadî buhranı da önlemeğe çalışmış, bütçe açığını kapamak için önce gelirleri arttırıcı tedbirler almış, giderleri ve bazı sosyal yardımları kısmıştır. Bütün bu tedbirlere rağmen Almanya'daki iktisadî buhranın giderilmiş olduğu söylenemez.

Almanya'daki iktisadî çevreler genel talep hacmindeki azalmayı iktisadî buhranın en mühim sebebi olarak göstermektedirler. 1966 yılından beri Almanya'da istihlâk ve sanayi maddelerinde müşahade edilen fiat artışı iktisadî buhranın başlangıcı olmuştur. Otomobil ve çelik endüstrisi ile birlikte diğer endüstri dallarında da yatırımlar duraklamış ve işsizlik artmıştır.

Faiz hadlerinin yüksek bir seviyede tutulması yatırımların yavaşlamasına sebep olmuş ve Alman ekonomisinde durgunluk baş göstermiştir.

Kısa vâdeli kredilerin % 8 nisbetinde artması ile birlikte Alman Bankaları kredi vermekten kaçınmıştır. Neticede teminat ve ödeme gücü sahalarında güvensizlik iktisadî ortamı büsbütün karışık bir hale sokmuştur.

Bonn resmî çevrelerine göre gelecekteki piyasa faaliyetlerinin durumu Bundesbank'ın likidite arzını muvaffak bir şekilde artırıp artırmıyacağına bağlıdır.

Diğer yandan hükümetin de muvafakatı ile reeskont hadleri 6 Ocak 1967 tarihinden itibaren yüzde 1/2 oranında indirilmiş ve nihaî oran yüzde 4,5'a düşürülmüştür. Bütün bu gelişmelere rağmen Merkez Bankasının, devlet bütçesini muvazeneli bir duruma sokup sokmıyacağı münakaşa konusudur. Almanya'daki iktisadî çevreler reeskont haddindeki yüzde 1/2 oranındaki indirimin kısa krediler yönünden para piyasasını biraz ferahlatacağını tahmin etmektedirler. Eğer durmuş olan yatırımlara yeniden başlanmazsa Alman ekonomisinin eski âhenkli durumuna kavuşması çok güçleşecektir. Diğer taraftan Alman ekonomisi enflâsyon tehdidi ile karşı karşıyadır. Hükümet bu yüzden daha ucuz ve daha verimli finansman kaynaklarını araştırmaktadır. Giderlerin kısılması en uygun bir yol olarak seçilmiş ve sosyal yardımlar azaltılmıştır.

Almanya'daki iktisadî buhran dolayısiyle işsiz sayısı gün geçtikçe çoğalmıştır. 620.000 işçinin işsiz kaldığı, 240.000 işçinin de yarım gün çalıştığı ve işsizlik nisbetinin % 2,9 olduğu resmî çevrelerce teyid edilmiştir.

Bu durum, müteşebbisi işçiyi istihdam etme hususunda çekingen olmağa sevketmiş, ve birçok endüstri bölgesinde işçilere olan talep azalmağa başlamıştır.

1950 yılındaki Alman mucizesi başladığından beri Almanya'nın böyle bir durumla karşı karşıya kalmadığı bilinmektedir.

Almanya'da devam eden iktisadî buhran Ortak Pazar'a dahil ülkeleri de alâkadar etmektedir. Diğer bir deyimle du-

rum yalnız dahilî bir buhran manzarası arzetmemektedir. Alman ekonomisindeki bu duraklamanın 1967 yılında Ortak Pazar faaliyetlerini de sarsacağı bir gerçektir. Bütün bunlara rağmen Almanya'da gayri safî millî hasılanın bu yıl geçen yılki % 3 lük artışa nazaran daha düşük olacağı zannedilmektedir.

Bilindiği gibi Ortak Pazar ülkelerinden Hollânda, Belçika ve Lüksemburg'un Almanya ile olan ticarî ilişkileri Fransa ve İtalya'ya nazaran daha fazladır. Bu itibarla Almanya'daki iktisadî krizin Benelüks devletlerine de tesir edeceği tahmin edilebilir. Hatta bugünlerde Ortak Pazar'a girmek için ikinci bir teşebbüse geçmiş olan İngiltere bile kendi ticareti yönünden bu durumdan zarar görebilir. Ortak Pazar bölgesi içinde meydana gelen bir buhran, diğer memleketlere de tesir etmekte ve o memleketlerin iktisadî bünyelerini sarsmaktadır.

Almanya'daki iktisadî gerilemenin bir sebebi de son yıllarda bütçenin karşılaştığı güçlüklerdir. Hükümet giderleri azalttıktan sonra 450 milyon sterlink ilâve bir bütçe hazırlamıştır.

Fakat hazırlanan bu ek bütçenin ilk 75 milyon sterlinlik kısmının nasıl sarfedileceğine dair henüz alınmış bir karar yoktur. Bütün bunlar iktisadî buhranın devam etmesine sebep olmaktadır.

Almanya'nın en büyük otomobil fabrikalarından olan Opel otomobil fabrikası mevcut işçi kadrosunu azaltmış ve 5000 kişinin işine son vermiştir. Resmî çevreler bu tasfiyenin devam edeceğini söylemektedirler. En büyük tasfiye, fabrikanın Frankfurt yakınındaki Ruselsheim bölgesinde olmuş ve 1800 işçi işten çıkarılmıştır. Bu miktarın daha da artacağı tahmin edilmektedir.

Almanya'daki iktisadî buhranın Türk işçilerine de zarar vereceği anlaşılmaktadır. Birçok Türk işçisinin işini kaybetmesi Türkiye'deki iş gücü piyasasını altüst edeceği gibi Türk ekonomisine de tesir edecektir. Bilindiği gibi Almanya'da çalışan Türk işçisinin memlekete temin ettiği döviz oldukça büyük bir yekûn tutmaktadır.

İSTANBUL LİMANI Nasıl Millileşti?

Beyoğlu'nda olduğu gibi İstanbul Limanında da Türkçe konuşulmazdı — Liman işine kimsenin aklı ermiyordu — Acentelik yapmak için giriştiğimiz teşebbüs sonunda Liman İşleri İnhisarı doğdu — Bahrî Muamelât Şirketi liman inhisarını tek başına alamadı, beş kurucudan biri oldu — Yeni şirketin İdare Meclisi ve onun seçtiği Umum Müdür — Asılan bir levha ne belâlar getirdi? — İnönü'nün azarlaması — Liman Motoru ve Ford otomobili — İlk su ve kömür işini ele aldık, sonra da boşaltma işine başladık.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

MÜTAREKE yıllarında Beyoğlu'nda Türkçe konuşulmazdı. Lokantalarda garsonlar Türkçe bilmezler, dükkânlarda satıcılar size Fransızca ya da Rumca cevap verirlerdi. Durum İstanbul Limanında da böyleydi. Limanda yükleme - boşaltma işlerini yapanlar ecnebi vapur kumpanyaları, acenteleriydi. Bunların hiç birinde Türk memur çalışmazdı. Puvantörler, formenler, kısası liman işlerini yapanların hepsi İtalyan, Fransız, Rum ve diğer milletlerdendi. Acentelere iş için müracaat edenler, hiç Türkçe bilmeyen memurlarla karşılaşırlardı. Bu durum işlerin yürümesine engel değildi. Yani acente memurları kendilerini Türkçe öğrenmeye mecbur görmüyorlardı. Çünkü müşterileri de büyük çoğunlukla Türk değildi.

Ben İstanbul Limanının Harpten evvelki halini de bilirim. Galata rıhtımında çeşitli ecnebi bandıralı vapurlar, römorkörler arasında ancak birkaç tane Türk bayrağı taşıyana rastlanırdı. Bütün sahiller arasında ecnebi gemileri çalışırdı. Bunların aralarında kıyasıya rekâbet de eksik olmadı. Meselâ biri Mudanya'ya 20 kuruşa yolcu taşırken öteki navlunu 15 kuruşa indirirdi. Ertesi günü birincisinin yolcuya 10 kuruşa bilet kestiğini, ötekinin de bedava taşıdığını görmek mümkündü. Hatta bir defasında bedava taşıyan geminin yolculara üstelik bir de simit verdiğine şahit olmuştum.

Harpten evvel çoğunlukla ecnebi bandıralı olan su gemileri römorkörler, Harp dolayısiyle bayrak da değiştirdiler ve çoğu Türk bayrağı çektiler. Ama hemen hepsinin sahipleri Türk değildi. Türk olan mavnacılardı. Sayıları 1000 den fazla olan mavnaların çoğu yelkenliydi. Liman içinde, kısa mesafelerde kürekle ve bazen de römorkörle çekilirdi. Mavnacılar kuvvetli bir Gedik kurmuşlardı. Birinci Dünya Harbinde Çanakkale'ye malzeme ve cephane taşımakta yararlı hizmetler yaptılar. Harpten sonra Boğazların açılması ve birdenbire dışarıdan İstanbul'a birçok malın gelmesi dolayısiyle işler çok fazlalaştı. Gümrük ambarları gelen malları alamaz oldu. Çoğu mavnalarda günlerce hattâ aylarca beklerdi. Böylelikle mavnalar eşya deposu oldu. Mavnacılar çok kazandılarsa da bu furyada arslan payını asıl ecnebi vapur acenteleri aldılar... Mal sahipleri acentelere "dizbarko" di-

---

(1) Yazı serisi 50 nci sayıdan başlamıştır.

bir ücret ödemeye mecbur oluyorlardı. Malların günlerce mavnalarda beklemesi yüzünden böyle bir ücret verilmeliydi. Ama acenteler bunu kendileri tayin ediyorlardı. Bir harcamışlarsa üç alıyorlardı. Dizbarkonun ton başına 40-45 liraya çıktığı oldu. O zamanın parasına göre bu, müthiş bir şeydi. "Ecnebi Vapur Kumpanyaları Ticaret Odası" (1) diye resmen kurulmuş bir teşekkülleri vardı. Acenteler burada toplanırlar, hiç bir makamın kontrol ve müdahalesi olmadan âdeta vergi keserlerdi.

İstanbul Ticaret Odasını millîleştirdikten sonra tüccardan işittiğimiz en büyük şikâyet dizbarko yüzündendi. Oda'ya, acenteleri çağırdık, Millî hükûmet kurulduğu için onların da gözü biraz korkmuştu. Tarifeyi bir miktar indirttik. Ama sonra öğrendik ki bu indirim de gösterişten ibaret kalmıştır. Çünkü acenteler Ordino parası, bilmem ne parası diye başka adlarla istediklerini yine almakta devam ediyorlarmış.

LİMAN işine kimsenin, hiç birimizin aklı ermiyordu. Ne yapmalı ki bu soygunculuk önlensin ve İstanbul Limanı millîleşsin? Millî hükûmet İstanbul'a hâkimdi ama, henüz limanına değildi. Ecnebi vapur kumpanyalarına söz dinletemedikten sonra aralarında çok kuvvetli bir Gedik teşkilâtı kurmuş olan mavnacılardan bir şey istemeye hakkımız yoktu. Zaten istesek de onlardan almak mümkün değildi. Bir mavna bir saatlik iş yapar, tam gündelik alırdı. Mal yükler, boşaltmayı iki gün geçiktirir, üç günlük ücret isterdi. Mavnacılarla İttihatçılar da başa çıkamamışlardı. Hammal Tevfik, Memduh Şevket (Esendal), Kâtip Hüsnü, Kara Kemal gibi İttihatçıların kodamanları, Gediklerin kaldırılmasına rağmen, mavnacılara hiç lâf dinletememişlerdi. Öte yandan Liman amelesi içinde de yalnız İstanbul'un değil, bütün Akdeniz limanlarının en azılı kaçakçıları, sabıkalıları ile dolu idi. Polis bunlarla uğraşmaktan âcizdi. Amele, ecnebi ya da Rum bir takım müteahhitlerin hesabına çalışan formen ve çavuşların elindeydi. Tek başına ameleye gündelik ya da ücret verilmezdi. Formen ve çavuş alır, istediği kadarını ameleye dağıtırdı.

İstanbul'un millîleşmesi dâvasına giriştiğimiz için Ticaret Odasından sonra ilk işimiz Limanı millîleştirmeye çalışmak oldu. Ama biraz önce de söylemiştim, bu işlere akıl erdiren kimsemiz yoktu. Dizbarko, supalan, ordino, manifesto, konşimento gibi deyimlerin bile mânasını bilmiyorduk. Fakat yavaş yavaş yanından, kenarından öğrenmeye başladık. Limanın millîleşme dâvasını İstanbul Ticaret Odasından ziyade Millî Türk Ticaret Birliği üzerine almıştı. Millî hükûmetle Birliğin —M.M. Grubu dolayısiyle— daha yakın teması vardı. Ankara'da sözümüze inanıyorlar ve tekliflerimizi yürütüyorlardı.

Birliğin ikinci Başkanı, daha evvel de yazmıştım, Kâzım Ziya (merhum) idi. Eski Maliye Müfettişi, sonra da bir iki ecnebi vapur kumpanyasının müşaviri idi. Bize acentelik işinin çok kârlı olduğunu, bazı ecnebi vapur kumpanyalarının Rum acentelerini değiştireceklerini, Türk acenteleri bulmaya çalıştıklarını söylüyor ve aramızda bir şirket kurarak bu işlere atılmamızı teklif ediyordu. Biz acente olursak arkasından başka Türkler de bu işe atılırlar, böylece Liman, istediğimiz gibi millîleşmiş olurdu.

NE GÜÇ iş acentelik?... Nasıl başarırız bunu? Kâzım Ziya müşavirlik ediyor ama, acentelikten bir şey anlamaz. Bize memur olarak, ya da pay vererek çalıştıracağımız adam bulmak mümkün diyordu. Nihayet aklımız yattı bu işe... Biz dört arkadaştık; Kâzım Ziya, Ben, Cemal Hüsnü ve Cester Emin. Arslan ağzından lokma koparak, millî dâvaya hizmet ederek para kazanmanın şevki ve zevki hepimizi sarmıştı. Günlerce aramızda toplandık. Nihayet 10 bin lira sermaye ile "Bahrî Muamelât Türk Anonim Şirketi" adında bir şirket kurmaya karar verdik ve bu Şirkete Ticaret Vekili Ali Cenani Beyin yakın akrabasından Cevdet Bey isminde birini de ortak aldık.

Biz bir taraftan bu işle uğraşıyor, öbür taraftan da Millî Türk Ticaret Birliği kanaliyle de temas ve teşebbüslerde bulunarak Liman işlerinin (tabii vapur acenteliği değil) inhisar altına alınması tezimizi yürütmeye çalışıyorduk. Evet, Ticaret Odasında ve Ticaret Birliğinde yaptığımız uzun

---

(1) Resmî adı bile Fransızcaydı.

tetkiklerden ve görüşmelerden sonra, limanlarda gemilerin yükleme - boşaltma işlerini inhisar altında idare etmekten başka çare bulamamıştık. En kestirme yoldan Limanın millîleşmesi ancak böyle olabilecekti.

Israrlı teşebbüslerimiz üzerine Ticaret Vekâleti, o zaman liman işleri de buraya bağlıydı, Limanlar Kanunu hazırladı. Bu kanuna konan bir madde ile hükûmet, münasib gördüğü limanlarda yükleme - boşaltma, gemilere su ve kömür verme, dalgıçlık ve tahlisiye işlerini kurulacak şirketlere imtiyaz olarak verebilecekti. Bu Kanun sessiz sedasız Meclisten geçti. O zaman bizim vapur acenteliği yapmak üzere kurmayı düşündüğümüz şirkete uğraşacak mükemmel mevzu çıkmış oluyordu. Hemen Hükûmete müracaat ederek İstanbul'daki liman inhisarını bizim Bahri Muamelât Türk Anonim Şirketine verilmesini isteyebilirdik. Zaten Ticaret Vekili Ali Cenani Bey (merhum), hem Cemal Hüsnü, hem de Emin Cester Beylerin çok yakın arkadaşıydı. Bizden daha münasib, daha emin kimi bulacaklardı?

Cemal Hüsnü ve Emin Cester arkadaşlarımız, Cenani Beyle temasa geçtiler ve Şirket adına da resmen teklifte bulunarak bu işe talip oldular. İnhisar şirketleri İstanbul'dan başka İzmir, Mersin ve Trabzon'da kurulacaktı. Ötekilerin işi kolay, asıl güçlük İstanbul'daydı. İzmir'de 50 - 60 şat, sahiplerinden satın alındı mı şirket hemen kurulurdu. Trabzon'da, Mersin'de ise kuruluş çok daha basit olacaktı. Bu limanlarda şirket kurmak üzere teşebbüslere girişilmiş, hattâ hatırımda yanlış kalmamışsa, İzmir'deki bizden evvel kurulmuştu. Mebuslardan birkaçıyla İsmet Paşa'nın yakın arkadaşı doktor Hulûsi (Alataş)ın kurucu oldukları İzmir Tahmil ve Tahliye Şirketine, Maliye 1 milyon yardımda bulunduğundan, birkaç kişinin elindeki şatlar yüksek bedeller ödenerek satın alınmış ve işler tıkırına konarak Şirket çalışmaya başlamıştı.

İstanbul'da dâva muazzamdı. Ecnebi vapur kumpanyalarının en kârlı bir işine el koymak, bini aşkın mavnayı römorkör ve su tankı gibi yüzlerce vasıtayı satın alarak bu kadar kişiyi kârlarından etmek, son derece karışık işleri bir teşkilâta bağlayarak tek elden yönetmek!... Düşünülmesi bile insanı korkutmaya yeterdi.

Neye, nemize güvenerek biz beş arkadaş —beşincisi aramızda isim olarak vardı, hakikatte biz dört kişiydik— İstanbul Liman işleri inhisarına talip oluyorduk? İzmir'e 1 milyon verilmişse bize en azından 5 milyon verilmeliydi. Yani bu kadar bir sermaye lâzımdı bu işi çevirmek için. Bizim ise topu topu 10 bin liramız vardı, biraz kendimizi sıkıştırırsak, aramızda 20 bin lira toplayabilirdik. Bize Kâzım Ziya (merhum) cesaret veriyordu: Bir kere imtiyazı alalım, gereken parayı işe ortak yaparak acentelerden bulabilirdik.

Acentelerden para bulmak? Bunun lâfını bile dinlemeye tahammülümüz yoktu. Biz İstanbul limanını millîleştirmek için yola çıkmıştık. Bu, millî bir dâva idi. Hükûmetten başka hiç bir yerden para alamazdık. Hele para bulmak için muvazaa yapmak, yine acenteleri işe karıştırmak!.. Olamazdı böyle bir şey. Ticaret Vekili Ali Cenani Beyle şahsî dostluğu dolayısiyle bu işimiz için temas eden Cemal Hüsnü, o sıralarda Kibrit Şirketinden istifa etmiş, bir Ara seçimde de Gümüşhane'den mebus seçilmişti. Kibrit inhisarı, bir Belçika şirketine verilmişti. Cemal Hüsnü bu şirketin Türk müdürü iken memleket aleyhine döndürülmek istenen dalaverelere dayanamamış, Belçikalı müdürle kavga etmiş ve ayrılmıştı. Dumanı burnunda bir milliyetçi idi. Ecnebi acentelerinden para yardımı sözünü işitince, benim gibi o da şahlandı: "Böyle bir şey olacaksa ben yokum" dedi. Kâzım Ziya arkadaşımız, bizim duygularımıza hemen katıldı. Acentelerle anlaşma söz konusu değildi. Bunu sırf inhisarı aldıktan sonra para bulmanın güç bir şey olmayacağını anlatmak için söylemişti.

ARADAN 42 yıl geçti. İnsan olayları hafızasında ne kadar saklasa, bu kadar sene sonra yine tam olarak hatırlayamaz. Şimdi ben İstanbul Liman şirketini kurma işine, sırf Limanı millîleştirme gayesi için giriştiğimizi, ticarî maksatları daima arkaya attığımızı söylersem, hakikati açıklamış olacağımı sanmaktayım. Fakat bunun böyle olmaması, hattâ o zaman belki bizi daha çok işin ticarî yanının ilgilendirmiş bulunması mümkündür. Hakkımız

değil miydi para kazanmak? Kişiliklerimizle, bize inhisarı verecek olanlarla kurduğumuz çok iyi ilişkilerle koskoca bir inhisarı elde ettik mi, değil kendilerimize, sülâlelerimize yetecek kadar servet sahibi olabilirdik. Biz namuslu, dürüst adamlardık. Böyle olmamız bir kombinezon yapıp bir işe girişerek zengin olmamıza mani miydi? Cester adiyle tanınan Emin Bey aramızdaydı. Amerikalı Cester grubunun Doğu'daki meşhur demiryolu ve maden imtiyazı için Hükûmete yaptığı müracaattan olumlu bir sonuç alamamıştı ama, ondan sonra Belçikalılarla anlaşarak pekâlâ kibrit inhisarını elde etmişti. Cemal Hüsnü'yü de bu şirkete o, müdür yaptırmıştı. Bu gibi kombinezonlara hiç aklım ermemesine rağmen, doğrusu, ben de zengin olma hevesine kapılmış ve Liman şirketi işine sırf bir millî dâva olarak giriştiğimiz hakkındaki hatıramda yanılmış olabilirim. Galiba işin doğrusu, biz para kazanmak, zengin olmak için harekete geçtik ve Liman inhisarını da başkalariyle ortaklaşa alarak, idaresini elimize aldık. Fakat ilk hedeften o kadar uzaklaştık, o kadar kendimizi millî dâvaya verdik ki, sonunda meselâ ben, kurduğum ve beş parasız milyonlarca lira varlık halinde on sene sonra devlete teslim ettiğim bu şirketten ayrıldığım zaman, ancak altı ay geçinecek kadar param vardı. Öteki arkadaşlarımı mı soruyorsunuz? Kusurun çoğu bende, hâlâ utanıyorum: Onlar şirkete koydukları birkaçar bin lira sermayelerini başa baş kurtarıp bu belâdan ayrılıncaya kadar akla karayı seçtiler.

İnanılmayacak şeydir bu ama, oldu işte.

Şimdi bu hikâyeyi anlatacağım, safha safha olayları önünüze serdiğim zaman, bal gibi tatlı ve sonsuz verimli olması mümkün bir işin ne zehir zemberek duruma sokulabileceği, nasıl kurutulabileceği hakkında da, belki emsali bulunamayan, bir örnek de vermiş olacağım.

TİCARET Vekili, İstanbul Liman işleri inhisarını, bizim kurduğumuz Bahri Muamelât Türk Anonim Şirketine veremezdi. Bu işi kimse duymadan bir olup bittiye getirebileceğimizi umuyorduk. Oysa ki bizim müracaatımızın hemen arkasından İstanbul Mavnacılar Cemiyeti de bir anonim şirket kurarak, inhisara talip olmuştu. Mavnacıların elinde kanunî inhisar yokken kurdukları Gedikten dolayı herkes el'aman demekteydi. Onlara inhisar verilmesi kediye peynir tulumu teslim etmek demekti. Aramızda şiddetli rekâbet oluyordu. Bu işin arkasını bırakmıyorduk. Koyduğumuz sermayeyi harcama pahasına sık sık Ankara'ya gidiyorduk. Mavnacılar Cemiyeti ve şirketi reisi Yakup Bey işin sökmeyeceğini anlayınca imtiyazı ortaklaşa almamız için bizimle anlaşmaya çalıştı. Biz de Vekâlet'te mavnacıların kurulacak yeni şirkete girmesini, fakat ortak olarak devlet kuruluşlarının da alınması fikrini savunduk. Sonunda Seyri Sefain idaresi (Devlet Denizyollarının o zamanki ismi), Sanayi ve Maadin Bankası (tek devlet bankası), Türkiye İş Bankası (henüz kuruluşu bir yıl olmamıştı), Mavnacılar şirketi ve Bahri Muamelât şirketi buna eşit hisse ile ortak olacakları bir şirkete İstanbul Liman işleri inhisarının verilmesi hükûmetçe uygun görüldü.

Şirketin adı: İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi, olmuştu. Sermayesi yalnız 500 bin lira. Her ortak teşekkül bu sermayeden 100 er bin lira taahhüt etmişti. Kuruluş 1925 senesi Ağustosunun başında tamamlandı. O zamanlar anonim şirketlerin taahhüt ettikleri sermaye için bir teminat göstermelerine lüzum yoktu. Ticaret Vekâletinde şirket statüsünü hazırlayarak altına beş kurucu adına imzalarımızı koyduk. Vekiller Heyeti de imtiyaz mukavelenamesini ve şirket nizamnamesini hemen tasdik etmişti. Ticaret Vekili Ali Cenani Bey (merhum) kurucuları 17 Ağustosta başkanlığında toplantıya çağırdı. Şirketin ilk İdare Meclisini kuruculara seçtirdi. Yani hazırlanan listeye herkes "evet" diyerek oy verdi. Beş teşekkülden 15 kişi seçilmişti. Biz dört arkadaş İdare Meclisine girmiştik. Çünkü asıl idarenin bizim elimizde olmasını hükûmet de istiyordu. Diğer ortaklar geri kalan 11 üyeliği aralarında paylaştılar. Daha doğrusu hükûmetin istediği kimseler seçildi. Bu ilk İdare Meclisinde Saraçoğlu Şükrü, Doktor Fikret, Salih Bozok gibi kodaman mebuslar, İsmet Paşa'nın kayıracağı bir iki kimse, başka kayırılacaklar ve nihayet Seyri Sefain idaresi Umum Müdürü Sadullah ve Mavnacı-

lar Şirketi Müdürü Yakup Beyler de vardı.

Ankara'da 17 Ağustos 1341 (1925) günü bu seçimi yaptıktan sonra İdare Meclisi üyelerine el yazımla ve (İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi müessisler Hey'eti Reisi Ticaret Vekili Ali Cenani) imzasiyle mektuplar yazıp yolladım. Kendimin yazdığı ve kendime yolladığım mektup şöyle idi:

Ankara, 17 Ağustos 1341
Bahrî Muamelât Türk Anonim Şirketi Müessislerinden Ahmet Hamdi Beyefendiye,
Efendim,

"İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi'nin müessislerce intihabı lâzımgelen ilk Meclisi İdare azalığına zati âlileri de intihab olunduğunuz cihetle müessisler heyetinin 17 Ağustos 1341 tarihinde ita ettiği mukarrerat ve Şirketin nizamnamesi ile olbaptaki Mukavelenamesi dahilinde ifayı muamele olunması rica ve kıymetli hizmetlerinize intizarla beyanı tebrikât eyleriz, Efendim.

İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi Müessisler Heyeti Reisi Ticaret Vekili Ali Cenani"

ŞİRKETİN, hükûmetle yaptığı imtiyaz mukavelenamesine göre 1 Eylül 1925 tarihinden itibaren işe başlaması gerekiyordu. Daha doğrusu imtiyaz hakkı bu tarihten başlıyordu. Arada ancak 13 gün vardı. Arkadaşlarla beraber İstanbul'a döndük. Tabii ne yerimiz var, ne paramız ve ne de en ufak bir teşkilâtımız... Seyri Sefain İdaresi Müdürü Sadullah Bey (merhum) le tanışırdım. Bir gün sonra İdare Meclisini Tophane'deki İdare binasında kendi odasında topladık. İdare Meclisi üyelik sıfatım baki kalmak üzere beni Umum Müdür tayin ettiler. Tabii müessislerce daha önce bu kararlaşmıştı. Seyri Sefain İdaresinin Karaköy'de köprü başında (1957 İmarında yıkılan) bir acente binası vardı. Onu kiraladık.

İlk işim binanın üst katına boydan boya kocaman bir levha yaptırıp asmak oldu. Köprünün ortasından geçenler bile kolayca okuyabilecekleri bu levhada (İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi) yazılıydı. Çok iyi bir iş yaptığımı sanıyordum. Toyluğa bakın ki, bu levha benim ve şirketimin başına sayısız belâlar açtı... Herkesin gözü bize dikilmişti. Akıllı olsaydım kapıya bir küçük tabelâ bile asmazdım. Kırk yıllık Fransız Rıhtım şirketi, dar bir sokaktaki binasında gizlenmiş, kimsenin gözüne çarpmadan çalışıp gitmişti. Liman Şirketinin kurulup işe başlamasından sonra haklı haksız, çoğu tabii haksız, şikâyetler ayyuka çıkınca köprüden gelip geçen herkes bu koca tabelâda adımızı gördü ve bize lânet okudu. Basında her fenalıktan bizi sorumlu tutan yazılar çıkıyordu. Bir malın fiyatı mı yükseldi? Buna Liman şirketi sebep olmuştu. Çünkü İstanbul limanında eşyanın gemiden karaya çıkması için yapılan masraf, Hamburg'dan İstanbul'a gelmesi için yapılan masraftan bile fazla idi. Vakıa sırası değil ama, anlatayım: Biz işe başladıktan bir sene mi ne geçmişti, gazeteler hayat pahalılığına Liman şirketi sebep oluyor diye veryansın ediyorlardı. Yunus Nadi (merhum) Cumhuriyet gazetesindeki baş sütununda bize ateş püskürüyordu. Hamburg'dan İstanbul'a bir ton mal 10 liraya geliyor, İstanbul'da vapurdan depoya 15 liraya çıkıyordu. Başvekil İsmet Paşa'nın, bu yazılar üzerine beni hemen Ankara'ya çağırdığını, son derece hiddetle gazeteyi önüme fırlatarak:

"— Buna ne cevap vereceksin?" diye benden cevap istediğini hiç unutmam. Paşa ile aramızda şu muhavere geçmişti:

"— Bu rakam doğru değil Paşam."

"— Nasıl 15 lira değil mi?"

"— Hayır Paşam, 15 lira değil, 17 lira."

Şaşırdı. Bir bir masrafları sıralayarak anlattım. Hakikaten gemiden mağazaya kadar bir ton mala 17 lira masraf gidiyordu. Fakat bunların içinde Liman şirketinin payı yalnız 200 kuruştan ibaretti.

"— Emrederseniz bunu da almayalım, o zaman Yunus Nadi Beyin hesabı doğru olur."

İsmet İnönü'nün Şirkete ve şahsıma karşı güven beslemesi bu konuşmadan sonra başladı. 1930 larda Gazi'nin teveccühünü kazanıp sofrada beni, değerim olmadığı

halde, methetmesi üzerine İnönü'nün O'na:

"— Bu genç aleyhinde çok şikâyetler işitirdim. Her defasında çağırıp azarlamak ve işinden atmak istediğim halde gelir, önüme rakamlar koyar, beni ikna ederek giderdi." dediğini sofrada bulunan Refik (Koraltan) Beyle rahmetli Necmeddin (Sadak) Beyden işitmiştim. Paşa'nın sözünü ettiği olay bu olsa gerektir.

Ben koskoca tabelâyı asarak herkesin gözüne batmanın, Şirket ve şahsım aleyhinde yapılan hücumlarda önemlice bir etki yaptığını işler olup bittikten sonra anlamıştım. Ama, Basra çoktan harab olmuştu. Tabelâyı indirsem bile artık faydası yoktu. O binadan satın aldığımız Sirkeci'deki Liman hanına taşınıncaya kadar tabelâ asılı kaldı.

İSTANBUL Liman şirketinin kanunî kuruluşu ne kadar kolay olmuşsa, fiilî kuruluşu da o derece güç ve çetin olmuştur. tutmuşuz, eşya lâzım, kâğıt lâzım, memur Karaköy'deki Seyri Sefain acente binasını lâzım, herşey lâzım ama elde para yok. Kurucu beş teşekkül arasında Bahri Muamelât Şirketi ile İş Bankası taahhüt ettikleri sermayenin yüzde onu olan 10 ar bin lirayı ödemişler, ne Mavnacılar şirketinden ne de Seyri Sefainle Sanayi ve Maadin Bankasından on para alamamışız. En azından 5 milyon lira ile dönebilecek bir iş için elimizde 20 bin liracık var. Bu para iki haftada tesis masrafları için harcandı. Ay sonunda memurlara maaş vereceğiz. Çok memurumuz yok, ama yine 3-4 bin lira lâzım. İş Bankasında benim 12 bin lira kadar param var, oradan çekip harcıyorum. Satın aldığımız eşyanın bedellerini de çekle ödeyerek caka satıyorum. Eylülün birinci günü işe başlamışız, ama yalnız masraf ediyoruz, on para gelirimiz yok. Daha çok Emin Cester'in tanıyıp tavsiye ettiği Suat Karaosman'da benim muavinim olarak çalışıyor. Suat, Galata piyasasının kurdu. Bu işlere benden çok fazla aklı eriyor. Pardon yanlış söyledim, benim hiç aklım ermiyor, onun az çok eriyor. Suat'le kara kara düşünüyoruz, nasıl, hangi taraftan işe başlayalım da, biraz para girsin kasamıza, masrafımızı çıkaralım diye... Eylül'den itibaren İnhisar hakkı bizim ama, hizmet görmeden haraç alamayız ya... Suad'in ilk teklifi şu oldu:

"— Hemen bir deniz motoriyle bir otomobil alalım."

"— Delirdin mi Suad? Para nerede, hem ne yapacağız bunları? Bana para kazanmanın yolunu söyle..."

"— Bunlarla kazanacağız. Deniz motoruna forsumuzu asacağız (Koyu mavi zemin üzerine beyaz bir tek yıldızdan ibaret Şirketin amblemini de yapmıştık). Ben denizde dolaşıp ava çıkacağım ve herkese Liman şirketinin varlığını göstereceğim. Sen de forsumuzun dalgalandığı otomobile binerek kendini göstereceksin. Herkes bizi güçlü, kuvvetli sanmalıdır ki para kazanalım."

Pek kafam yatmadı, ama elden düşme bir tenezzüh motoru satın aldık, adını Liman koyduk. Bir de Ford otomobilimiz olmuştu. En kolay iş gemilere su vermekti, fakat bunun için elimizde layterler, tanklar olmalı, karada bunlara su verecek iskeleler ve ağızlar bulunmalıydı. O zaman gemilere suyu serbest olarak çalışan iki Rum bir Türk firması veriyordu. Türkün adı Nihat Beydi. Bunları çağırdık ve İnhisarın bize ait olduğunu anlatarak gemilerini değer bedelle satın alacağımızı, fakat bu oluncaya kadar şimdiden adımıza çalışmak üzere kendileriyle bir anlaşmaya varmayı düşündüğümüzü söyledik. Nihat Bey bütün işi üzerine almayı teklif etti ve fiatı kırdı. Mukaveleyi onunla imzaladık, ve gemilere su verere'k ilk işe başladık.

BU, son derece önemli bir başarıydı. Nihat Beyle mukaveleyi yaptığımız zaman herhangi bir masraf için ne Şirket kasasından, ne de cebimizden on para ödeyecek halde değildik. Hazırladığımız tarife ödenen gelirin aynıydı. Biz bütün masraflar müteahhide ait olmak üzere, bunun yüzde yirmisini alacaktık. Payımıza günde 100-150 lira kadar düşüyordu. Masraflarımızı karşılayacak geliri bulmuştuk.

Gemilere kömür verme işi de kolaydı. O zamanlar hemen bütün gemiler kömürle işlerdi. İstanbul, Liman ve Boğazlardan geçen bütün gemiler için kömür alma yeriydi. Kuruçeşme'de, Ortaköy'de bu iş için hepsi Türk olmayanların elinde büyük depolar

vardı. Kömürler bu depolardan mavnalara yüklenir, vapurlara da çuvalye ile verilirdi. Mütehassıs amele takım halinde iskele kurarak çalışır, gemilerin bunkerlerine saatte 60 ton kadar kömür boşaltabilirlerdi. Bu iş de bizim inhisarımıza girdiğinden en büyük bunker kömür tüccarı Kazez'i çağırdık. Kendisine 15 gün mühlet vererek sonra kömürlerini bizim alıp gemilere vereceğimizi bildirdik. Adamcağız müthiş telâşa kapıldı. İşini yoluna koymuş, ekibini kurmuştu. Bunun değişmesi işinin bozulması demekti. Uzun tartışmalardan sonra kendisine bir lûtuf (!) yaptık: Şimdiye kadar çalıştırdığı takımla bir mukavele yapacak ve bu ekibi emrine verecektik. Kullandığı mavnaları da değiştirmiyecektik. Yani sözün kısası o, yine eskisi gibi çalışacak, biz ise yapılan işten ton başına bir ücret, bir inhisar hakkı alacaktık. Şüphesiz işi kitabına uydurmuştuk: İşçi bizimdi, ücretini bizden alacaktı. Biz de ödediğimiz mavna ücretleriyle birlikte işçiye verdiklerimizi imtiyaz mukavelenamemize göre yüzde 15 kâr payı ekleyerek Kazez'den fatura karşılığı alacaktık.

Bir de İstanbul Elektrik şirketine, Havagazı şirketine vapurlariyle Zonguldak'tan kömür getiren Barzilay Benyamen vardı. Fransız şirketlerinin adamı sayılırdı. Ellerindeki gemileri bu işten yapmışlardı. Onlarla da görüştük ve bir anlaşmaya vararak boşaltma müteahhitleri Kığılı Mehmed'i hizmetimize aldık ve kendilerine aylık mavna kiraladık. Bu suretle kömür yükleme ve boşaltma işine de başlamış ve az da olsa yeni bir gelir sağlamıştık.

FAKAT asıl tatlı ve kârlı iş ecnebi limanlarından mal getiren gemilerin boşaltılmasıydı. Bunun için kuvvetli bir teşkilât kurmaya, gerekli vasıtaları sağlamaya ihtiyaç vardı. Ortağımız Mavnacılar şirketiyle bir anlaşmaya vararak belirli bir tarifeye göre mavnaları onlardan kiralamayı sağladık. Gemilerden boşalan gümrüklü eşya hemen ambarlara boşalamaz, sahipleri tarafından çekilemez, günlerce bekçi yerlerinde kalırdı. Gümrük idaresi ve mal sahiplerine karşı sorumlu olacağımız için mal yüklü mavnaların bekçi yerlerinde muhafazası da önemli işlerden biriydi. Mavnalar gemilerden yüklendikten sonra muşamba ile üzerlerinin örtülmesi de bize ait olacaktı. Bu iki işi de yaptığımız mukavele ile Mavnacılar Şirketine ihale ettik. Ecnebi vapur kumpanyası acentelerinin çalıştırdıkları amele çavuşlarını da birer birer çağırarak hizmetimize aldık. Gerekli sayıda römorkör de kiraladık. Bizim de Hareket ismini koyduğumuz bir römorkörümüz olmuştu. Merhum Doktor Âkil Muhtar Beyin kardeşi Celâl Muhtar Beyin sahib olduğu, fakat çalıştıramadığı büyük römorkörü galiba 9 bin liraya satın almıştık.

İş büro teşkilâtına kalmıştı. Muavinim Suat Karaosman'ın bu kuruluş devresinde yaptığı hizmetleri şükranla anmak borcumdur. O beni tamamladığı kadar ben de onun işlerini düzene koymaktaydım. Teşkilât bakımından ileri sürdüğüm şu prensibi o da kabul etti: Başlangıçta hiç bir yeni teşkilât icad etmemek, hiç bir yeni usul koymamak, şimdiye kadar olanları ve yapılanları ayniyle taklit ve tatbik etmek.

Bu prensibin ışığı altında muamelelerin başından sonuna kadar gerekli organlarını kurmak işini ben üzerime aldım. Suat de bunları işletti. İdare merkezimizin ilk katında Muamelât şubesi acentelerin yaptığı işi görecekti. Yağkapanında kiraladığımız Haydar hanında Hareket şubesi çalışacaktı. Bu şube mavna ve römorkör işleriyle uğraşacaktı. Amele şubemiz için de Galata'da eski yolcu salonu karşısında, amele topluluğunun içinde bir yer bulmuştuk.

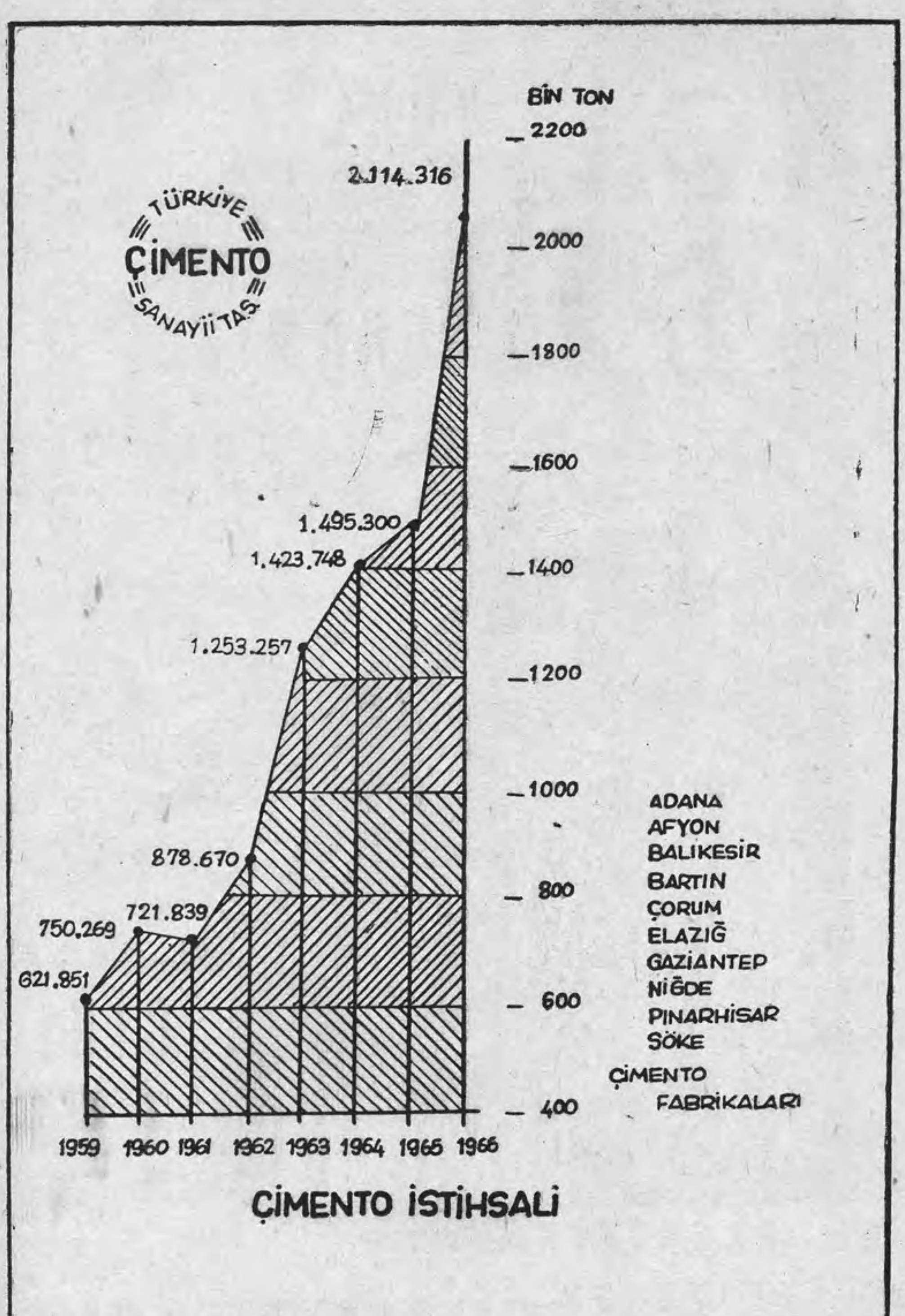
Acentelerin işini görecek, yani gelen malları gemilerden boşaltacak, konşimento üzerinden tarifesine göre boşaltma ücreti alacak ve gerekli bütün muameleleri yapacak olan Muamelât şubesi zemin katta[n] maada bir üst katta da çalışmaktaydı. [Me]murlarımızın çoğu acentelerden gelen ecnebi ve Türk olmayan personelden teşekkül etmekteydi. Müşterilerle temasta dil anlaşmazlığı olunca, tercüman olarak Türk memurlar yardıma gelirlerdi. Muamelât şubesi acentelere göre seksiyonlara ayrılmıştı. Şefler ecnebi veya Türk olmayanlardan, yardımcıları da Türklerden seçilmişti. Bizim ilk devrelerde Babil Kulesine benze[yen] Muamelât Şubesi bu haliyle bir sene kadar çalıştı. Acenteden gelen ve ecnebi olan memurları uzun zaman muhafaza edemedik.

Çünkü Millî hükûmet ecnebilerin çalışmasına güçlükle izin veriyordu. Oysa ki bu işlerden çoğu ihtisas istiyordu' Meselâ Kambiyo kâtibi Andre (adı yanlış hatırımda kalmış olabilir), gelen manifestoları şaşılacak bir sür'at ve titizlikle repertuvarlara geçirirdi. Kargo yük mânasına geldiği için ona o isim verilmişti. Ticaret Bakanlığından ecnebi memurlar için izin istemiştik. Yazdığımız Tezkereye gelen cevapta şu deniyordu:

"Kargo'nun kalması uygun görülmüş, fakat kâtibi Andre'nin çalışmasına izin verilmemiştir!"

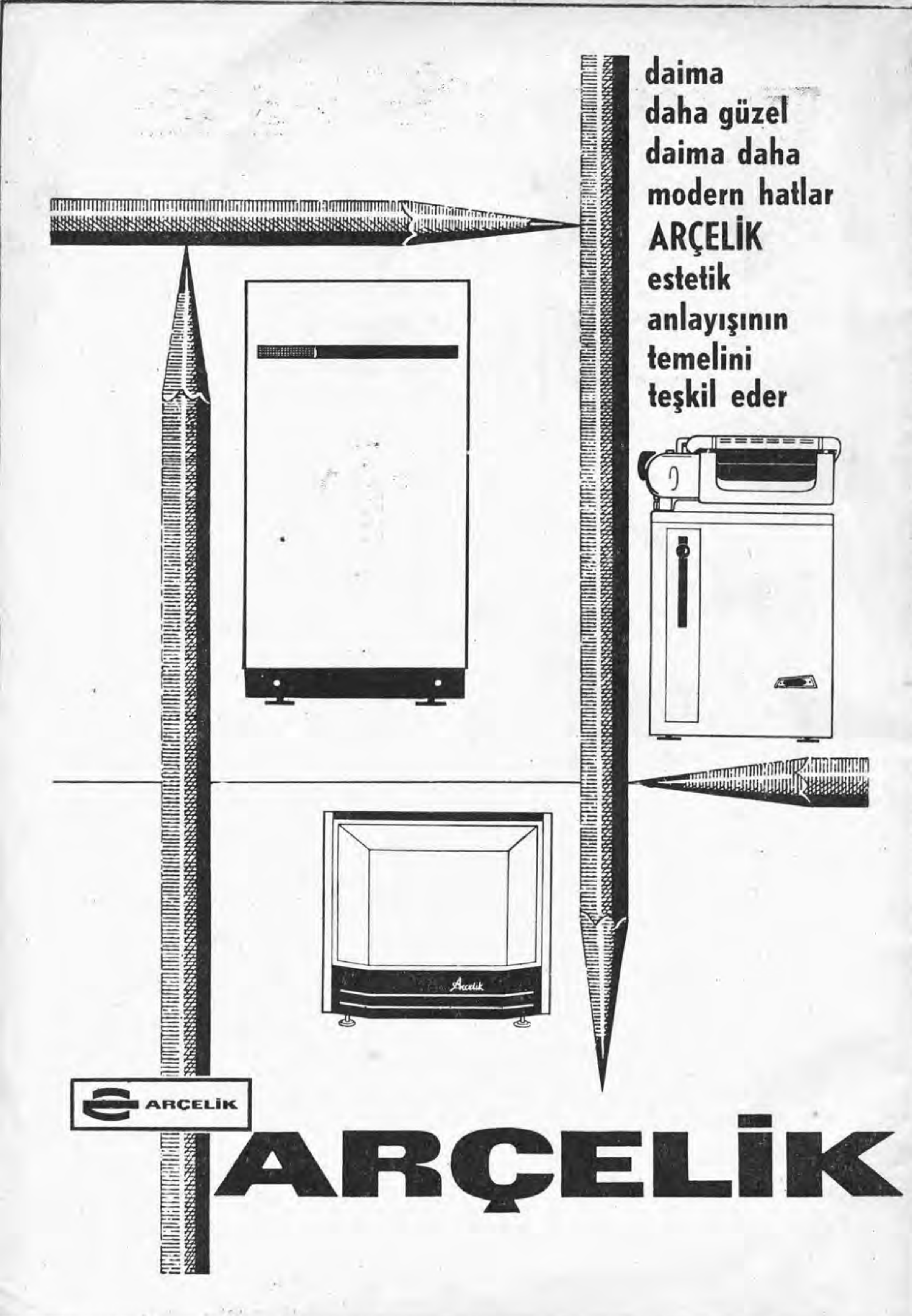
GELECEK YAZI:
PARASIZLIK KARŞISINDA
BOCALAYAN ŞİRKET

YÜNLÜ
SERAMİK
PORSELEN
ÇİNİ
PAMUKLU
MAMULLERİNİN
EN İYİ VE EN
ZARİFİNİ
SÜMERBANK'TA
BULACAKSINIZ.

64 — 256

(Basım: 11573 - A . 20345)

(Yeni Ajans : 2001)

Kapak Baskısı : Yörük Matbaası